

Werken. Deel 2

Drie mensen van in de wieg tot in het graf: een epos uit onzen tijd

Julius de Geyter

bron

Julius de Geyter, *Werken. Deel 2. Drie mensen van in de wieg tot in het graf: een epos uit onzen tijd*. De Nederlandsche Boekhandel, Antwerpen 1907

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/geyt001werk02_01/colofon.php

© 2017 dbnl

Eerste boek

Eerste zang

I

Den zelfden dag zijn z' alle drie geboren.....
- Wie alle drie? Dat is nu een begin!
Och, lezer lief, gij zult het seffens hooren;
Ik zaag nog niet, houd u dus ook wat in.
Den zelfden dag zijn z' alle drie geboren,
Te weten zij die gij, met wat geduld,
Op tijd en stond, bij name kennen zult,
Want alles wil ik zeggen naar behooren.
Ge ziet wel, ik begin van voor af aan;
Dat wordt vandaag door ieder niet gedaan;
Kom dus niet gauw mij in 't vertellen storen.
Elk heeft een' weg om naar zijn doel te gaan,
En, recht of krom, de best is mijne baan.

II

Den zelfden dag zijn z'alle drie geboren,
 Mijn Hugo, d'eerste held van mijn gezang,
 Op zeecken zolder in den Zwanengang.
 Ik zou u zelfs den nummer kunnen noemen;
 Maar gij zijt nooit in deze straat geweest:
 Het is er t' arm, ik wil het niet verbloemen,
 Want ik ben vrank met ieder die mij leest.
 Vrouw Martha was het beste mensch der aarde;
 Maar d' arme sloor, voor 't knaapje dat zij baarde,
 Had in de wieg slechts krollen en wat stroo.
 't Gaat met de goeden al te dikwijls zoo.
 Heur man, nochtans, met tranen in zijn oogen,
 Glimlachend over 't wichtje heen gebogen,
 Raaskalde, juichte, zwoer zijn brave vrouw
 Dat, zoo als hij, 't geen werkmán worden zou:
 Hij, sjouwerman, zou slaven heel zijn leven,
 Maar zijnen zoon geleerdheid laten geven.

III

Mijn tweede held is 't kind uit een paleis.
 Op dons en kant begon zijn levensreis,
 En ook zijn vader, over hem gebogen,
 Stond van geluk met tranen in zijn oogen.
 Hij zegde: 'Frits, ik erfde een miljoen;
 U zal ik vier miljoenen achterlaten.'
 Hij gaf daarop zijn zoon een malschen zoen,
 Greep in den zak waarin zijn sleutels zaten,
 En ging toen henen, reeknend hoe een man
 Met geest als hij het meeste winnen kan.

IV

Mijn derde held.....

Hier zit ik op een' weer!

Het is zoo kiesch om bloot te laten hooren
 Hoe zonderling mijn derde werd geboren;
 Men kwetst zoo licht de fijngevoelig' ooren,
 En speelt men eens zijn' goeden naam verloren,
 Men wint hem zoo gemakkelijk niet weer.
 Daarbij, wie weet hoe men mijn boek onthaalde?
 Een os zou eer door d' oog der fijnste naalde
 Dan dit gedicht tot in een huisgezin;
 Ook -

Maar daar hoor ik reeds den lezer vragen:
 'Drogredenaar, houdt gij haast op met zagen?'
 Hij heeft gelijk; ik loop een' doolweg in.
 't Publiek is knecht, en meester is de dichter,
 Men zegge niet dat ik het juk bemin:
 'k Loop barrevoets en loope des te lichter!
 Vrij sla de Paus mijn epos in den ban,
 Dan spreekt er wis de halve waereld van.

V

Mijn Willem, dus, is voor den dag gekomen
 In d' open' lucht en op den blooten grond.
 Zijn eerste kreet was nauwelijks vernomen,
 Als reeds het volk erom te kijken stond.
 't Was op de Meer, vlak voor d' arduinen woning,
 Waarin men Frits, als wier de hij eens koning,
 Met hermelijn en gaas en zij omwond;

Want 'Schoone Beth', zooals de keukenmeiden
 Van half de stad tot Willem's moeder zeiden,
 Zat op de markt met groenselwaar te koop.
 Daar kwam haar kind de koolen uitgekropen;
 't Was om uit gansch de stad erheen te loopen;
 Ook stond in eens er alles overhoop.
 Maar Schoone Beth lei 't kindjen op haar wagen,
 Riep tot een wijf: 'Trien pas wat op mijn goed:
 Ik rij naar huis,' en knikte welgemoed
 De boeren toe, die haar verbluft bezagen.
 Zoo kruide zij haar wichtje door de stad,
 Alras omdanst door fatsende scholieren,
 Die, met gezang en onder 't klakkenzwieren,
 De jonge vrouw zoo goed verzelden dat
 Zij met haar kind haar woning binnentrad,
 Al lachend om zulk nieuw geboortevieren.

VI

Doch Willem's vader kwam niet in haar woon
 Zich over hem henen buigen met een wezen
 Waarop geluk of hoogmoed stond te lezen:
 Hij was niet meer, de vader van haar zoon...
 Nauw had zij hem geheel heur hart geschonken,
 Nog was hun huwelijksband niet toegeklonken,
 Als haar zijn dood zóó dompelde in rouw
 Dat ieder zei dat zij 't besterven zou.
 Gelukkig was zij eene dier naturen,
 Voor wie de kermis niet te lang kan duren,
 Die immer lachend door het leven gaan,
 En voor geen' mensch hun oogen nederslaan;
 Die, onbekommerd met den dag van morgen,
 Den goeden God voor alles laten zorgen,

En die zooveel van politiek verstaan
 Als van de zon, de sterren en de maan.
 Zij troostte zich en lachte 't knaapjen aan,
 Gerust dat zij wel nimmer, om de menschen,
 Met haren zoon het leven zou verwenschen.

VII

Zij had gelijk: zes jaren later vond
 Men geenen snaak als 't eigen kind dier moeder.
 Zoo lang de zon in 't hemelwelfsel stond,
 Was hij van huis, en liep de straten rond,
 Of viel in slaap op trap of keldermond,
 Door God bewaakt, den milden albehoeder.
 In elken guit erkende hij een' broeder,
 En waar een groep dier snaken samenkwam
 Vast dat men hem tot opperhoofd er nam.
 Er wierde licht een foliant geschreven
 Met poetsen uit zijn Uilespiegelsleven.
 Hij was bij hen die dansen op de straat
 Voor elk muziek dat zich maar hooren laat,
 Rond elke vlag die feestlijk wordt gedragen,
 Al volgt dan ook het hoogste magistraat,
 Dat stoetsgewijs naar een te Deum gaat,
 Stijf als het goud op hunne staande kragen.

Eens in zijn school, - hij droeg zijn eerste broek,
 En kon geen woord nog van zijn eerste boek -
 Had hij bestaan wat d' ergsten niet en dorsten.
 Het was een dag van juubling in 't gesticht;
 Men huldigde de beeltenis des vorsten
 Wien 't vaderland zooveel al is verplicht;

De meester sprak van dank en vreugdevieren,
 Doch hield den rug den knapen toegericht,
 En Willem wierp, bij 't schaatren der scholieren,
 Geknauwd papier in Leopold's gezicht.

Dat was te veel, en, hoe hij nu mocht beven,
 De vranke knaap werd uit de school gedreven.

VIII

Daar staat hij nu te kijken naar de lucht,
 Niet wetend of hij lachen moet of weenen.....
 Plots vliegt een vogel voor zijn oogen henen,
 Hij neemt een' steen en doodt hem in de vlucht.
 Hoezee! de musch komt tuimlend naar beneden,
 En Willem's klak vliegt draaiend naar omhoog;
 Hij springt, hij danst, - vergeten is 't verleden:
 Zijn harte gloeit en flonkert in zijn oog.

IX

O schoone tijd van ons kwaai-jongensleven!
 Hoe ieder uur vol zalig' angsten is!
 Wie is er niet die ruim een keer of zeven
 Op ééne week, schoon zwemmend als een visch,
 Ai mij, zoo na! in 't water is gebleven?
 Die menigmaal, in 't schoonste van de Mei,
 Vermetel klom in 't hoogste van de boomen,
 En eens, met een ellendig eksterei,
 Hals over kop beneden is gekomen?
 Dan loopt men met de schelpen heen..... - Aldus
 Deed Willem ook nu met zijn doode musch.

X

Alzoo hij dan straat-uit straat-in ging zwerven,
 Zag hij een wagentje, waarop een knaap
 Een rijke knaap, gevoerd werd door een schaap.
 't Was Frits, die eens de vier miljoen moest erven,
 'Dat wagentje wou ik wel' zei de guit
 Met zijne musch. Hij wierp den dooden veugel
 Ter aard, en nam het schaap maar bij den teugel.
 'Schuif eens wat op, of ga er liever uit,'
 Sprak hij met ernst, 'en laat mij ook wat rijden.'
 Hij zat haast neer, toen ijlings een lakei
 Kwam aangesneld, op Fritses noodgeschrei.
 De man stond stom bij 't geen hij zag betijen.
 Men merkte wel dat hem die snaak beviel,
 En dat hij Frits niet achtte in de ziel.
 ('k Zeg in de ziel: te veel mag men niet vragen
 Van 't menschensoort dat knechtskleedij moet dragen,
 Vooral niet als hun heer te schreien ligt.)
 Hij joeg dan Willem bitsig uit den wagen;
 Hij sloeg hem niet, maar dreigde hem te slagen;
 Doch Frits sloeg hem de rijzweep in 't gezicht.
 Gij denkt: daarop ging Willem aan 't krakeelen,
 Aan 't vechten als een roodgekamde haan?
 Neen; met gevouwen armen bleef hij staan,
 Zag Frits eens goed van hoofd tot voeten aan,
 En sprak: 'Dat is omdat ik wilde deelen?'
 Dan ging hij voort, al schuddend met het hoofd,
 Als iemand die zijn oogen niet geloofst,
 En heel zijn geest was in 't gedacht verslonden:
 'Elk 't zijn is niet bij d' armen uitgevonden.'

XI

Hij kwam te huis, vertelde Schoone Beth
 Wat hem met Frits daar zoo was overkomen;
 En niet zoodra had zij hierop vernomen
 Waarom hij aan de schooldeur was gezet,
 Of lachend gaf zij hem de hand, en zeide:
 ‘Er zijn nog andre scholen in de stad.
 Kom mede, kind, dat ik er u geleide!’
 En dus geviel het vóór den avond dat
 Hij nevens Hugo op de schoolbank zat,
 En dat de vriendschap die hen nimmer scheidde,
 In beider harte wortel had gevat.
 Er was nochtans in onze jonge knapen
 Geen enkel grein van 't eigenste gemoed:
 Was Willem steeds vol leven en vol gloed,
 't Gebeurde vaak dat Hugo scheen te slapen,
 Terwijl hij droomend blikte naar de lucht,
 Als iemand die naar d' eeuwigheid verzucht.
 Hij scheen geheel voor treurenis geschapen,
 En lachte nooit, dan om een boertig woord,
 Uit Willem's mond op 's meesters kap gehoord.
 Hij speelde niet, maar stond erop te kijken;
 Doch in het leeren had hij geens gelijken.
 Hij werd dan ook, ronduit en onbeschaamd,
 Door elken knaap ‘de Wroeter’ bijgenaamd.

XII

Toen meester Bax dien bijnaam hoorde geven,
 Riep hij gestoord: ‘Wel heb ik van mijn leven!
 Zijt gij niet arm, gij allen die hier zit?
 Elk uwer zal eens metser zijn of smid.

Hij die niet wroet, zal verder niet geraken.
 Ik kan van u geen advokaten maken;
 En 't geld om naar de Hoogeschool te gaan,
 Daar kan vandaag een ambachtsman niet aan.
 Ja, Hugo, wroet, gij zijt er toe geboren;
 Schoon nog een kind, denk u de hersens moe;
 Wat of gij lijdt, geef toch geen moed verloren;
 De waereld sluit u den geluksweg toe;
 Wie weet, nochtans, wat lot u is beschoren?
 Wroet, wroet, - en toon den grooten eens te meer
 Dat ook het volk tot aanzien klimt en eer!

XIII

Door zulken man werd Frits niet toegesproken,
 Wanneer te huis hem les gegeven werd:
 Een Jezuïet bestuurde geest en hert,
 Een fijne slang in menschenlijf verdoken.
 Zijn zoete naam was Pater Vredecus.
 Hij was de vriend der rijkste huisgezinnen,
 En bracht er raad en zegeningen binnen.
 Zacht was zijn woord, en ook zijn oogslag dus,
 Zoodat hij nooit iet zegde of liet denken,
 't Welk d' ijdelheid der grooten konde krenken,
 Bij wie hij kwam met vriendelijk onthaal.
 Hij had voor hen steeds honing in de taal.
 Frits vader had zoo graag 'baron' geheeten!
 Die wensch werd ook door Vredecus geweten,
 En ras had deze 't middel aan de hand:
 Hij kocht dan van een jonker zonder land,
 Kasteel of geld, en overlast met schulden,
 Dien titel af voor vijftig duizend gulden.
 Geen wonder dat de nieuwe edelman,
 Sinds dat geluk hem niets ontzeggen kan,

Zijn zoon vertrouwd heeft aan zijn vrome handen,
En hem zijn eigen ziele zou verpanden.

Dan op den dag dat onze dappre knaap
Was thuis gekeerd met wagentjen en schaaap,
Zag Vredecus aan zijn nog grimmig wezen
Dat zijn geliefde leerling had gegrezen,
En toen hem Frits 't geval had uitgelegd,
'Herinnert g' u wat ik u heb gezegd?
O!' riep hij uit, 'waar zijn de schoone tijden,
Toen wet en recht den edelman bevrijdden
Voor zulken hoon van onderzaat en knecht?
Een werkmanskind al naast een heerschap rijden!
Een bedelaar zooveel als een baron!
Dat dure niet, dat helpe God verbreken!'
Hier boog hij diep en lachte onder 't spreken
Den kleine toe, zoo minzaam als hij kon.
Wat vrome man, zich zoo in drift t' ontsteken!
Hij blies ervan, zoodat hem de lakei
Met schalken blik en scheeve tronie zei:
'Wat spijt! wat spijt! Uw ziele dampt, o Pater!
Wil zijne Eerwaerde vliegens een glas water?'
Dan liep hij weg, en 't was te goeder uur,
Want Vredecus schoot uit zijn oogen vuur.
Doch zie, op eens werd zijn gelaat zoo effen
Als was er nooit een rimpel in geweest;
Hij sloeg den blik ten hoogen of de geest
Loyola's hem ten hemel wilde heffen.
Dan prevelde zijn mond een woord latijn.
'Kom, lieveling, ik zal u heden leeren,'
Sprak hij tot Frits, 'hoe streng in 't oog des Heeren
De trotsche mensch bestraffelijk moet zijn!'
En hand in hand beklommen zij nu beide
Den marmertap, die hen naar boven leidde.

XIV

En dag voor dag, met honingzoete stem,
 Kwam Vredecus en zedepreekte hem.
 Hij zegde hoe al 't goede komt van boven,
 Hoe zeer het past de needrigheid te loven,
 Hoe zwak de mensch, hoe nietig hij toch is,
 Hoe hij het hoofd ter aarde hoeft te buigen,
 Hoe stem en gang, hoe alles moet getuigen
 Dat hij niet dringt in Gods geheimenis.
 Den hoogmoed noemde hij de bron der plagen
 Waarmeê het zondig menschdom wordt geslagen,
 Sinds elke zoon meer dan zijn vader wil;
 Sinds d' armen 't hoofd verheffen, en de knechten,
 Naast heer en meester, mompelen van rechten;
 Sinds voor de vrijheid iedereen durft vechten,
 En niemand meer deemoedig lijdt en stil.
 't Was hem vooral een bittere bron van smarte
 Te zien hoe thans zoo menig man niet meer
 Komt knielen vóór de dienaars van den Heer,
 Biechtsprekend met een halfgebroken herte.
 'Eilaas! hoe velen,' riep hij, 'zijn er doof
 Wanneer de Kerk hen oproept voor 't geloof!'
 En dan, gewagend uit de vorig' eeuwen,
 Sprak hij met vuur van d' onverschrokken leeuwen,
 De ridders, die heentogen, op de stem
 Eens monniks, naar 't verdrukt Jerusalem.
 Dan was de Paus het hoofd der christenlanden,
 En d' adeldom als d' armen en de handen.
 Toen zuchtte hij: 'Die tijd is ver, o Frits!
 Doch d' eeuwigheid heeft God alleen tot gids.
 Wie weet, mijn zoon, wat gij nog zult beleven?
 Blijf trouw met ons naar 't zelfde doelwit streven,

Zoo wordt uw naam, door duizenden benijd,
Van kroost tot kroost, bij ons gebenedijd!

Eilaas! 't gevolg van zulk een zedepreeken
Was dat de knaap niet durfde tegenspreken,
En zelfs de glazig' oogen nedersloeg,
Als hem de pater vriendlijk tegenloeg.
Dus immer schuchter, vlottend in gepeinen
Nooit uitgestort, wie zou niet leeren veinzen?

XV

Lucht aan elks hart en licht in ieders hoofd!
Natuur, natuur! waarom uw vuur gedooft?

De lente had het groeisap in de boomen
Nu veertienmaal versnellend om doen stroomen,
Sinds elk van hen, wier leven ik bezing,
Het helder licht des gullen dags ontving.
't Was middag, en de zonne schoot haar glansen
Op d' aarde neer langs onbewolkte transen,
Zoo brandend heet dat plotsling in haar vlucht
Een oude kraai dood neerviel uit de lucht.
De zwangre stad, geprangd in d' enge muren,
Kon zulken gloed ter nauwernood verduren,
En menig man, zuur ziende naar zijn vrouw,
Vroeg brommend of het haast tempeesten zou.
Dan, een matroos wees diep en laag in 't zuiden
Een wolkjen aan, dat onweer moest beduiden;
Het was zoo klein en rees zoo traagzaam op
Dat ieder 'neen' zei, schuddend met den kop.
Allengs nochtans, gelijk een zware toren
Dien reuzen met den schouder onderschoren,

Zoo klimt de wolk, rampspellend, zwart en grauw
 Uitlossend op het helder hemelsblauw.
 Zij rolt uiteen met onheilvolle zwaarte.....
 Aan d' overkim rijst tevens zulk gevaarte,
 Zoodat alras ten zuiden als ten noord,
 De holle stem des donders wordt gehoord.
 Geen windje speelt op 't water noch in 't loover;
 De zon duikt weg; het dommelen wordt grover;
 Een bliksemschicht blinkt, flikkert in het ruim, -
 En zie, daar klotst de Schelde, spat het schuim,
 En schepen, hoog en log als zeekasteelen,
 Zijn pluimen thans, waarmee de golven spelen!

Terwijl 't orkaan dus loeit en woedt, beeft Frits,
 En slaat een kruis bij elken bliksemflits,
 Naar 't voorbeeld van den pater, die te midden
 Der kamer om stil weder zit te bidden.
 En Willem, met een aantal makkers, is,
 Dicht bij de stad, aan 't zwemmen als een visch.
 Het water is zoo lauw, als mengt de donder,
 Die troebelaar, er ook wat grondslib onder!

Doch bij dien groep is Wroeter Hugo niet,
 Die soms zoo lang ten blauwen hemel ziet?
 De droomer is bij 't eerste donderbrommen,
 Alleen en stil den toren opgeklommen,
 Den toren die, van zon en onweer bruin,
 Den bliksem tart met kaalgezengde kruin,
 Zoo hoog dat slechts een arend er durft rusten,
 Om uit te zien naar overzeesche kusten.
 Daar staat hij bleek, zich leunend als verschrikt,
 Ten hoogsten trap, van waar hij nederblijkt.
 Met huivring ziet hij - doch zijn oogen vonkelen -
 Het bliksemvuur zich op de Schelde kronkelen,

Zich slingren als een sissend slangenheer,
Hier langs een dek, daar masten op en neêr.
De donder knalt, dat zelfs de trotsche toren
Zijn' schonken schudt en siddert bij het hooren.
De Wroeter blijft, ontzettende natuur!
Maar krimpt zich in, omsingeld door het vuur;
Want gansch de spits des torens is omgeven
Van wolk bij wolk, er raatlend saamgedreven.
En nu de stad aan 't uiterste gelooft,
Rukt hem de wind den vilten hoed van 't hoofd,
En voert hem mee, terwijl hij met zijn vingeren
Zijn haar omklemmt, en 't zoo belet te slingeren;
En hoor zijn borst stoot anders geen geluid
Dan gil op gil en schrille klanken uit.

Tweede zang

I

Wanneer het oogst is, krielt het op het land
Van meisjes, die verstrooide korenaren,
Als Ruth weleer, in zangen samengaren,
Terwijl de zon hun boven 't hoofdje brandt.
Er is een tijd in 't menschelijke leven
Dat onze ziel dus ook gevoelens gaart,
En elk gedacht dat waardig is bewaard,
Ons in den geest onwischbaar wordt geschreven.
In onze jeugd verzaamlen wij den schat
Dien ons gemoed in mannetijd bevat,
De bronnen die, zooals de dichters zingen,
Tot aan het graf het milde hert ontspringen.
Rijk, rijk aan droomen, treedt men uit de school
De wereld in, en meent er in 't ontbreken;
Men heeft ze lief en zou in gloed ontsteken,
Gelijk de banneling, die van de Pool
Weer keeren mag naar gulle zuiderstreken,

Waar eens zijn wieg stond, en waaruit zijn hert,
 Hoe wijd hij zwierf, toch nooit gebannen werd.
 De jonkheid wil het het goed' alleen vereeren;
 Zij is zoo vrij vol eer en edelmoed
 Dat geene ramp het menschdom lijden doet,
 Die zij niet waant in zegen om te keeren,
 En dat zij, 't onrecht plettrend met den voet,
 Wat smarten baart, voor eeuwig weg zou waeren.
 En -

't gaat met haar, de trotsche jeugd, als met
 Den adelaar gevangen in een net:
 Men knipt hem af wat machtig is te hinderen,
 En levert hem tot speelgoed aan de kinderen.

II

Word dan een goede burger in den Staat!
 Er is een raad, een christelijke raad:
 Bemoei u nooit dan met uw eigen zaken.
 Wees koopman, schrijver, dienstknecht of soldaat,
 Tracht u vooral een groot fortuin te maken,
 En zie niet nauw of 't recht of onrecht gaat.
 Men zal u vast een goede burger heeten,
 Zoodra gij op een geldzak zijt gezeten.

III

Mijn drietal trok nu mannenlaerzen aan,
 Om ieder vrij de waereld in te gaan.
 (Het is bij beedspraak dat ik schrijve 'laerzen',
 Want beeldenrijk zijn alle goede vaarzen;

Dat maakt ze klaar..... - dus heb ik daar gezet:
Zij werden man met oorlof van de wet.)
Nu gaat hun rol eerst wezenlijk beginnen.
De tijd breekt aan van haten en beminnen.
Het liefdevuur zal hen alras misschien
Uitzinniglijk, dol, een Evaskind doen eeren,
Dat hen wellicht zal weigren aan te zien,
En hun den rug bespottend toe zal keeren.
Ook maken zij nu deel van 't vrije land,
Dat rekt op hun hert en op hun hand.
Wat dienst zal elk aan 't algemeen bewijzen?
Wat is hun wensch, hun heimelijke zucht?
Verlangen zij een leven vol gerucht,
Of zoeken zij het stil genot der wijzen?
Zij weten toch dat een beraden man
Hetgeen hij wil, al licht bekomen kan?
Dat burgerdeugd van allen zich doet prijzen,
En in den Staat tot hoogen rang doet rijzen?
En toch, wie weet wat bitternis hen wacht!
Zoo hen de nijd bezwaddert en ontkracht,
Is wel hun ziel bestand om al haar plichten,
Hoe snood miskend, gelasterd en veracht,
Met ijzren wil, haatkroppend, te verrichten?
Zal hun geen rimpel komen in 't gelaat,
Als hen de nijd grijnslachend gadeslaat?
Of zoo de geest, door God hun ingegeven,
De kunst verkiest als doelwit van hun leven,
En zoo de hoogmoed hun het hart verslindt,
Zal hen de Roem met lauweren bekroonen,
Hij die alom, waar dwaze menschen wonen,
Zich d' ooren stopt en voortvliegt als de wind,
Hoe men hem smeek' op honderd duizend tonen?

IV

Zij werden dan elk een en twintig jaar,
 Doch meer dan ooit verschillend van elkaar;
 Want Willem kon volstrekt maar niet begrijpen
 Waarom men danst naar iemand anders pijpen, -
 In schooner taal, maar ook wel eens zou flauw:
 Waarom hij zich aan iemand storen zou,
 Hij had nochtans nooit meer dan één paar schoenen,
 En liep ze scheef, totdat hij aan zijn bed
 Een ander paar vond in de plaats gezet.
 Frits was baron, en erfde zijn' miljoenen;
 En Hugo, thans de Wroeter-democraat,
 Studeert in Gent het vak van advokaat.

V

Wie zegt er mij toch hoe 't kwam dat z' inderdaad,
 Als 't avond werd, den dag vóór hun verjaren,
 Elk gansch alleen aan 't overwegen waren
 Hoe 't zoo al op de lieve waereld gaat?
 Frits lag als een dier pachas van Turkijen,
 Die zich op dons wellustig nedervlijen,
 In een salon, dat glanste van de pracht,
 Door weeld' en kunst zinstreelend saamgebracht;
 De Wroeter zat te Gent in d' achterkamer,
 Die hij bewoonde bij een lijnwaadkramer,
 En Willem kende niets zoo aangenaam
 Als liggen rooken door zijn zolderraam. -
 Zij dachten dus hoe 't zoo al gaat op aarde,
 Wat aanzien geeft en zedelijke waarde,
 En na de dood nog roem aan onzen naam.

Dat kon hun toch niet onverschillig wezen.
 En weet er een van allen die mij lezen,
 Wat z' ieder als den allereersten wensch
 Beschouwden van een redelijken mensch?
 Neen? - Een miljoen! -

Oh! Willem, als bezeten,
 Heeft bij dat woord zijn pijp weggesmeten.
 Zijn boezem slaakte huppelend geluid.
 Dan sprong hij op en sloeg hij d'armen uit,
 Terwijl hij wild den zolder overstapte,
 En snel en driftig met zich zelven klapte.
 Zijn oogen blonken met het vuur der ziel.
 't Was of rond hem het dakwerk nederviel,
 En hij 't miljoen, uitsprankelend in stralen,
 Gelijk een zon den hemel uit zag dalen.
 De goudbol borst, en Willem, bijna blind,
 Gaf gil op gil en trippeld' als een kind.
 Dan zag hij plots, schier zonder ademhalen,
 Paleizen, luchters, spiegels t' allen kant,
 En freules, glinsterend van diamant,
 Glimlachend zweven door de ruime zalen.
 Zij wierpen met de handjes zoen op zoen,
 Zoo lief alsof het was naar zijn miljoen.
 Dan zag hij door den koning zich begroeten,
 Die pronkjuweelen neerlei aan zijn voeten;
 Dan was 't een schip, dat, stoomend op de zee,
 Met schot en vlag hem eer deed aan de ree;
 Dan was 't een paerd, te temmen noch te tergen,
 Dat vloog met hem, en steigerde op bergen;
 Dan weer een beedlaar, langs de baan ontmoet,
 Wien hij de beurs liet vallen in den hoed.

VI

Doch Schoone Beth, inmiddels thuis gekomen,
 Had op den zolder zijn gerucht vernomen.
 Zij had sinds lang naar dezen dag gewacht,
 En nu een flink paar laerzen meegebracht,
 Voor zijn besteeck. Zij wilde hem verrassen,
 Te midden zijner vrienden, zoo zij dacht,
 En klom nu op haar zokken, traag en zacht,
 Den trap op, momplend: 'Als zij hem maar passen!'

De goede vrouw borg z' achter heuren rok,
 Terwijl zij stil het deurken opentrok.
 Zij stak haar hoofd al snuffelend naar binnen,
 En Willem stond gelijk een tooneelist
 Die met de schim van Hamlet's vader twist.
 De moeder dacht: 'Is hij dan van zijn zinnen?'
 En kuchte eens, niet wetend hoe beginnen.
 'Ge zijt alleen? Ik meende naar 't geloop
 En luid geklap, er was een heele hoop.....'
 Op deze stem, men hoeft het niet te vragen,
 Stond Willem eerst wat uit zijn lood geslagen,
 Dan lachte hij en sprak: 'Wat heb ik spijt,
 O moeder, dat gij hier gekomen zijt!
 Ik was mij 't schoonste luchtkasteel aan 't bouwen
 Dat ooit een mensch in droomen mocht aanschouwen!'

- 'Een luchtkasteel? Dan doet gij zooaals ik,
 Sprak Schoone Beth met blijdschap in den blik.
 Ja, jongen lief, van schoone dingen droomen
 Is een geluk dat niemand kan ontnomen.
 Droom dus maar op! Maar doe alever niet
 Zooals een kindje dat een zeepbel ziet:

Het blaast, ze berst, - daar valt het aan het schreien...
 Zou uw gedroom u daar ook henen leien?
 'O moeder! juichte Willem, o! weet wel,
 Mijn wensch, mijn wensch geleek geen waterbel!
 'Wat was het dan?' vroeg Beth met gretig' oogen.
 En Willem sprak, nog immer opgetogen:
 'Ik wenschte, wenschte..... hemel! een miljoen!
 'Zoo.....' zegde zij, 'wat zoudt g' er wel mee doen?'
 Op deze vraag, fijnspottend uitgesproken,
 Stond Willem of de tong hem had ontbroken,
 Hij stotterde: 'Maar, moeder, een miljoen!
 'Goed' zegde zij, 'wat zoudt g' er wel mee doen?'
 Zij lonkte hem zoo loos en vinnig tegen
 Dat Willem om een antwoord was verlegen.
 'Och, zoon, hoe hebt ge 't in uw hoofd gekregen?
 Rijk wilt ge zijn, en slapen tot den noen?
 Den fijnsten drank en 't lekkerst eten koopen,
 En na den disch, vol truffels en vol wijn,
 Op feesten achter zijden rokken loopen?
 Met jonkers gaan, en d' arme menschen stroopen?
 Ach! jongen lief! hoe kunt ge zóó toch zijn?
 Gij wilt hier weg en een paleis bewonen?
 Ik zelf zou mij naast u niet mogen toonen,
 Omdat ik oud en maar een werkvrouw schijn?
 Gij wilt u in een breeden mantel draaien,
 En zuur zien met een brilglas in uw oog?
 Of uit uw koets naar 't werkvolk op de kaaien
 Niet neerzien, maar op zij of naar omhoog?
 Gij wilt den heelen dag u hooren fleemen?
 Wie tot u spreekt, moet eerst zijn hoed afnemen?
 En aan de deur vliegt elke meid of knecht
 Die *zoo* niet doet, al hebt ge *zus* gezegd?
 - Och, moeder! moeder!' liet nu Willem hooren,
 'Staak uw sermoon, of zie, ik stop mijn ooren!'

'k Wil al het geld der waereld niet voor 't lot
 Dat gij bedoelt, en waar ik ook mee spot.
 En bovenal waarom zou ik verhuizen?
 'k Slaap hier gerust, omhuppeld door de muizen,
 En 's morgens knikt de heele straat mij toe,
 Wanneer ik rook, en 't raamken opendoe.
 Maar een miljoen is onder al de wenschen
 De wijsste bij den dommen hoop der menschen:
 Het maakt de borst zoo machtig en zoo vrij!
 Zoo denkt het Hugo, en hij zegde 't mij.
 'Hoor', sprak hij, 'd' armoei is de slavernij.....
 Zij doet een kind dat nauwelijks kan spreken,
 Met tranend' oogskens om wat voedsel smeeken,
 Terwijl een oude, stram en half geplooid,
 Van zijn kaal hoofd den hoed neemt als hij schooit.
 Zij hebben toch geen euveldaad te boeten?.....
 'O! d' eene mensch den andren aan de voeten
 Roept wraak bij God!' - En Hugo had gelijk!
 O, moeder, moeder, waren wij eens rijk!
 Ik wil 't voor mij, en gij voor u niet vragen:
 'k Zou bij de boeren nog om groensel gaan,
 En gij, als nu, er op de markt mee staan;
 Maar 'k zou met u gaan rijden alle dagen,
 En zooveel gelds ronddeelen, zooveel goeds,
 Dat d' armen zouden dansen om ons koets!
 Dan zou mij niets doen aarzelen noch schrikken.
 De groote zou ik vlak in d' oogen blikken,
 Hen neer doen zien bij 't kwetsen mijner taal.
 De waarheid is een zwaerd van blinkend staal!
 't Zou stichtend zijn, zoo een van huns gelijken
 Met ruwheid sprak, hij, tot d' opgeblazen rijken,
 En koddig, door de stad hem te zien gaan,
 Zooals vandaag, met scheeve schoenen aan.'

VII

En op dat woord keek Willem naar zijn hielen,
 Waar Schoone Beth heur oogen ook op vielen.
 Zij schoten beide in zoo luid gelach,
 Dat in de straat het volk naar boven zag.
 Dan toonde zij van achter hare rokken
 Het laerzenpaar hem ten besteek gekocht;
 Op een minuut had hij die aangetrokken,
 En vroeg of hij nog scheever loopen mocht.
 'Loop zoo gij wilt', was 't antwoord; 'morgen uchtend
 Zijt g' immers vrij, zoo staat het in de wet?'
 'Zoo lang als 't duurt,' zei Willem bijna zuchtend.
 Dan zette zij zich neder op zijn bed,
 Om met gemak heur herte lucht te geven,
 En zegde: 'Werp die schoenen nu maar weg;
 Zit op dien stoel of in het raam, 't is even;
 Stop uw pijp, en hoor eens naar 't geen ik zeg:
 Ik heb een raad voor uw toekomend leven.....'
 En als hij nu aan 't open zolderluik
 Te rooken zat, met d'armen op den buik,
 Vertelde zij haar eigen wedervaren,
 Haar lief en leed van in heur eerste jaren.

VIII

't Was boeiend aan te hooren hoe z' als kind
 In een groot huis als hulpmeid had gediend;
 Hoe zij met zorg een sommeken bespaarde,
 Zij die alleen en weeze was op aarde,
 En hoe zij dan, schoon z' uitgelachen werd,
 Als groenselwif ging zitten op de merkt.

Vrij wou ze zijn, als vogels in de boomen,
Wind in de lucht, en visschen in de stroomen,
En sinds, benijd, gelukkig en gerust,
Verkoopt zij koolen, zingend als 't haar lust.
Eens is de smert ook over haar gekomen,
Toen schielijk heur zijn vader werd ontnomen;
Doch kort nadien, natuurlijk' ommekeer,
Was zij weer gul en vroolijk als weleer.
'Hoor', zegde zij, 'en als g' alleen zult wezen,
Zoo schrijf het op, dan kunt ge 't immer lezen.
Neen, niets op aard is boven een miljoen;
Maar wie niet dom is, heeft het niet vandoen.
Het eenigst is, om al wat men wil zeggen,
Nooit windels noch vernis te moeten leggen,
En, wat men ooit verrichte, nooit den band
Van Peer of Pauw te voelen aan de hand.
Welnu, heb ik sinds vijf en twintig jaren
Een enkel woord voor iemand moeten sparen?
Deed ik niet vrij al wat mij maar beviel?
Ik ben nochtans met twintig franks begonnen,
Maar dag aan dag heb ik genoeg gewonnen.
Voor géén fortuin verruil ik mijnen stiel.
Het spookt te veel in rijken hunne ziel!
Ik ken er die op zeven maand niet klappen,
En sinds tien jaar uit hun paleis niet stappen;
En menig prachtpaerd hebben zij op stal
Dat even min nog buiten komen zal.
'k Ging eens ajuin bij een Mevrouw bestellen
Die al haar geld en hoeven niet kan tellen;
Zij dong - och, Heer! 't was deerlijk om te zien -
Een oordjen af op maar een' cent of tien.
Zij had een vel als perkament, een wezen
Zóó mager dat g' er binnenin kost lezen.

En die had al wat God maar groeien laat!
 Ik keerde m' om, en stapte naar de straat.
 Och, Willem, Willem! als ik daarentegen
 Ons leven, ons geluk ga overwegen!
 Herinnert gij u nog den kelder wel
 Waar gij gingt zien naar 't poesjenellenspel?
 En later, als g' uw zelven niet kost temmen,
 Op boomen klot en in de vest gingt zwemmen?
 En 's avonds nu als g' op uw pintjes gaat,
 En uren lang met gulle vrienden praat,
 De lange pijp tot besten kameraad,
 Denkt gij dan ook op schatten en kasteelen?
 Als g' op de leste kermis in den nacht,
 Hier vóór de deur door Mieken afgewacht,
 Den rondedans mee maaktet, onder 't spelen
 Van 'in de Mei' - zeg, Willem, hadt gij toen
 Voor dat geluk een heel fortuin vandoen?
 'O!' riep hij uit, 'k had meer dan een miljoen!
 En tot de vrouw, de goede vrouw, gevlogen,
 Omhelsde haar, verrukt en opgetogen.

IX

'Slechts één miljoen, armzalige student!' -
 Zoo grijsde Hugo in 't aloude Gent, -
 'Slechts één miljoen, en d' eeuwen zouden spreken
 Van u, want stafs en tronen zoudt gij breken!
 De mijters zoudt gij morzlen in uw vuist,
 Op 't puin der tempelen door het volk vergruisd,
 En, als een God gekleed in werkmanslommen,
 De sterkste kroon platstampen met uw klompen!

Uw vader droomt des Hoves gunst voor u,
 Uw moeder die der Heilge Kerk..... Welnu!

Hof, Kerk, met heel den sleep der volksverraderen,
 Moog ik eens zien als mulgetrapte bladeren,
 Opdat de wind als mest ze nederstort'
 Op 't land dat door hen uitgezogen wordt.
 Dan zullen wij alom gelijkheid zaaien,
 En eeuwig weeld' en broederliefde maaïen.
 Nieuw licht, nieuw heil in ieders hoofd en borst
 Maak elken mensch tot hoogprelaat en vorst.
 Als één gezang rijz' algemeene zegen,
 Gansch 't waereldrond, de nageslachten tegen;
 En ik zal fier -
     ach! droomer, droomer, licht
 Wordt gij om brood tot schurkerij verplicht!
 Hij sloeg zich tegen 't hoofd en knarsetande:
 'Arm advokaat, bereid u licht tot schande!'

X

En Frits pas weergekomen van een reis,
 Lag in de schoonste zaal van zijn paleis,
 Nadenkend op het zoet genot des levens,
 Op geld en goed - en op zijn vader tevens.
 De man was dood, maar dood in vromen peis,
 Want, neen, geen duit ontbrak er bij zijn sterven
 Aan gansch de somme die zijn zoon moest erven.
 'Nog ééne nacht, en heel die schat is mijn,'
 Dacht Frits, 'en elken dag zal zalig zijn.'
 Wat zoete glimlach speelde om zijn lippen.
 Een vrouwenbeeld beschouwend aan den wand,
 Hief hij zijn hoofd, het leunend op de hand,
 En liet den naam 'Bianca' zich ontglippen.
 Bianca? Wie ze zijn moog die daar praaft,
 De schilder heeft ze godlijk afgemaaid.

Uit Eva is nooit schooner vrouw geboren.
 Meer wellust kan geen mannenhart bekoren
 Dan uit heur oogen, lachend' oogen, straalt.
 'En zij is mijn!' spreekt Frits, 'en naar gelangen
 Mag ik die engel aan mijn boezem prangen!
 Mijn leven zij een lange bruiloftsnacht.....
 Haar niet alleen zal ik in d' armen rusten;
 Onnoozle maagden, die nooit minnaars kusten,
 Zoovele schoonen als mijn hart zal lusten,
 Boei ik aan mij, betooverd door de pracht!'

XI

Hij die zoo sprak, nochtans, had kort te voren
 Bijna den eed van zuiverheid gezworen;
 Hij was bijkans een Jezuïet geweest,
 Een Jezuïet van kleeren en van geest.
 Zijn vader stierf; natuurlijk was zijn harte
 Dan vol verdriet, en Vredecus verzon
 Wat hem op vrome wijs verstrooien kon.
 De reis verjaagt de pijnlijkste smarte.
 Hij ried hem dus de reis naar Roomen aan,
 Beloofde hem zijn dagelijksche bede,
 En gaf hem aanbevelingsbrieven mede,
 Waaronder een om bij den Paus te gaan.
 Dan, Frits vertrok met d' oogen vol getraan,
 En in Parijs, naar wensch van zijn vertrooster,
 Vernachtte hij in 't Jezuïetenklooster.
 Des morgens ging hij wandlen in de stad,
 Na hij ter kerke lang gebeden had;
 Maar, hoe onrustig ook de paters wachtten,
 Hij kwam nadien bij hen niet meer vernachten;
 En jonker Frits, als hij Parijs verliet,
 Was niet alleen, en trok naar Roomen niet.

Bianca had ook zijn gemoed veroverd,
 En al den rouw hem uit de ziel getooverd.
 Als jonge tortels, die aan 't paren zijn
 En trekkebekken in den zonneshijn,
 Zoo togen zij al kussend naar den Rhijn.
 En Vredecus had schrikkelijke droomen,
 Daar hij van Frits geen nieuws ontving uit Roomen,
 Hij die op hem den hemel hadd' verwed;
 Hij vroeg zich af wat hem was overkomen,
 En meende snel hem achterna te stoomen;
 Maar toen hij 't gruwlijk misdrijf had vernomen,
 Kreeg hij de koorts en lei zich plat te bed.

XII

Het was wel niet dat hij van liefde grouwde;
 Maar dat zijn plan dus gansch in duigen viel,
 O! 't was een ramp die hem zoo innig rouwde,
 Dat vuur en vlam hem woedden door de ziel.
 Dat was, voorwaar, een christelijke toorn.
 Frits zou dus nooit der Orde toebehooren?
 Het was gedaan: geen scheermes aan zijn' kruin....
 Hij had nochtans zoo lokkend een fortuin
 Dat heel de zwerm der eerbiedwaerde paters
 Gejuicht had om den zuil die hun gebouw,
 Hoe stevig reeds, zoo zeer versterken zou,
 En menig hunner, met den lach der saters,
 Den ondergang voorzien had van een vorst,
 Ja, van een Staat die hun mishagen dorst.
 En zoo gezwind was al die hoop vervlogen
 Door d' enkle schuld van twee verleidend' oogen!
 Geen wonder dus dat Vredecus, den dag
 Als hij 't vernam, vol koorts te bedde lag.

De kalmte kwam hem echter spoedig weder;
Hij zegde: 'Wat gedaan is, is gedaan....
Veel eerder viel de hoofdkerktoren neder
Dan Frits nu nog een klooster in zou gaan.
Een enkel middel zie ik overschieten:
Hij blijve toch de vriend der Jezuiten;
In hem zit stof voor alles wat een man
Als ik om God nog ondernemen kan.'
En als nu Frits, met haar die hem verzelde,
Hier van zijn reis terug was aan de Schelde,
Riep Vredecus een huisknecht toe: 'Algauw!
Draag, jonge Dom, mijn kaartjen aan mevrouw.'

Derde zang

I

Horatius zegt ergens in 't latijn:
 ‘Laat kunstwerk één en ook eenvoudig zijn’.
 Dat heb ik slechts in 't Nederlandsch gelezen,
 Want vind ik in 't latijn een motto staan,
 Ik zie het dom, met vaak in d' oogen, aan,
 Zooals een uil de letters der Chineezen.
 ‘Eenvoudig’ is een regel die mij gaat;
 Ook is het vast dat mij een boer verstaat,
 Maar ‘één’, steeds ‘één’ en eeuwig ‘één’ te blijven.
 Zie, hadde hij, als ik nu bezig ben,
 Van a tot z drie levens moeten schrijven,
 Nooit zou dat ‘één’ gevloeid zijn uit zijn pen!
 Het lustte mij een meesterstuk te dichten
 (Ootmoedig o! en onder ons gezeid),
 Waarin ik 't volk eens helder vóór zou lichten
 Op 't eenig spoor dat naar de waarheid leidt,
 Mits onderweg op zulken toon te praten
 Dat men gezucht noch tranen zoude laten.
 Hoe wil ik dus verhalen van een hart,
 Een moederhart, gefolterd door de smart?...

Dat, achttien jaren van een kind gescheiden,
 Den hemel bidt om grafrust voor hen beiden?
 Hoe wil ik dus vertellen van haar kind,
 De vondelinge, die den Albehoeder
 Om 't leven bidt der ongekende moeder,
 En eindelijk haar stervend wedervindt?
 't Is buiten kijf, dat iedereen zou weenen....
 'Bij mijnen bril, mijn kruis en maagre beenen,
 Dat kan niet zijn! roept Korenridder thans.
 Schreef ik alleen niet tweemaal tien romans?
 En wie heeft ooit in Neerland zooveel weken
 Zich dag en nacht de hersens afgemat,
 Om 't minnend hart der lezeren te breken?
 Wie zou elks oog van zielswee doen leken,
 Dat ieder blad doorweekt zou zijn van 't nat?
 En raad maar eens wat loon mij stond te wachten?
 Het is om zich van woede te versmachten!
 - Zij weenden toch? - Bijlange niet, ze lachten!'

Confrater lief, o! bied m' uwe bleeke wang,
 Ge krijgt een kus: - 't is juist wat ik verlang!

II

Graaf Thorveld, 's konings afgezant in Roomen,
 Was onverwachts in Antwerp aangekomen
 Hem kwol de worm der onrust in 't gemoed.
 Hij ging niet uit, alsof hij scheen te schroomen
 Dat hij op straat door iemand wierd ontmoet.
 Niet ééne vriende zond hij taal of groet,
 Als was hij tegen allen ingenomen.
 Hij was een man van onbesproken bloed

Men had hem zoo gebeiteld en gesneden
 Als Vredecus ook Frits had willen kneden.
 Hij was een beeld als man van goede zeden,
 En zoo gestreng en trotsch op zijn geslacht,
 Dat hij voor hem geen schande mogelijk dacht,
 Dat hij de Thorvelds liever uit zag sterven
 Dan één gekoppeld aan een lager stand,
 Dan met onaadlijk bloed ze te verderven.
 Hij diende 't Hof, al haatte hij zijn Land,
 En ver van dezès gunst te willen werven,
 Was hem het volk als zijnen voet het zand.
 Hij zegde dat bij zulk een laag onteeren
 De Thorvelds allen in hun steenen graf
 Zich tandenknarsend omme zouden keeren,
 En God den bliksem slingeren zou tot straf.

III

Men zal mij vragen: 'Had die man een harte?
 Hij ziet er uit als een op wiens gelaat
 Slechts grimmigheid met gal te lezen staat...'
 Men wachte wat, men ziet hem in de verte.
 Hij haatte, ja, en zulks uit volle borst,
 Den heelen Staat, behalve zijnen Vorst;
 En, hard als marmer, hadde hij om 't leven
 Des halven menschdoms kruis noch duit gegeven.
 Maar - help u God, zoo gij het ondervindt! -
 Wie velen haat en weinigen bemint,
 Leeft met een vuur dat zwakkeren verslindt;
 Zelfs diamant komt zelden ongeschonden
 Weer uit de vlam waar staal wordt in verslonden;
 En zie zijn vrouw aanbad hij met den gloed
 Die ijlsin wekt en koortsen in het bloed,

Haar die zoo schoon en rein was in zijn oogen
 Als een der serafs vóór den troon des Hoogen.

Wat zoet geluk had hij gesmaakt met haar!
 Met welke trotschheid, pas nu achttien jaar,
 Had hij ze meegetogen aan zijn zijde,
 Uit Brussel heen, waar ieder hem benijdde!
 Hij werd met haar onthaald in 't schoone land
 Als koning zelf, hij 's konings afgezant.
 Tien zomers bracht hij aan des Tibers boorden
 Door in een heil dat zorg noch kommer stoorden.
 Hun leven vloot als 't water uit de bron
 Dat bloemen laaft en keuvelt tot de zon.
 Men noemde haar in liefdevolle woorden
 De mooiste vrouw uit gansch het blonde Noorden;
 En hij was fier, al scheen hij ook van steen;
 Hij wandelde in zegen op dees aarde,
 En, schoon zij hem noch zoon noch dochter baarde,
 Hij dankte God om haar liefd' alleen.

IV

En thans gelijkt Schoon Emma van voordezen
 Een bleeke schim op 't doodenveld verrezen.
 Acht jaren zuigt de wroeging, drop op drop,
 Heur hartebloed, zooals een echel, op.
 Hij ziet haar stom en steeds geheimvol lijden,
 Nu eens, vol moed, ze met de ziekte strijden,
 Dan weer geknakt, alsof de hand der Dood
 Op haren schouder nederlag als lood;
 En weet niet hoe het Gode kan behagen
 Haar, en niet hem, zoo onverdiend te slagen;

Hij mort bijwijn, tot in de ziel bedroefd:
 'Wees ik het, Heer, niet zij die Gij beproeft.'
 Hij kan niet denken dat zij in haar leven
 Een zondig feit, één enkel, heeft bedreven.
 Nooit, meent hij, heeft haar schuldeloos gemoed
 't Gevoel der min voor andren gevoed;
 Hem liefst z' alleen, meer dan zij uit kan spreken;
 En kan het zijn dat God dit zoude wreken?
 Neen, zoo de deugd haar loon op aard ontving,
 Zij waar omringd van heil en zegening.

V

Zoo dweept hij, en wat er ook gebeurde,
 Acht jaren reeds, hij zuchtte voort en treurde.
 Het spreekwoord zegt dat hij niet ziet die mint.
 De liefde maakt ook graven stekeblind:
 Voorwaar, het kon niet zonneklaarder schijnen
 Wat oorzaak gaf tot haar rampzalig kwijnen
 Dan 't geen er vóór zijn oogen was geschied.
 Maar, hoe het bleek, graaf Thorveld zag het niet.

Eens reden zij gansch opgeruimd uit Roomen,
 Naar 't lusthof eener jeugdige vriendin,
 Die sinds haar huwlijk had gereisd, en in
 Heur vaderland pas weder was gekomen.
 De paerden vlogen schuimend langs de baan;
 Toch schenen zij haar stappend voort te gaan,
 Zoo driftig joeg haar boezem van 't verlangen
 Om de vriendin aan 't lijdend hart te prangen.
 Dan, onderweg, half naakt en barrevoets,
 Liep, ziek en bleek, een meisje langs de koets,

En stak de hand, met kinderlijk vertrouwen,
 Tot Emma uit, die 't rijtuig stil deed houën;
 Maar heur koetsier, die wis haar niet begreep,
 Zag om naar 't kind, en dreigde 't met de zweep.
 Het arme meisje, d'oogen nog geheven
 Ter Schoone, die haar d'almoes wilde geven,
 Verschrikte, sprong, werd duizelig en viel,
 Zoodat haar been verplet werd onder 't wiel.
 Plots, met een gil, was Emma toegevlagen.
 Zij nam het op en kuste 't arme lam,
 Gaf 't aan een vrouw, die toegelopen kwam
 En haar verhaalde, met bekreten oogen,
 Hoe hard het was, bij deze nieuwe pijn,
 Eilaas! nog een gevonden kind te zijn....
 't Woord 'vondelinge' deed Schoon' Emma beven;
 Zij blikte neer, en werd in eenmaal bleek
 Gelijk de doek waarmee zij 't voorhoofd streek
 Des kindes, waar zweetdruppels over dreven.
 Zij gaf ter zij de vrouw haar beurs, en klom
 Weer 't rijtuig in, maar blikte niet meer om.
 Graaf Thorveld staarde z'aan in 't henenrijden,
 En vroeg vol onrust wat haar zoo deed lijden.
 Heur aangezicht verborg zij aan zijn borst,
 Doch zonder dat zij hem beschouwen dorst,
 En zuchtte: 'Lieve, dra zal 't over wezen...'
 Zoo kwamen zij aan 't lusthof der vriendin.
 Toen hief zij 't hoofd, en scheen ze blij, maar in
 Haar oogen was zoo'n foltering te lezen!
 De gastvrouw kwam al juichende tot haar;
 Een kindje liep aan elke heurer handen,
 En Emma, bij het zien dier zegenpanden,
 Werd dubbelwreed heur hertewee gewaar.
 Een zusterkus is nauwelijks gegeven,

Als zij de kinderen opheft van den grond,
 Hen snikkend kust en herkust op den mond,
 Als waren zij het leven van haar leven.
 Dan valt zij eerst de moeder aan den hals,
 Zóó weenend of heur herte wilde breken,
 En kust opnieuw de beide kinders, als
 Kon zij dien dag alleen door zonen spreken....

VI

Graaf Thorveld dacht, zij treurde dus omdat
 De hemel haar geen kind geschonken had....
 Dat meende hij en meent het ook nog heden,
 Want onlangs heeft hij innig haar gebeden,
 Als eenig middel ten gewenschten troost,
 Eenanders kind te nemen tot haar kroost.
 Zij dankte hem, bij 't liefderijk bezweren
 Om toch met haar naar België weer te keeren,
 Dat zij geen kind zou kiezen aan het strand
 Des Tibers, maar misschien in 't vaderland....
 En afgestapt in Antwerpens oude wallen,
 Bezocht zij 't maagdenhuis het eerst van allen,
 Zag één voor één de vondelingen aan,
 Doch ging er uit nog droever aangedaan.
 Zij keerde weer, doorbladerde de boeken,
 En vond ook daar niet wat zij scheen te zoeken;
 Zoodat te huis Schoon' Emma, als verplet,
 Gansch uitgeput zich strekte op haar bed,
 En voelde dat zij met zoovele rampen
 Niet lang meer, neen, niet lang meer zoude kampen.

VII

O! dorst zij hem bekennen wat haar grieft!
 Hij heeft altijd zoo innig haar geliefd:
 Misschien zou hij de zonde haar vergeven,
 De zonde die zij afkoopt met haar leven.
 Dan zoude zij, ontschuldigd door de straf,
 Ten minste rust genieten in het graf.
 O ja, zij wil hem voor de voeten kruipen,
 O ja, zij zal met tranen die bedruipen,
 Hem smeeken bij de dood die haar verbeidt,
 Dat haar zijn vloek niet volg in d'eeuwigheid....

VIII

Zij ging tot hem: hij staarde door een venster,
 En zag de Schelde wieg'len in den schijn
 Der zon, zoodat z'een vuurstroom scheen te zijn.
 Uit ieder golf je sprankelde een genster....
 Het zeevolk zong bij 't zwoegen op den vloed;
 't Was buiten daar zoo lustig en zoo goed!
 Zij ging tot hem; hij trad de kranke tegen,
 En plaatste z'op een sofa naast zich neer,
 Haar zoenend en haar fluisterend dat de Heer
 Ten goede leidt langs ongekende wegen.
 Dan sloeg hij 't paar gordijnen open, wees
 De schepen aan, die zeilden voor haar oogen
 En als kasteelen door de ruimte vlogen;
 Wees ook de zon, die aan den hemel rees,
 En, met den glans der blijdschap op het wezen,
 Zei dat het vaderland haar zou genezen....

Zij schudde neen, neen, met de linker hand
Op 't hart gedrukt en d'andere ten hemel,
Weemoedig zuchtend dat heur vaderland
Niet hier, maar ginds was, boven 't zongewemel.
Hij zegde haar dat Godes almacht dan
Nog redding heeft als niemand redden kan.
'Ja' klonk het zwak 'maar doe mij niet vergeten,
D'Almachtige moet ook rechtvaardig heeten.'
Dan sprak zij dank, met diepontroerde stem,
Om al 't geluk sinds hunnen echt genoten,
En zei, als eens heur graf zou zijn gesloten,
Dat z'in den hemel bidden zou voor hem.
Hij troostte haar, maar zag ze tevens beven.
'Heb ik u ooit bedroefd, vervolgde zij,
Hem smeekend aanzierend, o! vergeef het mij,
Zoo zal m'ook God, - zoo zal m'ook God vergeven...'
Hij nam haar hand en drukte z'aan den mond,
Vol eerbied, of hij voor een engel stond.
Zij liet haar hoofd op haren boezem dalen,
En bleef een wijl als in gedachten dwalen,
Dan, rillend als een rietpijl in den wind,
'Graaf Thorveld, vroeg zij, schonk ik u een kind?
- Heb ik er ooit met wrevel van gesproken?'
Was 't antwoord. - 'O! dat hadde God gewroken!
Mijn Emma gaf mij wat zij geven kon,
Al haar liefde!' - Maakte zij u vader?'
Hernam zij snel, plots weenend als een bron.
Hij bracht zijn lippen tot haar voorhoofd nader,
Verklarend dat voor geenen mensch op aard
Zooveel geluk als dat kon zijn bewaard....
'Voor geenen mensch?... Moet ik het zeggen?'
Ze, wen ze siddrend hem in d'oogen blikte.
'Graaf, vloek mij niet: gij maaktet mij uw bruid, snikte
En ik was moeder, moeder!' riep zij uit.

IX

De ruwe zeeman die, bij donderknallen,
 Den mast verbliksemd op het dek ziet vallen,
 Springt op, maar niet met razernij, niet wild,
 Zooals graaf Thorveld, die van woede gilt,
 Zijn boezem golft alsof er lava dampte;
 Hij balt de vuisten, even of hij kampte,
 En dorst naar wraak zijn aderen verkrampte.
 Zoo deinst hij bleek en pal tot aan den muur,
 Het voorhoofd fronsend en den blik vol vuur.
 Zij viel gekniëld met opgeheven armen,
 En wilde spreken, snikken om erbarmen.
 ‘Zwijg als een graf! onteester van mijn naam!’
 Zoo klonk het als een donder haar in d' ooren.
 Zij kroop tot hem, en sloeg heur armen saam
 Om zijne kniën; hij, gloeiende van toren,
 Stiet z' achterom en stapte door de zaal,
 Gevoelloos als een standbeeld van metaal.
 Dan, hoe hij woedde, wrokte op zijn gade,
 Zij vroeg genade, voor haar kind, genade.....
 Hij zag heur aan: zij beefde zóó voor hem;
 Zóó zwak was reeds het klinken harer stem;
 Zij lag zóó diep gebogen aan zijn voeten,
 Had reeds zóó veel, zóó bitter moeten boeten;
 Hij had de Schoone toch zóó zeer bemind,
 Dat haar gesmeek voor een onnoozel kind
 Ten hemel hem deed zien, als om te vragen
 Dat God zijn wraak met lamheid zoude slagen.....
 Toen, even grimmig stappend door de zaal,
 Geleek hij weer een standbeeld van metaal.

‘Vrouw,’ morde hij, ‘hoor m' aan: wij moeten scheiden.
 In naam der eer, geen band meer om ons beiden!
 Ja, scheiden.....’ was het antwoord dat zij gaf,
 ‘Moog ik reeds morgen rusten in het graf!
 Moog God mijn kind van 't leven ook ontbinden,
 En in den hemel ik het wedervinden!
 't Mag zijn, o Ulrich! dat gij mij verstoot;
 Doch vloek mij niet, eer ik heb uitgesproken;
 Nog heeft de Dood mij d' oogen niet geloken;
 Ach, Ulrich! wees niet wreeder dan de Dood!

X

‘Welaan, zoo spreek!’ was alles wat hij zeide.
 Hij richtte haar niet op, maar stapte weer,
 Het voorhoofd fronsend, traagzaam op en neer.
 Zij wederhield de tranen die zij schreide,
 En met het hoofd gezonken in de hand,
 Verhaalde zij 't geheim hem van haar schand.
 Zij legde hem beschaamd en stil voor oogen
 Hoe hare jeugd op feesten was vervlogen;
 Hoe z'in de hoofdstad als het puik geroemd,
 Ten Hove zelf Schoon' Emma werd genoemd.
 Zij was toen nog een kind; heur harte gloeide
 En joeg haar tot die feesten, waar de rei
 Der adellijke vleiers om haar stoeide,
 Als om de roos de vlinders in de Mei.
 Een zwoer haar liefde met geheiligd' eeden;
 Zij had alsdan, eilaas! geen moeder meer;
 Zij kon, zij dorst niet twijflen aan zijn eer,
 En niemand, niemand waakte op haar schreden.

Het was te laat wanneer haar vader sprak:
 'Mijn kind, blijf kuisch; - aanschouw mijn grijze haren!'

Hij die in haar het liefdevuur ontstak,
 Had haar onteerd en was toen heengevaren.
 Zij bleef alleen, alleen met haar berouw,
 Zij, nog een kind, die moeder worden zou.
 O! hadde toen in Brussel ééne vrouw
 Gehoord hoe diep z'in schande was gezonken,
 Wat hadde 't nieuws door gansch de stad geklonken!
 Dan was het dat Graaf Thorveld, met de vlam
 Der liefde' in 't hart, aan hare voeten kwam.
 'Gij weet', zegt zij, 'wat gij de jonge blonde
 Al zwoert, en of zij u verstooten konde....'
 Hij sloeg den blik ten gronde bij dat woord;
 En stiller, trager voer weer Emma voort:
 'Dan, Graaf, dan heeft mijn vader u geschreven
 Dat hij met mij op reis zich ging begeven....
 't Was hier, slechts hier, dat hij m'in stilte bracht.
 Eenieder dacht, wij waren verre henen,
 En op mijn kamer zat ik hier te weenen
 Tot -
 Groote God, verleen mij nieuwe kracht!
 't Was nacht, en wat mij al is overkomen,
 Geheugt mij slechts als onbepaalde droomen.
 Des morgens kwam ik tot bewoud, en wat
 Ik eenigs kon, was om mijn kind te vragen.
 Mijn vader, - O! - was bleek, en zegde dat
 Ik 't leven er aan twee geschonken had,
 Aan twee die hij reeds weg had laten dragen.
 Ach! hadde men het leven mij ontruk!
 Ik heb ze nooit gezien in al mijn smarte,
 Heb nooit een zoen hen op den mond gedrukt.
 Dat, dat was d'eerste wroeging in mijn harte!

‘En ik genas. En toen werd mij verteld
 Dat onze knecht hen moest te vinden leggen,
 En naast elk kind een vollen beugel geld.
 Meer durfde men mij van den knecht niet zeggen:
 Hij kwam niet weer, het geld had hem bekoord....
 Niets, niets meer is van Koenraad sinds gehoord,
 Ook niets meer van mijn kinderen gebleken.
 Het eene moet van koude zijn bezweken,
 Want daags nadien zei 't Nieuwsblad dat een pas
 Geboren knaapje dood gevonden was. -
 Moog d'arme ziel ten hemel zijn gevaren! -
 Maar 't ander, maar mijn meisje?..... Achttien jaren
 Draagt zij nu reeds een ongelukkig lot,
 Wellicht verdrukt, gemarteld en bespot,
 Misschien onteerd en mij vervloekend! -
 God!
 Gij die zoo lang mij tranen ziet vergieten,
 Laat mij ter boet van smarte gansch vervlieten,
 Maar hoedt mijn kind in zuiverheid en eer!
 Of zoo 't in schande leeft, o geef mij 't weer;
 In mijn tranen zal ik 't wasschen, Heer! -

En nu, Graaf Thorveld, weet gij alles: weet,
 Toen ik verheugd met u uit Roomen reed,
 Waarom een mes mijn hart scheen door te snijden,
 Wanneer ik zag wat vondelingen lijdten.
 Nu weet gij ook waarom het mij geen troost
 Maar foltring was, de kinders te bejegenen
 Der jonge gastvrouw: - ik gaf u geen kroost;
 God kon d' ontaarde moeder niet meer zegenen!
 Ik heb nochtans u innig lief gehad....
 Daarom, beloof mij, Ulrich, vóór mijn sterven,
 Zoo gij mijn kind moogt wedervinden, dat
 Gij mij van haar vergiffenis zult verwerven.....?

XI

Zij zweeg, en angstig wachtte z' op een woord
 Dat haar vervloeken zou of haar vergeven.
 Zijn mond bleef stom, en, o! dat was haar even
 Of zij ter dood haar vonnis had gehoord.
 Dan boog hij zich en zeide tot zijn gade:
 'Vrouw, denk aan God! ik ga een vriend te rade.....'
 Hij sprak het uit met tragen, doffen klem,
 Alsof er wraakzucht morde in zijn stem;
 En zonder groet noch handdruk ging hij henen.
 Een uur nadien zat Vredecus vóór hem,
 Gestrenger dan, toen Emma lag te weenen,
 Hij zelf vóór haar gelijk een rechter stond,
 Die met den blik haar vastklonk aan den grond.
 'O graaf! dat kind, uit schande voortgesproten,
 Sprak Vredecus, dat kind zult gij verstooten!'
 Hij hoorde 't aan, en sloeg zijn oogen neer.....
 Des andrendaags kwam hij tot Emma weer,
 Doch sprak bedaard: 'Ik wil grootmoedig wezen.
 Boet langer niet; zijt gij als vrouw bevlekt,
 Gij zijt een moeder die mijn deernis wekt:
 Zoo leef in hoop, - uw kind zal u genezen.....
 Doch, eer wij 't zoeken, vraag ik u een eed,
 En wee, wee u, indien gij hem vergeet!
 Nooit zal dat kind u zijne moeder heeten;
 Nooit buiten ons een enkel stervling weten
 (Dan Vredecus, wiens raad ik al te vrij,
 Al t' onbezonnen, inriep en versmaadde).
 Zoo één het weet, verstoot ik u van mij!'
 Met kreten waar heur gansche ziel in trilde,
 Sprong d'arme moeder hem ten hals en gilde:
 'Dank, goede God! Gezegend, graaf! - En nu,
 Geef mij mijn kind, en alles zweer ik u!'

Vierde zang

I

Zoo een van u die deze verzen leest
 (Eilaas!) nog nooit in Antwerp is geweest,
 Zoo raad ik hem, nu elk erheen kan stoomen,
 Als 't zomer is, er eens naar toe te komen; -
 Niet om er in 't Museum rond te gaan,
 Of Rubens zelf op 't Kerkhof te zien staan;
 Nog minder om te klimmen op den Toren,
 Een schip te zien met wilden of met Mooren,
 Of een sermoen van pater Schoofs te hooren;
 Maar om te zien waar onze Willem woont,
 En wat een schouwspel d'arme wijk vertoont.
 Van 's morgens vroeg tot 's avonds laat krioelen
 De straten van de kinders die er woelen,
 Zoodat de dochter eener rijke vrouw,
 Wat breed gerokt, er zich niet wagen zou.
 Wat mengelmoes van booze mosselwijven,
 Die als uit stiel met appelleursters kijven!
 Matroozen, die op zoek zijn naar een lief
 Dat gistren zwoer: 'ik zal u nooit verlaten!'
 En zich daarna liet stelen door soldaten:
 Dan gaat z'er mee, - een jager is de dief!
 Artisten, die, om Rubens te gelijken,
 Fier met zijn hoed en met zijn knevels prijken,

Al knikken hun, van vóór uit elken schoen,
 De teenen toe, zooals de vrienden doen!
 En goochelaars, met bekers en juweelen
 Die zoo maar 't geld ons uit de zakken spelen!
 Geen zwerver gaat met fluit of orgel rond,
 Geen kreuple, die op krukken voort moet springen,
 Geen blinde, die moet leven met te zingen,
 Of allen zijn daar t'huis met plunj' en hond.
 Geen wonder dus dat Willem alle dagen
 Van uit zijn raam het aanziet met behagen,
 En Schoone Beth ook nimmer met haar wagen
 Komt aangereden, zonder dat zij blikt
 Of hij haar wel van verre tegenknikt.

II

Hij lag dan weder met gevouwen armen
 Door 't zolderraam, de rookpijp in den mond,
 Zich in den schijn der lentezon te warmen,
 Terwijl naast hem een heer te kijken stond.
 't Was Hugo die zoeeven wederkeerde
 Uit Gent, met een diploma van rechtsgeleerde.
 'Zoo dus', sprak Willem, 'nu zijt g'advokaat!
 Al wat ge wilt, zult gij nu mogen zeggen,
 En met één woord, als ongekookten praat,
 Een andermans gevoelen wederleggen!
 Hoor, - ik ben ook, 't is nu een week of tien,
 Zoo half verwaaid, 't gerechtshof eens gaan zien.
 Er zat een Moor op 't bansken der betichten,
 Zwart als de nacht, zoodat er menigmaal
 Door kwant en kwast gewenscht werd om de zaal,
 Bij klaren dag, met gaz te doen verlichten.
 Men had den Moor betrapt op dieverij.
 Wien hij bestal kwam zitten aan zijn zij,
 En sprak: 'Hij is 't, en anders geen dan hij;

Dat zweer ik u! - zie zwart tot op de handen,
En als hij gaapt, dan lachen zijne tanden!’
Zijn advokaat desniettemin hield vol,
De kop diens negers was een blanke bol
‘Zwart?...’ grimde hij en is dan opgevlogen;
‘Bezie dan toch het witte zijner oogen!
Doe ik hem nu mijn eigen halsdoek aan;
Wordt hem dan nog een koorhemd aangedaan,
En steek men hem bij bakker Adriaan
Den kop in ‘t meel, - ga zie hem dan eens staan!
Naar witter vel wou ik wel kijken mogen....’
Hij zei zooveel, en sprak met zooveel vuur
Dat gansch de jury twijfeld’ op den duur,
En mompelde: ‘De schijn heeft ons bedrogen...’
De man kwam vrij; de jury bovendien
Liet, diep geroerd, den advokaat bedanken.
Men had zich toch zoo dereljk miszien:
Die brave Moor was blanker dan de blanken!
Vriend Hugo, nu, ik wacht met ongeduld
Dat gij hem eens nog witter wasschen zult!’
De Wroeter kon zich moeilijk wederhouden
De plooi des glimlachs om den mond te vouwen.
‘Nog steeds de zelfde!’ sprak hij, ‘nog altijd,
De losbol, dien ik meer dan ooit benijd!
Maar gij vergeet, vriend Willem, dat zoovelen
Onschuldig zitten op de zelfde bank,
Die d’advokaat ontworstelt aan ‘t gevang,
Ja, die hij soms den beule moet ontstelen.’
‘Voorwaar! riep Willem, dan is d’advokaat
Een Godsgezant; - en gij, zult gij dat wezen?
De hand daarop! en zij uw naam geprezen
In ieder hart dat medelijdend slaat!’
Hij was, dus sprekend, driftig opgerezen,

Hield Hugo's hand in zijn hande gedrukt,
 Zag hem in d'oogen, glansend en verrukt,
 En vroeg wanneer zijn verontwaardigd spreken
 De boeien eens onschuldigen zou breken,
 Die in den kerker tot de muren zucht
 Om vrouw en kroost, om zonneshijn en lucht. -
 'Vriend, klonk het nu, den eersten mensch wiens leven
 En eere mij ter redding zijn gegeven,
 Is geen van die op wier sneeuwblanke ziel
 Nog nooit een vlek, nog nooit een schande viel;
 Hij heeft een ijslijk gruwelstuk bedreven!
 Hij is maar achttien jaren, en zijn hart
 Is in de zond' en boosheid reeds verhard.
 Op d' Eekelhoef, in de eenzaamheid der polders,
 Heeft dat gedrocht, in 't donker van den nacht,
 Een oude vrouw onmenschelijk omgebracht,
 Terwijl de knechts vast sliepen op de zolders.
 Hij roofde 't goud en 't geld, en vluchtend stak
 Hij 't vuur op drie-vier hoeken in het dak,
 En stond van ver, met wildverwarde haren,
 Den brand der hoef grijnslachend aan te staren. -
 - En zulk een monster zoudt gij willen sparen?'
 Vroeg Willem, daar 't afgrijzen hem beving.
 'Dat monster, ja, - het is een vondeling.....'

III

'Een vondeling!' sprak Willem en 't meedoogen
 Verdoofde plots de schittring zijner oogen.
 Hij sloeg ze neer, keek door het raam, en zei,
 Wen hij de hand op Hugo's schouder lei:

‘Zie ginds dat huisjen, 't kleinste tusschen allen,
 Zoo oud en scheef of 't lust had in te vallen.
 Daar boven ook woont een gevonden kind,
 Bij grijzen Kobus, en die man is blind.
 Zij ook is achttien jaren, doch op aarde,
 Zoo zegt mijn moeder, leeft geen meisje meer
 Dat zulk een beeld van onschuld is en eer,
 Dat zooveel deugd in zulk een lot bewaarde.....’

IV

Terwijl dus Willem sprak, en hun gezicht
 Naar d' open deur des huizes was gericht,
 Kwam blinde Kobus buiten met een vedel,
 En strompeld' aan de leikoord van een hond,
 De huizen langs, met diepgebogen schedel,
 Onrustig tastend waar hij muren vond.
 ‘Hij is 't,’ zei Willem, ‘die haar jeugdig leven
 Met vaderzorg en liefde blijft omgeven.
 Ter nauwernood kan hij nog door de straat.
 Zie, hoe hij vreest en schoorvoet waar hij gaat.
 't Gevoel dat zij zou dolen in ellende,
 Houdt hem te been en rekt zijn levensende.....’
 - ‘Vertel mij toch,’ vroeg Hugo, ‘wat gij weet;
 Die vondelinge gaat mij aan het harte.
 Zij bleef dus rein in d' armoei en de smarte,
 Stond tegen God niet op om wat zij leed?
 Zij bleef een lam als haar het onrecht tartte?.....’
 - ‘Zoo neem dien stoel,’ sprak Willem, ‘en schuif bij.
 Al wat ik weet, vertelde moeder mij.’

V

En hij verhaalde 't levenslot des Blinden.
Kerkmuziekant was d' arme man weleer,
't Was aan de kerk dat hij het kind mocht vinden,
Des morgens vroeg bij koud en ziltig weer.
Hij strunkelde op 't wichtjen in het donker.
Het kreet; al bevend nam hij 't op, en stak
Het gauw, schuw omziend, onder zijnen frak,
Angstvallig luistrend, doch geen voetstap klonk er.
Toen sloop hij als een dief er mee naar huis,
Den stap versnellend bij het minst geruisch.
't Was hem als had hij daar een schat gevonden.
Ook zijne vrouw ontving het als haar bloed;
En elk der uren, sedert dan verzwonden,
Liet hun, ten loon, genoeg in 't gemoed.
Maar hij werd blind, en ging in kroegen spelen;
Den ouden sukklaar leidde lang zijn vrouw;
Zij stierf, eilaas! en toen, toen vreesden velen
Dat ook de Dood bleek' Ida halen zou.
Doch God had met den blinde mededoogen,
En liet hem, tot vergoeding zijner oogen,
Den engel, als het zonlicht in zijn hart.
Zoo kwam het dat een hond zijn leider werd:
Hij wilde niet dat Ida hem verzelde,
Hoe vaak en teer het meisje hem dat vroeg,
Hoe smeekend zij hem ook de handen knelde.
't Verderf der waereld kende hij; het joeg
Hem, als zij sprak, de sidring door de leden,
En eens heeft hij met tranen haar gebeden,
De blanke kruin ontblootend, die hij droeg,

Toch niet te doen wat zij zoo innig zeide:
In zijne plaats te zingen voor hen beide....

Bax, meester Bax, kwam elken avond laat,
En gaf haar les, en bracht haar wijzen raad;
En jaren lang heeft zij des Blinden dagen
Gekort met hem uit boeken voor te dragen.
Zij las zoo schoon dat hij haar soms tot hem
Trok, rillend bij het klinken harer stem.
Gansch opgeruimd ging hij dan 's avonds henen,
Kroeg-in, kroeg-uit, met minder stramme beenen,
En glimlacht' onder 't spelen haar nog aan,
Als hadde zij ook daar voor hem gestaan.
Nooit kwam hij 't huis of Ida trad hem tegen,
Met blij gemoed, tot op den trap, - en daar
Sloot hij, al bevend, in de handen haar
Het weinig geld liefdadiglijk verkregen.
Sinds blinde Kobus krank werd, sinds hij kucht,
Sinds hij zijn hoofd zoo hangen laat en zucht,
Troost zij hem meer met zorg en teederheden
Dan kinders ooit voor eigen ouders deden.

VI

Dat stil verhaal had Hugo's ziel geboeid.
Deze Ida dus, met ouderliefd' omgeven,
Had geene smet, geen zond' in gansch haar leven,
Maar tot een engel was zij opgegroeid?
O! hadde hij die menschenbloed dorst plengen,
En licht zijn hoofd op een schavot zal brengen,
Ook maar een blinde, maar één vriend gehad,
Die zulk een hart, zulk edel hart bezat!

VII

Doch zie, - daar kwam de kranke Blinde weder; -
Hij kon niet meer; zijn hoofd hing zwaarder neder;
Schier slepend trad hij achter zijnen hond.
Het beest zag om en scheen om hulp te smeeken;
Droef jankend blikte 't in de buurte rond,
Of niemand, niemand op de strate stond,
Die slechts een hand den grijsaard toe zou steken....
Snel als 't gevoel dat welt in hun gemoed,
Zijn beide vrienden van het raam verdwenen,
En ijlen den geknakte te gemoet,
Wien zij de spierkracht hunner armen leenen.
Naar zijne woning brachten zij hem henen,
De blinde veedlaar zuchtte dat de trap
Niet meer zou kraken onder zijnen stap,
Dat zijne baan ten einde was gewandeld,
Maar hij op aarde liefdriek had gehandeld.
Eilaas! de vondelinge had elk woord
Des braven grijsaards bevend aangehoord.
Bleek als een lijkdoek ijldde zij hem tegen
Z' omarmde hem, uitberstend in getraan,
En hij, nu op een leunstoel neergezegen,
Hij weende mee en gaf haar zijnen zegen....
Hij boog zijn hoofd zoo smartlijk aangedaan.
De vrienden stonden diep ontroerd, en zwegden.
Dan strekten zij hem op zijn stroobed uit,
Bleek' Ida knielde daar en snikte luid;
Hij wenschte dat men Schoone Beth zou halen,
Zij kwam, en als zij d' oogen heen liet dwalen
Van hem, die stierf, op haar, die blijven zou,
Alleen en arm, verstooten en in rouw,
Borst z' ook in tranen uit, de goede vrouw.

't Was een tooneel van pijnlijke smarte.
 De veege sprak: 'Ik ken uw edel harte;
 Mag U de Blinde zeegeen, brave Beth,
 U zeegeen eer de Dood het hem belet?
 Zoo wees voortaan mijn Ida tot een moeder;
 Waak over haar, en zij uw zoon haar broeder...
 Niets heeft de weeze, dan haar deugd op aard.
 'k Was haar een vader, dat weet d'Albehoeder;
 'k Heb haar geluk gelijk een schat bewaard!'
 Ten hemel hief hij zijn gebeenderd' armen,
 En bad dat God het meisje zou beschermen.
 Dan sprak hij haar met woorden teer en zoet,
 De laatste van zijn liefderijk gemoed:
 'O moget gij toch eens uw moeder vinden!
 Mij was 't vergeefs.... Arm kind 'k heb al gedaan
 Wat doenbaar was voor mij en voor mijn vrinden....
 Wensch haar geen kwaad, wat gij ook uit moet staan!'
 Hij had heur hoofdje zacht tot hem getrokken,
 En sliep zoo in, gelaten in zijn lot,
 Vol van de hoop dat hij weldra voor God
 Ontwaken zou met stralen om de lokken,
 Niet blind meer, neen, met helder aangezicht,
 En eeuwig zich zou baden in het licht.

VIII

En Schoone Beth nam Ida's hand, en leidde
 Ze mee naar huis, waar zij hun hart en brood
 Zou deelen, als een engel in den nood.
 't Rampzalig kind was als ontzind en schreide.
 Niets wist zij meer, dan dat haar op de ziel
 Een ongeluk verplettrend nederviel
 Dat over haar een baarkleed openspreidde.....

Zij volgde 't lijk dat men ten grave droeg.
 Ter kerke sprak des priesters mond een bede,
 Doch ras en kort, als bad zijn hart niet mede,
 Dewijl men 't hem maar als een aalmoes vroeg.
 En geene klok, die met de buren kloeg.....
 Vier hunner droegen 't lichaam op hun schouders;
 Een kleine groep ging biddend achterna,
 Beseffend dat hij Ida alles, ja,
 Dat hij alléén haar meer was dan twee ouders.
 In 't midden stapte zij naast Schoone Beth,
 Ten gronde ziend, en snikte elken tred.
 Zij knield aan 't graf, en geene meer der vrouwen
 Kon in heur hert de tranen wederhouën.....
 En daags nadien, bij zonnenondergang,
 Toog zij er weer, en knield' en weende lang.
 Zoo ging z' er elken avond eenzaam henen,
 Met vol gemoed, om daar het uit te weenen;
 Sprak tot den doode, rustend onder 't gras,
 En bad voor haar die hare moeder was.....

IX

Toen Hugo bij des Blinden overlijden,
 Haar had gezien, versmeltend in geweën,
 Scheen zij het beeld, in witten marmarsteen,
 Der Schoonheid waar de Smarten tegen strijden.
 Zoo was zij teer, zoo lijdzaam fijn en week,
 Zoo zacht en goed, zoo edel en zoo bleek.
 Maar tevens - God! - scheen hij in al haar trekken,
 Het zusterbeeld des moordenaars t' ontdekken:
 De zelfde moeder baart alléén een paar
 Zoo in 't gelaat gelijkend op elkaar.....

Het harte deed hem zeer, zijn voorhoofd brandde;
 Zijn geest, al sloot hij ook zijn oogen dicht,
 Zag als een bloekvlek in haar blank gezicht;
 Haar engelenreinheid was besmet met schande.....
 En daags nadien, als 't lijk begraven werd,
 Stond hij vóór Willem's raam en zag de smart
 Van 't snikkend meisje in den groep der vrouwen.
 Zoo medelijdend was hij bij 't aanschouwen
 Dat hij zich aan het venster vast moest houën.
 Toen Schoone Beth, met Ida, als vernield,
 Was thuis gekeerd, en 't haar niet mocht gelukken,
 Hoe zij haar zoenend in heure armen hield,
 De boezempijn der droeve t' onderdrukken,
 Nam Hugo 't meisje bij de hand, en vroeg,
 Terwijl hij zelf schier d' oogen nedersloeg:
 'Onschuldig kind! zeg, hadt gij nooit een broeder?'
 'O!' snikte zij met dofgeweende stem,
 'O!' zonder na te denken, zonder hem
 Zelfs aan te zien, 'O! breng me bij mijn moeder!'

X

En Willem had gezien, gevoeld, verstaan.
 'Op eens verliefd! Wat vangt hij nu toch aan?
 Heeft hij een slag gekregen van den molen?'
 Vroeg hij zich af, maar niettemin was blij;
 En toen zijn vriend naar huis was, zegde hij
 Tot moeder Beth: 'Kom, zit eens hier bij mij.
 In plaats van twee, denk na, nu zijn er drij;
 En 'k wil dat Ida recht gelukkig zij; -
 Zoo dus, van morgen af verkoop ik koolen.....
 Dat ik ze koop, is langer niet genoeg.
 Ja, lach maar op, ik blijf niet ledig loopen
 Den halven dag, en wil van morgen vroeg
 Op mijn manier ook groenselwaar verkoopen!'

Zij gaapte, hem beziende met een blik
 Die zeggen wou: 'En ik dan, zoon, en ik?'
 'Gij op de Meer, ik,' sprak hij, 'op den Oever?'
 'Dat gaat u?' vroeg ze, 'handel naar uw schik.'
 Zij keurde 't goed met lach en hoofdgeknik;
 Zij kende hem, - haar Willem was geen snoever.
 En 's anderendaags, ter nauwer uur was 't dag,
 Als men hem reeds ten Oever bezig zag,
 Aan 't vroolijk lossen van zijn vollen wagen.
 Hij was alleen een gansche schilderij:
 Zijn laerzen scheef, zijn ronde hoed op zij.....
 't Was een vermaak voor allen die het zagen,
 En, op mijn woord, geen meid kon hem voorbij.
 Hij werd benijd door al de groenselwijven,
 Die trek gevoelden om met hem te kijven;
 Maar 'Schoone Willem' was al uitverkocht
 Eer menig ander iets ontvangen mocht.

XI

Och! hadden zij, in plaats hem te benijden,
 Straat uit, straat in, den losbol nu zien rijden,
 Zij hadden meer geleerd uit knik en gang
 Dan met te grimmen jaren, jaren lang.

Doch eensklaps, om een ongeluk te mijden,
 Moest onze held zijn wagen houden staan,
 Want twee gespoorde ruiters kwamen aan,
 Aan met een man, die tusschen hen moest gaan.
 Het waren twee gewapende gendarmen;
 Hun man was recht een schaamteloze gast;
 Zij hadden hem geboeid aan bei zijn armen,
 En aan den toom van bei de paerden vast.
 Hij blikte rond, en spotte met degenen
 Die, waar hij ging, wat medelijdend schenen,

Er was aldra een heele hoop te been,
Maar Willem drong door al die menschen heen.
Hij wist er ras een aantal weg te douwen,
Om zijnen man van dichterbij t' aanschouwen.
Hij hield dus d' oogen vlak op hem gericht,
Doch deinsde weer voor 's jongelings gezicht,
Verbleekend of hij plotselings gevoelde
Dat ijs, geen bloed, hem om het harte spoelde.
Hij durfde niet gelooven wat hij zag.
'Wie zijt gij?' riep hij, - maar een schampre lach
Klonk uit den mond des booswichts in het ronde.
De ruiters blikten grimmig en verstoord;
Een spoorslag dreef de paerden rasser voort,
En Willem stond en keek beschaamd ten gronde.....

Toen kwam daar juist vriend Hugo, drukte hem
De hand, en sprak met ingehouden' stem,
Ronschouwend of men hem niet hooren konde:
'Het is de moordnaar dien gij ginder ziet!'
Maar als verwilderd in den arm hem nijpend,
Roept Willem uit, zijn zielewee begrijpend:
'Neen! Hugo, neen! 't is Ida's broeder niet!'

***

Vijfde zang

I

't Was feest op 't hof van Bloemendal,
Het hof van Frits den jonker,
Een feest waar nooit een prinsenal,
Een koningsdisch bij halen zal:
De rijkste rijkdom blonk er.

Bianca was dat feest ter eer,
Haar, Florentiner Schoone.
De jonker zwoer haar bij den Heer:
'Zie niemand zulk een hulde meer
Als die ik u betoone!'

Daarop was hij, door gansch het land,
Getogen tot zijn vrinden:
En allen hadden 't woord verpand,
Zich, met wat voegt aan adelstand
Op 't feest te laten vinden.

Daar waren zij op 't nachtfestijn;
't Was buiten stil en donker;
Er stroomde licht met hellen schijn
Uit ieder raam, door elk gordijn:
't Kasteel was één geflonker.

De dorpers stonden vóór het hek,
Als schimmen in het duister,
Met scherpen blik en langen nek;
Doch hielden luidop geen gesprek,
Bijwijlen een gefluister.

Daarbinnen was de vrindenrij
Ten wijndisch aangezeten.
Men klonk en dronk, de tong was vrij,
En ieder had een vrouw ter zij,
Die hij mocht zijne heeten.

Bianca's uit het volk, door God
Eilaas! te schoon geschapen,
Die ruilden hun ellendig lot
Voor schitterpracht en voor 't genot
Op zondig dons te slapen. -

Ras blonk hun blik als 't kristallijn
Dat gansch den disch bedekte.
Zij wilden 't eerfeest waardig zijn,
En vroegen immer nieuwen wijn,
Die nieuwe lusten wekte.

En gansch de zaal joeg 't bloed in brand
Dat in hun aadren vloeide:
Één Spiegelglas was elke wand,
Waarin, als louter diamant,
De rij der luchters gloeide.

Lakeien liepen heen en weer
Met wild, gebak en druiven;
Men proefde 't nauw, maar dronk te meer;
De boezems gingen op en neer,
De waaiers aan het wuiven.

Daar hief de jeudigst' uit den drom
 De verschge vulde schale;
 Zij hiet Bianca 'wellekom!'
 En 't woord liep als een juichtoon om
 Door gansch de diepe zale.

En driftig sprong een ander op,
 Met stralenschietend' oogen,
 Hief 't wijnglas boven aller kop,
 En 't was of ieder nu ten top
 Der vreugde was getogen.

Doch zie, - daar is Bianca als
 Verwilderd opgesprongen;
 Heur haar zwiert los om borst en hals;
 Zij zingt het loflied hares vals,
 Door allen meegezongen.

- Mijn vader, klinkt het, sprak: 'Mijn kind,
 Blijf bij mij als uw broeder!
 Ik heb u steeds zoo zeer bemind.....'
 Doch 't waren woorden in den wind:
 Ik deed zooals mijn moeder! -

En al die meisjes zongen luid:
 'Wij doen als onze moeders!
 Slechts armoei heeft de werkmansbruid;
 Wij kiezen schand en schittring uit,
 Al wrokken onze breedders!'

Bianca sprong de tafel af,
 Bij 't schudden harer lokken;
 Daar klonk de zoen dien Frits haar gaf,
 En al de deernen zonken laf
 In d' armen die hen trokken.

Doch eensklaps, waar Bianca stond,
 Heft Frits het glas ten hoogen;
 Hij blikte om stilt' en aandacht rond,
 En zwijgend glimlacht' elke mond,
 De Heeren opgetogen.

'Ons leven, zingt hij, zij genot!
 Dat ons de liefde krone!
 Beminnen is het hoogst gebod.....
 Zoo danken wij den goeden God
 Om elke nieuwe Schoone!

De liefste blond' uit Nederland
 Zal m' ook in de armen rusten.....
 o Tril van deugd, mijn ingewand!
 Zoo geve 't Zuid aan 't Noord de hand
 Ter wissling mijner lusten!'

Juichkreten springen uit elks borst,
 De kurken van de flesschen;
 De lippen zijn met schuim bemorst;
 Wei kan de wijn den heeten dorst,
 Maar niet de driften lesschen.

'Lakeien!' klonk 't uit ééne keel,
 'Lakeien, weg!' en allen
 Verdwenen uit het brastafreel. -
 O! laten w' ook vóór dat tooneel
 Het doek der kuischheid vallen.

De dorpers stonden nog vergaard,
 Stil fluistrend, daarbuiten.
 Gelijk een duivlendrom die waart,
 Zoo zagen zij in wilde vaart
 Omwoelen door de ruiten.

Des morgens dringt een zonnestraal
 (Bespiedend oog!) naar binnen,
 Weerkaatst wat spiegelt door de zaal.....
 - Wanordelijke zegepraal
 Der afgetobte zinnen! -

Gebroken ligt het kristallijn,
 Juweelen t' allen kanten;
 Hier steekt een schoentje van satijn,
 Ginds roert een been, daar een gordijn..... -
 Slaapt voort, slaapt voort, bacchanten!

II

Wie was 'de liefste blond uit Nederland'
 Voor welke Frits van wulpschheid was ontbrand?
 't was d' onbezoedeld' Ida.....
 Zeekren uchtend,
 Door 't straatje rijdend, nevens Willems huis,
 Zag hij haar gaan, nog immer bleek en zuchtend,
 Schoon als een beeld en ook als marmer kuisch.
 Hij griezelde op 't paerd; zijn oogen gloeiden;
 't Was of hem vuur en vlam in de aders vloeiden.
 Hij hield zijn paerd bewustloos stille staan,
 En zag haar smachtend en begeerig aan.....
 Terwijl hij dus, den blik op haar geslagen,
 Zich-zelven en all' anderen vergat,
 Bemerkte hij den dronkaard niet, die zat
 Aan d' overzij en opkeek met behagen;
 Die elken tocht zijns harten gadesloeg,
 En lachte, wijl 't zoo ongestuimig joeg.

III

De dronkaard, oud geworden vóór de jaren,
Wiens hoed geblutst, wiens kleeren lompen waren,
Was Koenraad, - Koenraad, d' ongetrouwe knecht,
Die Ida 's nachts te vinden had gelegd.
Het geld, bestemd om Emma's beide lammeren
Ten heul en troost te wezen in hun jammeren,
Had hij verbrast, alsof de drank de smart,
De wroeging los kon spoelen van zijn hart.
Hij had gereisd in veel en verre streken,
Doch wat hem kwol, was met hem uitgeweken.
Hij had in Roomen Emma nagespied,
En had gejubeld om haar zielsverdriet,
Wel zeker dat zij daar ni et uit zou teren,
Maar vóór haar sterven naar het land zou keeren,
Waar bei heur kindren in gebrek en rouw
Verkwijnden, en waar zij genezen zou.
Alleen kon hij het leven haar verlengen,
Door aan heur hart haar kindren weer te brengen;
Alleen wist hij wat met hen was geschied,
Sinds hij hen op den kerktrap liggen liet.
Zijn geld was op, dus wachtte hem d' ellende;
En liever dan te beedlen tot zijn ende,
Daar hij de kracht tot werken had verwoest,
Zou hij der vrouw die hem vervloeken moest,
Voor goud 't geheim verkoopen dat hij kende.
Een ander middel bleef den dronkaard bij:
Jong' Ida was de Schoonheid zelf, en zij
Zou licht genoeg, in armen die onteeren,
Dat waerd zijn wat een uitgeleefd' als hij
Nog noodig had tot liederlijk vertaeren.....

IV

Hij sloeg dus Frits met gretig' oogen ga,
 En toen hij heenreed, zwijmelde hem na,
 Zoodat hij in de straten opzien baarde,
 Hij, dronken man, zoo slordig aangekleed,
 Die als de duivel naar den jonker staarde.
 En nauwelijks hem kon volgen waar hij reed.
 Dan, aan 't paleis des jongelings gekomen,
 Trad hij de poort mee binnen zonder schromen,
 Nam er den hoed af, stapte recht tot hem,
 En sloeg hem voor met doddelende stem,
 De schoone maagd hem aan de borst te voeren.....
 'Z' is,' zegde hij, 'z' is een gevonden kind,
 Dat zeker nog zijn onderhoud niet wint,
 En slechts tot last van ander' armen dient.....'
 Met dom gelach stond hij hem aan te loeren.
 De jonker sprak: 'Kom mee wat binnen, vriend;
 Doch dek uw hoofd, wij staan hier in den wind.....'
 En in de kamer waar hij Koenraad leidde,
 Kon geen der knechts vernemen wat hij zeide.

Een tijd nadien, zoo kwamen zij eruit.
 De jonker bloosde; innig scheen hij blijde;
 Tot aan de poort ging hij aan Koenraads zijde,
 En sprak: 'Zoo dus, het blijft bij ons besluit.'
 Hij zelf deed open, groetend met een wezen
 Waarop 't gevoel des harten was te lezen.

V

De dronkaard stond nu vóór de poort alleen.
 Hij sloeg zijn oogen langzaam om zich heen,
 Nam uit den zak een volle tesch, en blikte
 Ze sterlings aan, wen hij ze woog en wikte.

Dan schudde hij het hoofd en morde: 'Neen,
 Neen, jonker! Daarvoor koopt men geene hinde
 Als die gehuisd, gekoesterd bij den Blinde.....'
 Hij waggelde nu momplend van de poort,
 En zwijmelde naar Emma's woning voort.
 'Zij,' meende hij, - 'zij, moeder, - zal voor 't leven
 Haars kindes meer, o meer! aan Koenraad geven.....'

VI

Hij kwam dus aan het huis, waar d' arme vrouw
 Met weeld' omringd, te weenen zat van rouw,
 In 't voorsalon, alleen nog met haar smarte.
 't Bekennen heurer misdaad had heur harte
 Verlicht, en hoop gestort in haar gemoed.
 De Graaf had haar vergiffenis geschonken,
 En nieuwe kracht was in haar neergezonken.
 Doch, dag aan dag was sinds voorbijgespoed,
 En niets, niets had zij van haar kind vernomen,
 Dan, sluimrend, in bedrieglijke droomen.....
 Ontmoedigd was zij meer dan immer; af-
 Gemat, ontzenuwd, zuchtte zij naar 't graf,
 Om eindelijk daar aan zielerust te komen.
 Wie dus haar zag, de handen in elkaar,
 Het mager hoofdjen op de borst gebogen,
 Ten gronde starend met heur glazig' oogen,
 Moest haar aanschouwen met zooveel meedoogen
 Alsof hij 't beeld der Boete zag in haar.

VII

Zoo zat zij, toen een knecht haar aan kwam konden
 Dat haar een arme kerel spreken wou,
 Dat zij getween hem niet weerhouden konden.
 Zij zegde dat zij hem ontvangen zou.

En Koenraad kwara op waggelende beenen
De zaal in, waar zij heimlijk zat te weenen.
Hij nam des jonkers geldbeurs uit den zak,
En rinkelde, eer hij ze wederstak.
Zij zag hem aan, het scheen hem dat zij beefde,
Ofschoon een glimlach om zijn lippen zweefde.
'O! wees niet bang,' zoo sprak hij, 'voor den man,
Den eengen man, die u nog helpen kan.'
Hij zette boud zich op een leunstoel neder:
'Zoo dus, Schoon Emma, gij herkent mij niet?
Ik ken u wel, al ware 't drommels beter
Dat men u thans de Leelijk' Emma hiet!
't Is of mijn oog op een geraamte ziet....'
Een schaterlach was 't wapen dat die woorden,
Zoo als een dolk, haar in den boezem stiet,
Om niet haar lijf, maar om heur ziel te moorden!
'Wie zijt ge?' riep zij, 'en wat wilt ge mij?'
Hij schudde traagzaam 't hoofd, als hadde hij
Met d' arme kranke daerenis gekregen.
'Hoe ééne zond' u op het hart kan wegen!'
Herhaalde hij. 'Uw eigen bloed zoo lang
Verstooten! Maar ik wasch er mij, God dank!
De handen af: gij moet alléén het boeten....'
Doch met een gil vloog Emma aan zijn voeten.
'O Koenraad! Koenraad!' trilde hare stem;
En siddrend stak zij d' armen uit tot hem.
De dronkaard loeg als hij ze neer zag knielen,
En heete tranen op zijn handen vielen.
'Zóó!' raasde hij, den blik vol trotschen glans,
'Geknielid vóór Koenraad, uwen meester thans!
Zóó moet het zijn! Gij snakt wel naar uw kleinen
Zooals een hert naar 't water der fonteinen,
Zegt pater Schoofs; - maar ik, mevrouw, ik snak
Naar goud en wil een leven vol gemak!'

Angstvallig wou de moeder onderbreken.
 ‘Mijn kind!’ riep z' uit, doch wreede Koenraad sprak:
 ‘Zoo haastig niet; laat af mij dus te smeeken;
 Ik ben geen knecht meer; ook wil ik vandaag
 Als heeren doen: 'k wil traag zijn, tergend traag.....
 Vooreerst, gij hebt nog niets mij ingeschonken.
 Eens lekker op mijn wederzien gedronken!
 En dan gesproken van de ronde som
 Waar ik gerust mee door de waereld kom.
 Daarbij, gij zult misschien niet lachen om
 Hetgeen uw zoon.....’

Hij beet zich op de lippen,
 Als wilde hij geen woord meer laten glippen.
 Hij zag den angst, die in heur oogen blonk:
 't Was of heur blik door zijn gebeente drong!
 ‘Mijn zoon?’ riep z' uit, ‘is immers bij de dooden?’
 Hij had zijn hoofd ter zij gewend, doch zag
 Haar nu weer aan met mildheid in den lach.
 ‘Ja, zijne ziel is ginder heen gevloten,’
 Antwoordde hij, en wees den hemel aan.
 ‘Ik wist niet dat uw hart hem bij degenen
 Reeds telde die van d' aarde zijn verdwenen;
 Daarom was ik meelijdend aangedaan.....’
 En haar bedroog de toon waarop hij 't zeide.
 Zij dacht nu aan haar dochter nog alleen,
 En vroeg erom, terwijl zij weder schreide.
 De doemeling werd harder nog dan steen:
 Hij schaterlacht' en deed de beurs weer klinken,
 Zinspelend op een levensdurend drinken.
 Ach! haar gemaal kon komen t' allen stond;
 Indien hij haar met dezen dronkaard vond,

Zou haar zijn trots meedoogenloos verstooten.
 Zij nam de beurs waaruit zij d'armen gaf;
 Hij schopte die verfoeilijk van zich af,
 Opvliegend tegen d' eerloosheid der grooten,
 En vloekte tot de sidderende vrouw
 Dat hij veeleer haar kind onteeren zou;
 Dat wis de kaalste jonker hem tien malen
 Meer voor de kuische Schoone zou betalen!
 Hij stapte gram, met broesem op den mond,
 Als een bezetene de zale rond.
 Zij stond zoo bleek en beefde of zij ten gronde
 Neerstorten ging. Dan Hep zij naar de kas,
 Waar 't geld, al 't geld in opgesloten was.
 Zij nam eruit zooveel zij nemen konde,
 En legde 't knielend neder in zijnen hoed,
 Hem smeekend om haar eigen vleesch en bloed
 Toch in het slijk der schande niet te storten,
 Maar liever haar het leven te verkorten!
 Doch wen zij sprak, zoo biddend neergeknield,
 En d' armen om zijn knien geslagen hield,
 Klonk op den trap een voetstap, - en gezwinder
 Sprong Emma op, dan ooit een gemze vliedt,
 De bergen af, wanneer zij jagers ziet.
 'IJl weg! IJl weg!' zoo gilde zij, 'langs ginder!'
 En Koenraad, als ontvluchtte hij een brand,
 Liep naar de straat, den vilten hoed ter hand.

VIII

Rampzalige vrouw, in wie de folteringen
 Van hoop en wanhoop zich op beurt verdringen!
 De slemper dronk nu dag aan dag, zoodat
 Hij d' arme moeder en ook Frits vergat.

Zesde zang

I

De mensch is toch een raadselachtig wezen!
 Als ik een kindjen in zijn wieg bezie,
 Vraag ik mij af, al schuddebollend, wie
 En wat het in den mannetijd zal wezen.
 Ik zoek zijn lot in zijn gezicht te lezen.
 Er is geen weg dien ik den kleine sluit,
 Geen hinderpaal waar mijn gedacht op stuit.
 Van 't haar des hoofds ben ik tot in de teenen
 Een man der eeuw, en lach degenen uit
 Die, wat zij zijn, 't hun vaders ontleenen,
 Zoodat ik zonder zwaarigheid een zoon
 Uit hoef of kluis laat klimmen op een troon;
 Maar nooit, nochtans, gebeurde 't mij te wenschen:
 'Dat kind word eenmaal Rechter over menschen...'
 Geen Seraf, zegt men, staat voor Godes stoel
 Dan met een borst die vlamt van rein gevoel;
 En even rein, in hart en in geweten,
 Moet hij zijn die als Rechter is gezeten.
 Rampzalig menschedom, zoo hij in 't gemoed
 Den minsten wrok, de minste driften voedt;

Zoo hij zijn hart niet rillen voelt en beven,
 Als uit zijn mond de dood spreekt of het leven!
 God! nimmer deed ik wetend smart of pijn,
 Maar laat mij nooit een menschenrechter zijn.

II

Kom, treden wij de ruime zale binnen
 Waarin het pleit des moorders gaat beginnen...
 Wat volksdrom! Hun getal is grooter dan
 't Beluik en zijn portaal behelzen kan.
 Zij spitsen d'ooren, drentlen op de teenen,
 En schouwen allen naar 't gestoelte henen
 Waarop het Hof, in statig rood gewaad,
 Verheven zit met zielrust in 't gelaat,
 En waar de moorder met gevouwen armen
 Te recht Staat, grijnzend tusschen twee gendarmen.
 Hij blikk bijwijlen ook de jury aan,
 Als wilde hij hem de oogen neer doen slaan,
 En schouwerschokt om Hugo, die zoo even,
 Hij, jongling, de moeite zich zal geven,
 Zelfs tegen hem, te pleiten voor zijn leven....
 Vóór hem op tafel liggen, rood van bloed,
 De kleeren waar de moord uit blijken moet.
 Men wijst en vouwt ze den betichte open;
 Hij grimlacht, - en die koude grimlach doet
 Op eens een huivring over elks gemoed,
 Plots een geril door al de rangen loopen.
 Maar onder 't volk, vergaderd in de zaal,
 Rilt Koenraad - Koenraad! - 't meest van allemaal,
 Naast Willem, die den doemeling de handen
 Ziet wringen en hem luid hoort klappertanden.

III

De moordenaar ontkent geen enkel feit
 Van al wat hem ten laste wordt geleid.
 Moord, roof en brand, hij loochent geen van allen.
 't Is hem te veel dat hij een antwoord geeft.
 Hij staat als een die nimmer heeft gebeefd,
 En laat zijn oogen spottend nedervallen
 Op ieder die eene aanspraak tot hem richt
 Of slechts een aanblik waar verwijt in ligt.
 Het opperhoofd der rechtren is zoo edel
 Door kalmt en rust als door zijn grijzen schedel;
 Hij spoort hem tot berouw en inkeer aan,
 Stil op een toon van vaderlijk vermaan.
 Doch zie, de booswicht roept en zet zich neder:
 'Spreek mij van God noch van de menschen weder,
 Want God noch mensch heeft iets voor mij gedaan!'

IV

Zulk een gemoed heeft Hugo voor te spreken.....
 Elkeen betreurde dat hij, d' eerste maal
 Dat men den klank ging hooren zijner taal,
 Niets anders mocht dan om genade smeeken.
 Hij nam het woord, en op denzelfden stond
 Hing ieder als gekluisterd aan zijn mond.
 Het rolde hem zoo plechtig van de lippen
 Dat elke toon als oprees uit zijn hart,
 En in de zaal geen zucht gelaten werd,
 Opdat geen klank aan d' ooren zou ontglippen.
 Zoo legde hij des Moorders leven bloot
 Van 't uur waarop de moederlijke schoot,

's Nachts, in 't geheim, voor hem zich had ontsloten,
 En zij haar kind van zich had afgestooten.
 Hij zegde dat hij nimmer had gerust
 Aan hare borst, wellicht nooit was gekust;
 Dat hij voor wieg, ondanks zijn bitter schreien,
 Gekregen had de kille straatplaveien;
 Dat zelfs zijn naam - Antoon van Slijk - genoeg
 Het kenmerk der verworpingen droeg;
 Den Stempel dien hij tot zijn oudste dagen
 Gelijk een schandvlek wrokkend om zou dragen;
 Het modder waar hij, aan de pad gelijk,
 Was uitgekropen, - hij, Antoon van Slijk!
 Zoo ging hij voort, en schetst' in breede trekken
 Elk onrecht af, dat daerenis moest wekken;
 Zei hoe men zelfs den knaap had aanbesteed
 Bij strooper Woesting, die hem stelen deed,
 Die zijn geweer zoo handig wist te voeren
 Dat hij de schrik der jagers was en boeren.
 Daar werd hij groot, gespierd en schier zoo wild
 Als d' Indiaan die lans en klewang drit.

V

'En thans!' riep Hugo, en zijn oogen schoten
 Vuursprankels uit, 'thans timmert men 't schavot!
 Hij moet er op, - er is geen ander lot
 Waarmee zulk leven waerdig wordt gesloten....
 Hij is niet goed, niet deugdzaam zooals wij:
 Hij schond de wet; neem wraak, o maatschappij!

Ja, wreken w' ons, wij die de wetten schreven,
 Niet ééne voor, maar allen tegen hem.
 Hij is alleen, wat moet ons dan doen beven?
 't Geweten? verstikken wij die stem!
 Weg!

Vloek over ons! vloek over 't samenleven!
 Hij moordde, moordde, - maar, o huichlarij!
 Wij allen hier zijn schuldiger dan hij!

Gij, jury, gij die hem zult “plichtig” zwaeren,
 En dan gerust de waereld in zult keeren,
 Waar gij verschalkt, zwoegt, schrafelt en geniet,
 Zit onder u zijn vader niet?

Gij, Rechters, die de doodstraf uit zult spreken,
 Is aan uw borst dan nooit een maagd bezweken?
 En zij die viel, die immer dieper viel,
 Spookt dan haar schim niet in uw ziel?

En aan 't schavot, gij, volkswrouw, die hem lastert,
 Die praat en lacht, had gij wel nooit een basterd?
 Wierpt gij hem niet, op 't uur van middernacht,
 In hoek of kant, aan vest of gracht?

Gij beul, gij-zelf, die 't hoofd hem af zult houwen,
 Zwoert gij nooit trouw aan eene dezer vrouwen?
 Was 't niet omdat gij eerloos haar verliet,
 Dat zij haar kind - uw kind - verstiet?

Mij, jongling, kan men niet zijn vader heeten;
 Mijn broeder is hij toch! roept mijn geweten;
 Mijn broeder is die mensch! - en God verhoed
 Dat ik de hand doop in zijn bloed!

VI

Hij zweeg, en in de zaal werd nu gefluisterd,
 Door menig man die goed had nageluisterd:
 ‘Wat advokaat! Hoe dom, hoe dom! - wel, wel!
 Ik geef geen duit voor den kliënt zijn vel!’

VII

De Rechters hadden alles wat hij zeide,
 Kalm aangehoord; verwonderd stond het volk,
 Dat over hun gelaat zich niet een wolk
 Van bitterheid en ongenoegen spreidde.
 De grijsaard die ten opperstoele zat,
 En d' oogen niet van hem geslagen had,
 Glimlachte stil, omdat gezwornen morden;
 En diep betreurde hij in hart en ziel
 Dat zulk een eedle jongeling, uit stiel,
 Een kampioen der misdaad konde worden....

VIII

Wanneer de jury nu de zaal verliet,
 Om neer te schrijven 'schuldig' of 'onverschuldig,'
 Herhaalde een, zoo gram als ongeduldig:
 'Zit onder u zijn vader niet?'
 Hun uitspraak kon niet twijfelachtig wezen;
 Ook kwamen zij weer spoedig in de zaal,
 En werd het 'schuldig' plechtig voorgelezen,
 Bij duren eed, in ongeroerde taal.
 Toen rees de grijsaard van den opperzetel,
 Ontblootte zich den eerbiedwaerden schedel,
 En sprak het vonnis, dat de straf der dood
 Bij klaren dag in 't openbaar gebood.
 Hij voegd er bij en ging zijn hart te rade:
 'Geef u de Vorst, en geef u God genade!'

IX

Op dezen stond was 't ademhoorend stil....
 Maar Koenraad slaakte plotselings een gil,
 Want bij de straf, zoo strenglijk uitgesproken,
 Was in de borst hem schier het hart gebroken.
 Zijn oogen rolden ijslijk in zijn hoofd;
 Hij was als een dien men van lucht berooft;
 Zweet, killig zweet, ontvloeide zijnen slapen;
 Hij vloekte 't uur waarop hij was geschapen,
 En wroeg zich, huivrend, met verkrampden mond,
 Hoe iedereen hem aan te schouwen stond.
 Hij die zoo lang de menschlijkheid vergeten
 En had geschimpt, gespot met zijn geweten,
 Hij voelde dat Gods oogslag als een vonk
 Tot in het diepste zijner ziele drong.
 'Lucht!' brieschte hij, en greep met beide handen
 Zich in de borst, als voelde hij ze branden,
 Liep uit de zaal, en dronk, dronk van zijn hart
 Het wicht waaronder het verpletterd werd....

Zevende zang

I

'k Philosopheer zooals het volk, en zing:
'Wat is de liefde toch een aardig ding!'
'k Weet waarlijk niet waarom ik nog zou leven,
Wierd ooit de Min de waereld uitgedreven.
'k Ben arm, doch met mijn liefjen aan mijn borst
Ruil ik mijn heil voor 't welzijn van geen vorst!

II

De liefde!
Zie, wat stormen om hem gieren,
Ginds op dat schip, dat naar het Oosten zeilt,
Dien jongling staan, wiens blik de ruimte peilt,
Om nog eens 't land te zien der Batavieren.
Dat is zijn land, en daar liet hij de maagd
Die hij vergeefs den vader had gevraagd.
Hij is een klerk, haar vader is een reeder;
Dies zeilt hij weg, en ziet ze nimmer weder,
Zoo hij tot hem die 't geld alleen waardeert,
Niet met een vloot van eigen schepen keert...

En ginder, ver van waar de schepen zwalpen,
 Zie ook dien jongling, klimmend over d' Alpen:
 Een schilder is 't, die welgemoed en vlug
 Naar Roomen trekt, den ransel op den rug,
 Om, als Metsijs, eens 't meisje waerd te wezen
 Dat hart en oog hem hebben uitgelezen.

Daar rukt ten strijd een andre, blooi en stil,
 Die in haar oog geen lafaard schijnen wil;
 En weer om haar laat een zich lafaard heeten,
 Die tienmaal zich met kampers heeft gemeten.
 Doch hier, zie hier, in 't lommer van dien boom,
 Dat lijkenpaar, getrokken uit den stroom:
 Zij ligt geprangd in zijne spierig' armen...
 Hun ouders waren blind voor hun getraan;
 Op middernacht heeft iemand hen zien gaan:
 Zij zagen bleek en stom elkander aan...
 Moog over d' ouders zich nu God erbarmen!

III

Van zulke liefde brandde Hugo's ziel
 Sinds d'eerste maal zijn blik op Ida viel;
 En elken avond schreef zijn trouwe veder,
 Op los papier, wat hij gevoelde, neder.
 De droomer met zijn dichterlijk gemoed!
 Als hij haar aansprak, tintelde zijn bloed,
 En in zijn hart klonk ieder harer woorden
 Zooals 't getril van zoete harpaccorden.
 Dat schreef hij op, en wij, wij schrijven hier
 Wat zijne hand vertrouwde aan 't papier:

.....
 .... ..

Ik heb gepleit, - hij is ter dood verwezen...
 Hij kan, - hij kan! - haar eigen broeder wezen...
 God! welk geheim! en 'k heb hem niet gered!
 'k Heb vóór het Hof niet op de kniën gekropen!
 'k Moet in zijn bloed ook mijne handen doopen!
 Mijn ziel, mijn ziel! hoe wasch ik ooit die smet?

.....
 .....

Toen ik haar vroeg: 'Lief kind, hebt gij geen broeder?'
 Hoofdschudde zij en sprak mij van haar moeder.
 Vraag ik het nu, zij ziet mij droomend aan,
 Als kon haar hoofd mijn onrust niet verstaan.

'k Heb in den kerker hem ervan gesproken:
 Hij schouderchokt' en zette zich te rooken,
 Stond weder op, en trok dan met een kool,
 Breed op den muur, een strop en een pistool!

.....
 .....

Zij zat alleen en weende....
 Dan strekte zij de hand,
 En nam een oude cither
 Des Blinden van den wand.
 Zij legde z' op haar kniën
 En wen zij die bezag,
 Liep over 't bleek wezen
 Een stille droeve lach.

'Ik zal mijn moeder zoeken,
 Zoo lispelde haar mond,
 Al moest ik met dit speeltuig
 De halve waereld rond.

'k Zal beedlend ommezwerven,
 En zingen droef en blij;
 En God, die in mijn hart ziet,
 Zal waken over mij.

'Wordt mij het leven bitter,
 Ben ik van kracht beroofd,
 Zoo heb ik om te rusten
 Dit pakje voor mijn hoofd.
 Dan leg ik elken avond
 Mij op een kerktrap neer;
 Daar legde mij mijn moeder,
 Daar zoekt ze mij nu weer.'

Dus hoorde Schoone Beth haar,
 En sprak haar teeder aan:
 'Wat heb ik u misdreven?
 Wat heb ik u misdaan?'
 De vondeling omarmde
 De liefderijke vrouw,
 Haar biddend dat zij langer
 Haar niet weerhouden zou.

.....

.....

Ik zegde haar: 'Gij zijt zoo schoon en teeder,
 En elken dag versmelt gij in getraan,
 Treur langer niet; de Schoonheid komt niet weder,
 Is eens met haar de jeugd voorbijgegaan.
 De goede God heeft zoet geluk geschapen;
 Het ligt gestrooid op elke levensbaan:
 Geef mij de hand, wij zullen 't samen rapen;
 Geef mij de hand, en lach de schepping aan!'

Zij zegde mij: 'Ik weeklaag om mijn moeder. ...
 Zoek, zoek ook gij, de waereld is zoo groot;
 'k Vraag anders niets aan God den Albehoeder,
 Want o! ik voel, ik voel het, z' is niet dood!'

Ik zei haar weer: 'Gij zijt alleen op aarde.....
 Ik ook, eilaas! ik heb geen magen meer,
 En schoon mijn leed het uw nooit evenaarde,
 Mij ook, mij doet de jonge boezem zeer.
 Alléén, lief kind, is geen geluk te smaken;
 Elk hart verlangt nog om een ander hart:
 Laat ons getweèn één zalig leven smaken,
 Gij uit uw wee en ik uit mijne smart!'

Zij zag mij aan met tranen op de wangen,
 Doch sprak niet meer, of zij niet spreken dorst;
 Dan bloosde zij en liet haar hoofdje hangen,
 Maar hield de hand zoo drukkend op haar borst... .

.....
 .....

Het was zoo donker in mijn hart.
 Wat ik van 't menschdom wist, was lijden:
 'k Zag 't kwade met het goede strijden,
 En hoorde slechts 't geklaag der smart. -
 Waarheen ik blikte, zag het zwart.

En thans, hoe ver ik d' oogen richt,
 Ik zie alom genoeg stralen;
 'k Hoor aller borsten ademhalen:
 De last des levens is zoo licht. -
 't Is alles vreugd en alles licht!

.....
 .....

En dag aan dag ging hij bij d' edel Ide,
Vertrouwde haar wat in zijn hart geschiedde;
En daags nadien schreef d' eigen hand alweer
De zoete taal van twee gelieven neer.
Elk woord van haar deed hem den boezem gloeien;
Hij voelde lente, gansch zijn wezen bloeien,
En droomde diep, of hij herschapen werd.
Zoo liet hij trillend eens der pen ontvloeien:
'Zij heeft mij lief, - 't is zonnig in mijn hart!'

Achtste zang

I

Het was nog nacht: zij timmerden 't schavot...
 De groote markt weergalmde van het kloppen;
 Er staken dra uit al de vensters koppen;
 Maar niemand sprak, en ieder dacht aan God.
 'Snel doorgewerkt! - Laat ons wat stiller slagen...'
 Zei d' oudste tot den jongsten timmerman;
 En allen die door d' open vensters lagen,
 Verdwenen een voor een eruit, en dan
 Ging d' arbeid voort alsof hij hen beschaamde,
 Maar of een onweerstaanbre macht hen praamde.
 Het was uit vreeze voor het daglicht - 'Jan',
 Zei Kasper nu, 'ik kan 't u niet verzwijgen:
 Ik werk zoo lief al aan mijn doodkist; 'k zou,
 Zoo ik niet moest voor kinderen en vrouw,
 Zoo 'n arbeid over mijn gemoed niet krijgen...'
 En d' oude sprak: 'Spoed! maken wij gedaan.
 De meester wil het, maat, en op mijn jaren
 Weet God alleen hoe droevig ik zou varen,
 Zond hij mij weg. Het staat mij ook niet aan;
 Maar ik kan toch van honger niet vergaan...
 Och, Kasper, vriend! had ik het kunnen droomen
 Dat eens met mij zoo ver het zoude komen!

Meewerken, oude Jan, aan iemands dood, -
 Wat is het zuur, ons duur gewonnen brood!
 In ieder oog hing hem een traan te beven...
 Die beide mannen met een ruwen kiel
 Om 't lijf, maar vol van d' edelheid der ziel,
 Gevoelden dat een gruwel ging bedreven.
 Wat gaf het dat hij 't worden zoude met
 Den schijn des rechts, d' ontzaglijkheid der wet?
 Een gruwel moet toch steeds een gruwel heeten,
 En 't was een moord, zoo zegde 't hun geweten.
 Wetgevers! zij begrepen niet hoe gij
 Gerust kunt slapen, en niet gruwt als zij;
 Hoe slechts één mensch het zijne bij wil brengen
 Om, zoo hij brood heeft, menschenbloed te plengen...

II

Hun werk was af, de stelling was aaneen,
 En beide mannen gingen zwijgend heen.
 En als de zonne nauwlijks was verrezen,
 Werd in de stad reeds 't allen kant gezegd
 Dat het schavot dien nacht was opgerecht,
 En niemand zegde 't met een lachend wezen...
 Er lag iets sombers over elk gelaat,
 En 't scheen, geen droeg nog doodelijken haat.
 Meer vrouwen dan op andre dagen togen
 Ter kerke heen, met neergeslagen oogen;
 En geene kleedden hunne kindren aan,
 Om naar de school te loopen, of zij zeiden
 Hun, kussend en met moederlijk vermaan,
 Dien dag op strate niet te blijven staan;
 En streng bevalen z' allen aan de meiden
 En aan de knechts die kindren moesten leiden,
 Toch niet langsheen de Groote Markt te gaan...

III

Er was een man die sinds een aantal dagen
 Gezwoeren had in zijn benepen hart
 Dat hij niet gaan zou langs de Groote Markt,
 Wanneer 't schavot er op zou zijn geslagen.
 En inderdaad, de vuige Koenraad zat
 Nu in een kroeg aan 't ander eind der stad,
 Zoo slordig of hij niet geslapen had.
 Hij had dien morgen reeds zooveel gedronken....
 Toch zat hij in gedachten weggezonden
 En keek zoo strak en sterlings voor zich heen
 Dat hij de Wroeging, dat hij Caïn scheen.
 De slang waardoor hij 't meeste werd gebeten,
 Waardoor zijn hart als open werd gereten,
 Was 't nare denkbeeld dat de moorder zou
 God tergend sterven, spottend met berouw,
 En dat hij zelf zou worden neergesmeten
 In 't graf, met heel den last op zijn geweten!

IV

Dies had hij diep gezworen in zijn hart
 Dat hij niet gaan zou langs de Groote Markt;
 Maar nauwelijks had hij d' enge kroeg verlaten,
 Of hij zag 't volk dat stroomde door de straten,
 En stapte mee, of hem de Duivel stiet.....
 Hij stapte mee, maar dacht of hoorde niet.
 Straat-uit, straat-in, bleef hij dus medeloopen,
 Nu snel, dan traag, in immer grooter hoopen,
 Totdat op eens de slingerende drom
 Niet verder kon, en stil stond, stil en stom.....

De doodsklok zond met tragen, hollen dom
 Uit elken toren rouw en droefheid om.

De dronkaard was als iemand die ontwaakte
 Klam uit een droom die hem rampzalig maakte.
 Hij hief den blik, en - o, gerechte God!
 De jongeling stond boven op 't schavot,
 En stak in eens de naakte, spierig' armen
 Ten hemel op, als bad hij om erbarmen,
 En riep dus uit, met hopelooze stem:
 'O moeder! moeder!' -

Maar ze grepen hem.....
 En Koenraad stortte ruggelings ten gronde;
 En 'God! och God!' zoo klonk het in het ronde.
 Men hief hem op; zijn oogen puilden uit;
 Hij rolde ze om, en slaakte een dof geluid.
 Schuim broesde op zijn grauwen mond; hij snelde
 Weg van de Markt, en ijldde naar de Schelde.
 Heesch brullend sprong hij in den wilden vloed.....
 D' ontroerde Willem was hem nagespoed,
 Hij die hem in het Rechtspaleis de handen
 Zag wringen en hem hoorde klappertanden.
 Hij sprong hem na, niet denkend aan gevaar,
 Schoot mee ten gronde, greep hem bij het haar,
 En zwom aan wal, waar allerwegen lieden
 Toesnelden, om, kon 't baten, hulp te bieden.

V

't Was vóór het raam waar Emma, uitgezucht
 Den blik liet dwalen langs de blauwe lucht.
 Arm, boetend lam! nu gansch bereid haar leven
 Ten zoene harer zonde prijs te geven.

Graaf Thorveld stond aan hare zij, en hem
 Sprak zij vaarwel met stille, zwakke stem.
 Zij vroeg hem nogmaals, onder innig beven,
 Vergiffenis om 't geen zij had misdreven,
 En smeekte met reeds half bestorven mond
 Dat hij haar kind zou helpen, zoo hij 't vond.
 Hij zwoer het haar, en zou zijn woord niet breken.
 Dan wilde zij hem nog het laatste smeeken,
 Hem van den dronkaard, hem van Koenraad spreken,
 Maar door het venster blikkend, als om moed,
 Zag zij den doemling springen in den vloed.
 'Hulp!' gilte zij en strekte naar de ruiten
 Haar armen uit, 'Graaf Thorveld, hulp daar buiten!'

VI

De Graaf liep heen.
 Een korte wijl nadien,
 Lag in de poort de dronkaard als bezweken.
 Hij leefde nog, maar gaf noch taal noch teeken.
 De Graaf stond zwijgend Willem aan te zien,
 Die hem nog hulp en redding zocht te biên.
 En Emma zat er nevens op de kniên.....
 Zij lag zoo kermend over hem gebogen,
 Vroeg om haar kind met zulken naren kreet,
 Dat hij zijn hoofd en zijn gebroken oogen
 Tot Willem richtte, en haar teeken deed.
 En alle drie, zooals hij d' oogen wendde,
 Begrepen dat ook Willem 't meisje kende.
 'Is Ida 't kind dier vrouw, of is het spot?'
 Riep Willem uit; 'man, zeg het ons bij God!'
 De Dronkaard knikte; allen zagen 't weder.
 Toen boog de jongling zich ten gronde neder:
 'Haar broeder stierf dus heden op 't schavot?'

Dat vroeg hij stil, zeer stille, maar toch hoorden
 Gravin en Graaf die schrikkelijke woorden.
 De veege knikte nogmaals, - rekte stijf
 Zich uit, - en dood lag 't walgelijke lijf.....

VII

De martelares was neergestort, en bevend
 Droeg haar Graaf Thorveld weg, meer dood dan levend.

VIII

En Willem liep verstomd tot Ida heen,
 Hij bracht het meisje, dat hem als haar broeder
 Beminde, bij het sterfbed harer moeder,
 Die haar moest zien, eer zij vóór God verscheen.
 De maged beefde zóó op hare beenen,
 Dat Hugo haar en Willem hulp moest leenen,
 Dat men ze steunen moest bij elken tred
 Dien zij vooruit deed nader tot het bed.
 Zij had zoo vaak in stilte zitten droomen
 Dat zij op eenmaal vleuglen zou bekomen,
 Vernam zij ooit in welk gewest op aard
 Zij haar kon vinden, die heur had gebaad.
 En nu zij onverwachts het heeft vernomen,
 Nu daar heur moeder d' armen tot haar heft,
 Nu houdt haar bloed in d' aadren op te stroomen,
 Nu beeft en rilt zij, of een ramp haar treft.....
 Zij werd geleid en bijna voortgedragen.
 Dan, met den kreet: 'o moeder!' viel z' op haar.
 Zij zoenden lang en sidderend elkaâr;
 Met d' eene ziel smolt d' andere te gaar:
 't Was d' eerste maal dat zij elkander zagen.....

't Was ook de laatste, - want de geest der Dood
 Was met het kind dat zij in d' armen sloot,
 De kamer ingetreden, en hij bukte
 Zich achter Ida over 't bed, en drukte
 Ook zijnen zoen de moeder op den mond.
 Heur armen gingen los en vielen neder;
 Om Ida's hals hief zij ze niet meer weder;
 Doch nu omarmde 't kind haar nog zoo teeder
 Dat zelfs de Graaf er bij te weenen stond.

IX

En Emma rust in 't oude grafgesteente
 Der Thorvelds, verre van het stadsgebrom.
 Z' onteert het niet, hun grafelijk gebeente:
 Heeft zij gefaald, zij boette diep erom,
 En 't lijden is wie faalden adeldom.
 Geen wandelaar zal aan die tomben denken
 Of haar een zucht van stillen weemoed schenken.

X

Den zelfden dag als zij ten grave zonk,
 Liet haar gemaal om bei de vrienden zenden,
 Die mee 't geheim van al 't gebeurde kenden.
 Er was een angst, die door zijn ziele drong;
 Hij vreesde dat een woord hun zou ontvallen
 't Welk, hem ter schande, door het land zou schallen;
 Dat zelfs de laster 't lijden zijner vrouw
 Misschien geheel op hem nog werpen zou.
 Hij liet dus Willem roepen met de bede:
 'Breng uwen vriend, den advokaat, ook mede.'
 En als het paar in zijn paleis verscheen,
 Ging hij met hen in d' achterzaal alleen.

Hij stapte eerst er denkend heen en weder,
 En zette zich dan moedloos vóór hen neder.
 ‘Gij kunt mij’, sprak hij stil, ‘gij kunt mij meer
 Ontrooven dan fortuin en leven, - d'eer.
 De naam van Thorveld staat in 's lands chronijken
 Op menig blad met hoogen roem te prijken,
 En immer sprak de vader tot den zoon:
 ‘Doe ieder wel, maar duld nooit iemands hoon!’
 Zoo is mijn stam tot heden rein gebleven
 Van smaad en schande die op andren kleven;
 Zoo vreet geen roest in 't eeuwenoude schild
 Door d'eersten Thorveld eens omhoog getild.
 Ik ben de laatste; - 't blijkt u uit mijn haren
 Dat mij geen vrouw een Thorveld nog zal baren.....
 Ik ben de laatste; van de waereld af
 Draag ik den naam alleen niet in het graf.
 Zegt, jongelingen! zal hij achterblijven
 Opdat men hem verachtend neer zou schrijven,
 Opdat elkeen die van mijn vaadren leest,
 Ook schimpend denk wat ik eens ben geweest?’
 En op dien toon, met sidderende lippen,
 Bezwoer hij hen, geen woord te laten glippen
 Van wat zij wisten over haar, waar hij
 Als gade mee gepronkt had aan z'n zij.
 Hij zegde hun hoe men haar had bedrogen,
 Hoe lang en diep zij boete had geplogen,
 En hoe verzucht gesnakt naar 't meisje dat
 Zij op haar sterfbed weergevonden had.
 Hij zegde dat hij hoopen gouds zou geven,
 Om 't arme kind te helpen in het leven,
 Op één beding: dat niemand hoord' of las
 Dat Emma Thorveld Ida 's moeder was.
 ‘Dat,’ sprak hij hun, ‘zult gij bij eede zwaeren!
 Vraagt mij daartoe al wat gij moogt begaeren,

En zwaert mij ook, zwaert bij den Christus daar:
 Zegt nooit, mijn vrouwe baard' een moordenaar!
 Hij wees een kruisbeeld aan, uit steen gehouwen,
 Dat van den muur hen fronsend scheen t' aanschouwen,
 En hij was bleek en beefde, of zijn bloed
 Stil stond, zoo zeer geschokt was zijn gemoed.

XI

Zij zaten hem verwonderd aan te staren.
 En Hugo sprak: 'Graaf Thorveld, mij bemint
 D' onschuldig' Ida, Emma's levend kind.
 Zij is mijn bruid: uw geld moogt gij bewaren.....
 Na alles wat de droev' is wedervaren,
 Is 't maar in liefde dat zij welzijn vindt.
 Denk ook niet meer dat ik iets kan begeeren
 Om u den eed, dien gij verlangt, te zweren:
 Ik zal 't geheim begraven in mijn hart!'
 Nu stond ook Willem op, met goedig' oogen,
 En sprak, eerbiedig vóór den Graaf gebogen:
 'Mijn moeder zit met groensel op de markt.....
 Ik ook bijtijds, en moesten wij 't vergeten,
 Slechts ééne week, wij hadden niet meer t' eten.....
 Maar dat ge zóó mij spreken durft, heer Graaf,
 Vind ik, rechtuit, niet edel of niet braaf.
 Gij biedt mij geld, hoe ik het draai of keere,
 Alleen mits dees: dat ik u niet onteere.....
 Wat zoudt gij doen, zoo iemand ooit bestond
 U zulken smaad te plegen met den mond?
 Kom aan, heer Graaf, gij hebt u dan missproken!
 Nooit heb ik een gegeven woord verbroken:
 'k Zweer wat gij vraagt! - maar doe ook gij den eed
 Nooit aan een mensch te zeggen wat gij weet:

Dat hier, mijn vriend, de zuster aan zal trouwen
 Van hem wiens hoofd de beul heeft afgehouden.
 Zweer hem dat ook, Graaf Thorveld, zooals ik!
 Hij zwoer het stil, met neergeslagen blik.
 En Willem nu, met warmt en eenvoud, legde
 Hem zijn gemoed goedaardig bloot; hij zegde
 Dat men ook mensch is in den hoogsten staat;
 Dat hij toch ook als iedereen zou sterven,
 En weelde, trots, en alles dan zou derven;
 Dat hij dus niets van 't geen bedrukten baat,
 Verzuimen mocht, geen enkele goede daad;
 Dat hij nog heden zulke daad kon plegen,
 Die in de schaal, bij God, eens zwaar zou wegen.
 En hartelijk verhaalde Willem dat
 Het kind der vrouw die hij had lief gehad,
 Geen andren naam mocht dragen dan dengenen
 Dien haar een Blinde wel had willen leenen;
 Dat zij vol hope had gewacht naar dien
 Der moeder die zij niet meer weer zou zien;
 Dat Ida steeds een engel was gebleven,
 Waerd dat de Graaf haar zijnen naam zou geven,
 Haar als zijn kind erkennen; dat hij dan
 Zou handlen als te recht een edelman.....

Graaf Thorveld zweeg, en als zij henengingen,
 Sprak hij slechts dit: 'Ik dank u, jongelingen....'

XII

De zelfde week was nog ten einde niet
 Als Ida reeds Gravinne Thorveld hiet,
 En 't huis bewoonde, waar zij was geboren,
 Waar z' Emma had gevonden en verloren.

De Graaf deed meer: hij schonk haar een miljoen,
Om haar het zuur des levens te verzoeten;
En zij, niet wetend wat er mee te doen,
Zij legde 't blozend Hugo aan de voeten.

XIII

Dan toog de Graaf nog eenmaal naar het Hof.
Hij vroeg en kreeg een onbepaald verlof.
Toen ging hij sloop en is de Scheld ontweken,
Doch niemand weet naar welke wereldstreken.
Maar onder 't volk gelooft men t' allen kant
Dat hij gezeild is naar het Heilig-Land.
Men zegt, hij was er in zijn jonge jaren
Reeds met een vriend godvruchtig heengevaren,
En is nu weer naar d' oevers der Jordaan,
Om elken dag te knielen op de baan
Waar met zijn kruis de Heiland heeft gegaan.

EINDE VAN HET EERSTE BOEK

Tweede boek

Eerste zang

I

Men moge 't vreemd, men moge 't grillig vinden,
Ik loop niet hoog met wat men heet 'de vrinden.'
Hij moet gewis al sukkelachtig zijn
Die ze niet op kan noemen bij 't dozijn.
't Kost immers niets, bekenden bij 't ontmoeten
Maar met den naam van vrienden te begroeten?
Het kan geen kwaad en doet genoeg aan.
Of 't hun dan wel of onwel moge gaan,
Dat weet men niet en wenscht men naar de maan!
Daarom, laat ons d'eenvoudigen beklagen
Die 't beeld eens vriendes in het harte dragen,
En, daar zij zelven edel zijn en goed,
Ook bouwen op zijn houw en trouw gemoed.

Klimt hij in 't land wat boven d' andre menschen,
 Hen zal hij d'eersten uit zijn oogen wenschen.
 Laat ons vooral schokschoudren over hem
 Die schandig heet en roept met schorre stem
 Dat hij zijn bloed ter hersenen voelt loopen,
 Als hij rond hem de vriendschap ziet verkoopen.
 Is zij de waar niet, edel menschenras,
 Die steeds bij u het meest voorhanden was?

Te dom was Flip om ezels voort te drijven;
 Ging hij voorbij, men wou hem niet bezien;
 Hij dronk kort nat, en liep naar slechte wijven,
 Zat diep in schuld en schande bovendien;
 En zie, op eens, men weet niet hoe gekomen,
 Was hij schatrijk, dat wist men 't allen kant,
 En aller hoed werd voor hem afgenomen,
 Elk ging tot hem, en drukte hem de hand.
 Er bleef geen huis voor hem meer toegesloten;
 De dochters groetten hem, op moeders raad,
 In feestzaal, kerke, schouwburg en op straat,
 Met stralend oog en gulheid op 't gelaat;
 En hij had brein, want zijne stadsgenooten
 Verkozen hem eenparig voor 't Senaat.

Hoe min ik 't rijm, het slimme rijm, dat goederen,
 Als beest met geest, steeds koppelt met gemoederen!
 Hoe acht ik hem die op de knieën zinkt,
 En handen kust omdat er goud aan blinkt!

II

Dat kan men Willem in het hoofd niet praten.
 'k Beproofde 't eens, maar 't mocht, eilaas! niet baten.....

III

De Wroeter was met Ida dus getrouwd.
 (Want, Lezer lief, gij hebt nog niet vergeten
 Dat hij alom de Wroeter werd geheeten?
 't Is van belang dat g' alles goed onthoudt.)
 't Was feest geweest, en Willem had gezongen,
 Geluk gewenscht, geraasbold en gesprongen:
 Hem had de wijn het hoofd op hol gebracht.
 Ook Mooie Beth had haren kop verloren,
 Zoodat zij thuis, ontwakend bij het gloren
 Der zon, snel opsprong, en den roep liet hooren:
 'Och, Willem, op! 't is reeds een uur of acht!'
 En niets meer wist van lang vóór middernacht.

't Was nu te laat om nog ter markt te rijden.
 'Kom', zegde zij, 'ik zal wat boonen snijden.'
 Zij nam een mes, en schoof een tob ter zij
 En Willem ook schoof zijnen stoel erbij.
 'Nu zijn wij saam en kunnen 't overleggen,'
 Begon hij dra, als had hij veel te zeggen.
 Zij lonkte schuins, niet denkend of hij wou
 Haar melden dat ook hij nu trouwen zou.
 'Welaan,' sprak Beth, 'wees niet verlegen;
 Gij hebt het mij al lang genoeg verzwegen;
 Het koom er uit; ik keur het immers goed?'
 Zij dacht: dat woord geeft hem op eenmaal moed
 - 't Is waar,' sprak hij, 'sinds Ida haar verhuizen
 Behoeven wij het niet meer uit te pluizen:
 Van drie op twee, het is een groot verschil.'
 - 'Dat zeg ik ook', zei Beth, 't mag zoo niet duren.
 Zie maar eens uit bij verren of bij burenen.....'
 Hij kijkt haar aan, niet wetend wat zij wil.

Maar zij gaat voort: 'Daar is de kleine Zwarte
 Uit d'Avondstar, bruin Mieken uit In Spa,
 Of rosse Roos, wat dwaas, maar goed van harte.....
 Er loopen er genoeg u achterna!'
 - 'God sta mij bij!' roept hij nu, 'ik zou trouwen?
 Vóór heel de stad? Och, hoe ze lachen zouden!'
 - 'Wat wilt ge dus?' vraagt z' ongerust. - 'Ik meen
 Dat ik genoeg win,' sprak hij, 'voor ons twee,
 En dat gij dus geen uur meer hoeft te werken.
 Daar vliegt g' al op! maar hoor mij liever aan.
 Zit weer eens neer, gij zult weldra bemerken
 Dat gij voor mij te veel al hebt gedaan.
 'k Ben lang bejaard, en liet ik u betijen,
 Gij zoudt mij vast eens in een koets doen rijden.
 Dat wil ik niet, want gij moet wandlen gaan!
 Van morgen af verkoop ik dus den wagen;
 Van 't geld koopt gij een ketting en een kruis;
 Daar gaat gij al eens mee bij Ida thuis,
 En ik, ik zorg voor 't brood van alle dagen.'

Zij legde plots de hand hem op den mond:
 Die taal had haar doen siddren en verbleeken.
 'Zal ik dan ook geen woordje mogen spreken?'
 Riep z' uit met drift, stampvoetend waar zij stond
 'Ik niets meer doen? Ik stierf op zeven weken.....
 Uit wandlen gaan? Och, Willem, Willem, zoon,
 Ik ben mijn kraam en klanten zoo gewoon!
 Ik zou, in 't gaan gelijk een balling droomen;
 Waarheen dan ook, 'k zou op de Meer uitkomen.
 Nog liever thuis..... En 'k heb u reeds verteld
 Hoe vaak ik al ajuinen heb besteld
 Bij die Mevrouw, wier vel zoo droog, wier wezen
 Zoo dun is dat g' in haren mond kunt lezen.

Wel, die vreet thuis haar hart op tot den noen,
 En heeft nadien ook anders niet te doen.
 Dat zou ik ook moest gij mijn kraam verkoopen.
 Ik zal niet eeuwig op dees aarde loopen;
 Verander niets toch aan mijn ouden dag;
 Zeg dat ik nog als vroeger leven mag.....'
 Zij sprak dus, over Willem heengebogen,
 Die haar bekeek met zoete, vochtig' oogen.
 'Ik weet,' hernam zij met nog meer gevoel,
 'Uw moeders welzijn is uw eenig doel,
 Maar bezigzijn, dat laat geluk mij smaken,
 En 't nietsdoen zou mij diep rampzalig maken!'
 Gelijk op vuur zat Willem op zijn stoel.
 'Och!' riep hij uit, met d' armen opgeheven,
 'Wie dacht dat gij den drommel zoudet geven,
 Als ware 't niets, van 't rijkemenschenleven?'
 En hij erkende met verheugden geest,
 Zij had gelijk, en hij was dom geweest.
 'Daarbij,' hernam ze, 'laat het mij u zeggen,
 't Is altijd goed zoo wat ter zij te leggen,
 Al ware 't maar een appel voor den dorst.
 Ook zou 't mij gaan, mijn kraam wat uit te breiden,
 En al een zeil te kunnen openspreiden,
 Dat mij bevrijdt van regen, wind en vorst.
 Ik wou zoo wat in mijn beroep veroveren.....'
 Dat laatste woord scheen Willem te betooveren.
 'Laat mij maar doen, gij zult te kijken staan!'
 Riep hij, sprong op en wilde henengaan.
 'Zoo haastig niet,' zei Beth, en hield hem tegen;
 't Is zomer nu en ver van sneeuw en regen.
 Had ik zoo gauw wat nieuws aan kraam of lijf,
 Op een-twee-drie riep ieder groenselwif:
 'Dat heeft ze vast van Ida al gekregen!
 Dus, zoon, geduld nog wel een maand of vijf.....'

IV

En 's anderendaags, vóór al de groenselkramen,
 Nam Mooie Beth weer plaats in op de Meer;
 En een voor een, als d' andre wijven kwamen,
 Beet elk haar toe: 'Gij komt lijk toch nog weer?
 Zal zij die brood van u kreeg om te leven,
 U nu geen deel van haar miljoenen geven?
 - 'Hoort,' zegde zij, 'als 't ooit eens noodig is,
 Vindt elk van u haar plaats aan mijnen disch.'
 En Willem ook moest op den Oever hooren:
 'Wat vriend, wat vriend!' maar 't kon hem weinig storen,
 Want frisch als rozen daagden t' allen kant;
 Los aangedoscht, met korfjes aan de hand,
 Zijn meidjes op, die blozend hem bekeven,
 Omdat hij eens - maar ééns - was weggebleven.
 Dan, weer was 't uitverkoopen hem een spel:
 Hij reed naar huis en riep tot elk 'vaarwel!'
 Als 't nog geen halver negen was geslagen,
 Zoodat de kraamsters hem maar loensch bezagen,
 En heimlijk hem verwenschten naar de hel.

V

Zie, Mooie Beth stond reeds hem af te wachten;
 Zij was al thuis van even na den achten;
 En elken dag, wat weer het wezen mocht,
 Was zij voortaan zoo spoedig uitverkocht.
 Rijk' Ida was 't die, kiesch in haar beschermen
 Het koopen liet en 't zond aan schamel' armen,
 Want immer dacht zij hoe zij toch de vrouw,
 De goede vrouw, naar plicht beloonen zou.

Ook Hugo had geen vuriger verlangen
 Dan Willem mee te deelen van den schat
 Dien hij in geld en goederen bezat,
 En als een broeder hem de hand te prangen,
 Maar wist, zoo hem een woord van hulp ontviel,
 Hoe 't zijnen vriend zou kwetsen in de ziel.
 Ook Ida voelde hoe zij met geschenken,
 Als met een aalmoes, moeder Beth zou krenken;
 En toch, hun lustten minder geld en goed,
 Als vrienden met zulk rein en gul gemoed
 Hun deel niet hadden van dien overvloed.

VI

Zij gingen saam hen menigmaal bezoeken,
 Besloten hun te spreken van de zaak:
 Het moest eruit, want Hugo was ter spraak.
 En, viel het zwaar, zou Ida hem verkloeken.
 Door 't zolderraam, de pijp in zijnen mond,
 Lag Willem meest te kijken in het rond:
 't Was altijd nieuw wat hij in 't straatje vond,
 't Klein volk of 't groot, den schaersliep of zijn hond.
 Dan Mooie Beth, op zijn geroep of teeken,
 Kwam ook haar hoofd door 't zoldervenster steken:
 Zoo knikten zij de jonggetrouwden toe.
 't Was een onthaal, een vragen, een vertellen,
 Een gulheid waar geen eind was aan te stellen:
 Hield Willem op, de moeder was niet moe; -
 En 't paar ging heen gelijk het was gekomen,
 Met heel zijn plan en vele nieuwe droomen.....
 Zoo ging het ook als Willem of als Beth
 Hun goeden dag kwam zeggen tot verzet.
 Had Ida zelfs den mond al eens half-open,
 Het woord was weder naar heur hart gekropen.

Daarbij, sinds, achter Koenraad die verdrong,
 De losbol roekloos in de Schelde sprong,
 Was hij half-dooft; hem tuitte een der ooren.
 't Gebeurde zoo dat uit vriend Hugo 's mond
 Toch eens een woord, een zin viel, maar dan stond
 Hij langs dat oor en ging de klank verloren.....
 'Ik moet naar Reeth!' zoo riep hij, 'k mag wat zijn:
 Vriend, wat gij zegt, het is voor mij Latijn!'

VII

En inderdaad, op een dier schoone dagen
 Als pottenbakkers en het Boerken vragen,
 Trok hij naar Reeth en wat op avontuur.
 Van Berchem af koos hij de binnenwegen,
 Sprak geenen boer of wenschte mee om regen,
 Zag geene meid of wandelde haar tegen,
 Kreeg z' aan den lach, al keek zij nog zoo zuur,
 Liep vaak verdoold, maar raakte niet verlegen,
 Zoodat hij toch terecht kwam op den duur.
 'Kom, laat de zon en laat ook mij eens kijken,'
 Zei 't Boerken en bracht Willem in den hof.
 Nauw voelde hij in 't oor hem peuteren of,
 Hij sprong omhoog en liet zijn vreugde blijken.
 'Gered! gered! met zoo wat zonneschijn.....
 O!' riep hij uit, 'wat zal het kermis zijn!'

VIII

En kermis was 't: - met bleinen op de voeten,
 Vol hesp en bier, van 't zwerven afgemat,
 Nog wijd van huis, schoon lang na middag, zat
 Hij aan een kroeg zijn zwieren duur te boeten.
 Wat hij nu stof tot nadenken had!

‘Snul!’ gromde hij, ‘k trakteerde zooveel boeren,
 En nu, niet één om mij naar huis te voeren!’
 Er kwam een slach van paerdenkoopman aan,
 Die met een ros ter jaarmarkt scheen te gaan,
 Een ros veel t' oud tot trekken of tot loopen,
 Dat nauwlijks docht om 't vel er af te stroopen.
 't Was zonder toom, maar had aan zijnen hals
 Een kempen zeel, dat Jachem toegaf, als
 Een kenner trek had om het beest te koopen.
 Dat was de kans, dacht Willem, en hij bood
 Tien franks ervoor aan Joachim den jood,
 Al wat hij had, behalve wat in nickel.
 De jood sloeg toe, verrukt dat onze gast
 Zoo goed en gauw van 't beest hem had ontlast,
 En voor den nickel haalde moeder Schrikkel
 Hooi van de schelf en brood uit hare kast.
 ‘Zoon Abraham's, ik wou van u wel hooren
 Wat verder brengt, zoo 'n roggkant of sporen?’
 Dus pratend geeft hij Mie haar brood en hooi,
 En roskamt haar eens vlug en flink met strooi.
 Dan - op! en weg.....
 ‘Hij rijdt als Sinte Marten!’
 Dacht onze jood: ‘ja, enkel nog eene mand,
 En 't is of hij met lekker reist door 't land.
 Nou, 'k heb zijn geld en lach wat met zijn parten!’
 Hem reed een koets voorbij, met Frits boelin,
 Bianca, als vrouw Venus zelf, erin.
 Zij keek hem aan, hem na met een verlangen
 Dat plots een kleur deed schieten door haar wangen.
 Maar 't ros ging goed, en draafde soms, zoodat
 Hij op een uur kon komen aan de stad.
 Op eens - hij kon zijn oogen niet gelooven -
 Werd vlak vóór hem een slagboom toegeschoven.

‘Barreelgeld!’ zei een dikke meid, en stak
 Reeds half gestoord de hand uit als zij sprak.
 ‘Drie cents en half,’ hernam de bolle daerne;
 ‘Spoed u, mijnheer, ik sammel zoo niet gaerne.’
 Maar Willem keek ze wild en vragend aan,
 Als hadde hij geen enkel woord verstaan.
 ‘Wat?’ riep hij, ‘wat? Ik hebbe daar zoo even
 Voor Knokkel hier mijn laatste duit gegeven;
 Want, malsche poes, ik kan te voet niet gaan!’
 Zij heeft heur armen op de borst gevouwen
 En staat hem met bewondering te aanschouwen.
 Dan gaat heur oogslag over 't mager paerd:
 Zij schuddebolt van 't hoofd tot aan den staert.
 Maar moeder Strop, die nooit had kunnen lijn
 Dat z' op de baan met jonkers stond te vrijen,
 Kwam uitgeschoten, kreeglig en verwoed,
 Liep recht tot haar, en keef eens kort en goed.
 De meid had wel de schouders op te halen,
 Te staamlen dat Mijnheer niet kon betalen, -
 Dan hadt ge moeten hooren hoe het wijf
 Erover ging, - zij wou hem schier te lijf.
 ‘k Zit hier zoo arm als Toon de zwijnenhoeder,’
 Sprak Ridder Wilm, en kan er niet aan doen.
 Drie cents en half..... ga mede naar mijn moeder,
 Of 'k zal z' u brengen, morgen vóór den noen.
 Wat wilt g' in pand, dan kunt ge niets verliezen,
 Mij of mijn paerd? nu hebt ge maar te kiezen!’
 ‘Ik wil uw laerzen, povere mijnheer!’
 Zoo schreeuwde 't wijf, ‘en kom hier nimmer weer!’
 Hij speelde z' uit en wierp ze vóór haar neer.
 Nu lag voor hem de steenweg weder open;
 ‘Ju, Isabel!’ en Knokkel ging aan 't loopen;
 Maar van geen akker keek een boer of riep
 Dat Isabel op houten stelten liep.

IX

Wat scheelde 't hem? Hij reed toch, en al dravend
 Bracht hem zijn Bles toch dicht bij de stad;
 Maar 't schokte zoo, en was zoo mager dat
 Hij nu weldra gelijk op scherven zat.
 Daarbij, 't was nog op verre na geen avond:
 Op zijne kousen, zonder laerzen aan,
 Zou hij nu wel een eind wegs kunnen gaan.
 Hij steeg dus af, en zie, daar stapten beide,
 Het ros aan 't zeel waarmede hij het leidde.
 Zoo nam hij 't beest eens goed in oogenschouw,
 Bezorgd om 't geen ervan geworden zou.
 'Scherminkel,' sprak hij vol van medelijden,
 'Het doet mij spijt op u te moeten rijden.
 Zoo stijf en stram in elke pees en spier,
 Van jongs af slaaf en nooit eens rentenier!
 Hebt gij dan nimmer dan den ploeg getrokken?
 Of was uw baas een vloekende koetsier,
 Die haver gaf met zweep en holleblokken?
 Dat komt van knecht of meid te zijn, eh Mie,
 Bij Arm en Krot, of Kaal en Compagnie?
 Dat is een les, 'k zal ze goed onthouën.
 Hadt gij gediend bij eene dier mevrouwen,
 Waar moeder vaak met groensel is geweest,
 Vet zoudt g' er nog op stal staan, mager beest!
 Daar wordt een mensch zoo oud niet weggezonden,
 En, sterft mevrouw, dan erven zelfs de honden.
 Uw lot was d' inzet op een teerlingspel:
 Nu zijt ge mijn, maar nu ook zijt ge wel!
 En zoo geraakt hij ernstig aan 't verzinnen
 Wat of hij thuis met Knokkel zal beginnen.

‘Laat dat maar gaan!’ zoo komt hij tot besluit.
 ‘t Is veel gewaagd, het is nog niet verbruid;
 En ge zult zien, ik zal er nog op winnen.’
 't Belangrijk paar kwam eindelijk aan de poort.
 Hij sprong er op, en moedig draafde 't voort.
 O! slechts te paerd wou hij de stad nu binnen.

X

Doch 't valt niet eens den losbol in den kop,
 Langsheen de Meer of Groenplaats om te rijden,
 Al ware 't maar om zich te doen benijden;
 Neen, recht naar huis, allengskens in galop,
 Om Mooie Beth des t' eerder te verblijden.
 Zij loste juist haar stootkar in den gang
 En gromde stil: ‘Waar blijft hij toch zoo lang?’
 Als zij opeens een ruiter aan zag komen.
 Bedremmeld, hief zij d' armen boven 't hoofd,
 Niets anders denkend dan, zij stond te droomen,
 Of Willem was van zijn verstand beroofd.
 Maar, bij een nader, bij een scherp aanschouwen,
 Kon 't lustig wijf haar lachen niet weerhouën:
 Hij was voorwaar zoo koddig om te zien,
 Met kousen bloot, zijn broek tot aan de kniën,
 En met een hoed die danste dat er wijven,
 Reeds half aan slag, vergaten voort te kijven.
 Dan, 't krielde weer van kinders op de straat.
 ‘Och!’ zuchtte Beth, ‘zou 'k dat beleven moeten?
 Een paerd!’ riep z' uit, ‘met ijzer aan de voeten!
 Om Gods wil, zoon, pas op, of 't is te laat!’
 ‘Ju!’ riep hij, 't ros aansporend met de hielen,
 En mompelde, om 't zeker te bezielen:
 ‘Hoe gauwer nu, hoe eerder, krijgt ge ginds
 Uw buiksken vol, als 't rijpaerd van een prins!’

XI

Zoo kwam hij thuis, maar wat al vrouwen kwamen
 Met hun klein volk nu ook om hem te zamen!
 Beth keek hem aan, maar dorst niet knorren, want
 't Kon zijn dat iets hem scheelde aan 't verstand.
 Doch Willem zegde dat zijn oor genezen,
 Dat Bles al hunkrend er was uitgerezen.
 Hij vroeg haar fier hoe zij het beestje vond.
 Zij ging er eens, als een kenner, rond,
 En achtte dat het ééne was der schragen
 Waarop haar kraam zou worden opgeslagen.
 Dan vroeg zij wat het kostt', en waar hij wou
 Dat zulk geraamte hun toe dienen zou?
 De heele hoop stond brandend van verlangen
 Om uit zijn mond het antwoord op te vangen.
 Hij streek het eens, vol hoogmoed, eer hij zei:
 'Wat mij dat kost? Een appel en een ei.....
 Ik ben van zin het beest wat vet te maken,
 En zal het dan wel makkelijk kwijt geraken.'
 'Vet, lieve Heer! waarmee zoo al?' vroeg Beth.
 'Met afval,' sprak hij, 'groenten maken vet.'
 Maar op dat woord kon uit den hoop der wijven.
 Geen enkel meer nog langer stille blijven.
 'Hoor,' zegde hij, 'dat krijg ik wel gedaan;
 't Bles is gezond, en 't moet zoo gauw niet gaan:
 Intusschentijd zal 't dienst doen alle dagen,
 Ik span wat flink het morgen in den wagen!
 Dat wil ik u vandaag al toonen: - ziet!'
 Maar Bles, eilaas, kon in de dissels niet.
 Alweder wou de kijkende hoop vrouwen
 Met hun klein volk geen effen tronie houën.
 Hij schudde 't hoofd, als deed het hem verdriet.

Dan wou hij 't beest aan 'Rijke Trien' verkoopen,
 Die zeven kindren, maar geen brood bezat,
 De sloor viel uit, omdat hij meende dat
 Zij 't om haar ooren zoo gemakkelijk had.
 'Kom, sprak hij toen, 'nu is het moegeloopen;
 Het moet op stal; wij zullen later zien
 Of ik het zal verkoopen en aan wien.'
 Hij ging ermee om 't in den vloer te zetten;
 Doch nu ontstond zoo 'n woeling en gedrang,
 Zulk een geschreeuw van vrouwen uit den gang,
 Bevreesd of 't hunne kindren zou verpletten,
 Dat Beth hen hielp om zoo iets te beletten.
 'Toe,' riep zij uit, 'ridmeester, 't is al goed;
 Rijd weg, en kom niet weder dan te voet!
 'Zoo geef mij schoenen,' sprak hij, 'en geen kleine,
 Die onder 't bed - ik ben maar eene bleine.....'
 Zij liep er om, en Bles reed stijf en stug
 Den straathoek om, met Willem op den rug.

XII

Waarheen met zulk een paerd?
 Op Gods genade!
 En zie, 't is nauw twee straten ver gegaan,
 Of ginder komt een arme kruier aan,
 Met een vracht zand, en boven op een spade.
 Het paerd blijft staan, geschokt en trillend staan,
 Als om den man met deernis ga te slaan.
 Ook Willem slaat hem medelijdend gade.
 Het is een grijsaard, meer door 't werk geknakt
 Dan door den last der jaren kromgebogen;
 Hij rust om 't zweet van zijn gelaat te droogen;
 Flauw roept hij 'zand', nog flauwer staan hem d'oogen;
 Het smart, te zien hoe hij om adem snakt.

Toch, merkbaar is het, lijdt hij zonder wrokken.
 Lang heeft een paerd voor hem de kar getrokken;
 Maar paerd en kar verkocht hij d' andere week
 Voor brood, eer Trui, zijn brave vrouw, bezweek.
 Thans kruit hij zelf, schoon kracht en moed hem falen,
 Om niet al beedlend om te moeten dwalen.
 En 't is zijn paerd dat vóór hem staat, dat hem
 Aanspreken zou, bezate het een stem!
 Hij ziet het aan, en 't woord dat hij wil spreken,
 Blijft als een krop hem in de kele steken.
 Hij wil erbij, maar kan niet, keert weerom,
 En kruit de straat uit, van ontroering stom.
 Doch Willem, snel en bleek ten gronde springend,
 Vat zijnen arm en, hem te blijven dwingend,
 Vraagt, raadt, verneemt, en laat den man niet voort
 Dan als hij Bles goed vasthoudt bij de koord.

Dat gansch tooneel had Hugo, trotsch en blijde,
 Van ver aanschouwd, met Ida aan de zijde,
 Nu trad hij toe en vroeg hij zijnen vriend
 Waartoe een paerd al zonder karre dient?
 'Verzel den man dan toch naar Neel de Craecker,
 Ge kent hem wel, den manken wagenmaker?
 Ge weet de rest.....'

En Willem riep: 'Verstaan!
 'k Ben niet meer doof. Kom Zavelmans wij gaan!
 En vol geluk, wat men er ook van zeide,
 Trok hij frisch op, met paerd en kruier beide.

Tweede zang

I

Liet God de Heer m' eens openhartig wenschen,
Ik bade Hem: 'Verbeter toch de menschen!'
Hij schiep ze vrij, elkanderen gelijk,
En vaak trapt één er duizenden in 't slijk.
Dien min ik niet, - maar liever potentaten,
Dan hen die zich er door vertrappen laten:
Er is iets grootsch in hem die duizend man
Gelijk een kudde drijft en stroopen kan;
Maar wat zijn zij, d' ootmoedig' onderdanen,
Die deernis wekken met gezucht en tranen,
Als hunne hand, gesterkt door hunnen walg,
Den dwingland op kan knoopen aan de galg?

Ja 't is iets grootsch, en 't moet het harte streelen,
Met trots en macht aan andren te bevelen.
Doch wie mag 't zijn, de schepter, 't geld of 't woord,
Wien zulk gebied het zekerste behoort?
Wie mag het meest met menschenwaerde spelen?
Zou met den Czar een Rothschild willen deelen?
En strijken zij niet alle bei de vlag,
Zijn zij niet klein bij 't priesterlijk gezag?

De priester Gods! - Het is of hij de zielen
 Der menschen naakt heeft liggen op de hand,
 Of hij ze draait en omkeert t' allen kant,
 Besluiteloos tot zeegeen of vernielen.....

Heer Rothschilds kas is vol, wanneer hij 't wil,
 Vol van 't gezucht, den angst van duizend lieden;
 Een dwingland heeft, tot boeting eener gril,
 Maar rondom zich een' slachting te gebieden;
 Doch geen, hoe verre zich hun macht ook spreid',
 Houdt zielen vast bij eindlooz' eeuwigheid!
 Houdt zielen vast als hij die langs de wegen
 De kudden volks ziet knielen om zijn zegen,
 Die bindt, ontbindt, en over God beschikt:
 Hij is het Oog dat in 't geweten blik.

Wanneer toch zal de Mensch zich-zelf eens wezen,
 En niemand meer als heer en meester vreezen?

II

'Ik ben niet doof meer,' had hij hem gezegd.
 Dies wilde Hugo nog de kans eens wagen,
 En nam hem mee om in de hei te jagen;
 Maar, hoe hij ook de zaak had overlegd,
 Vriend Willem wou van steun of hulp niet weten,
 Zoolang hij zelf zijn brood won en 't kon eten.
 't Was de eerste maal dat hij met roer en hond,
 Gelijk een heerschap, zich op jacht bevond;
 Doch hij die in zijn Uilenspiegelsleven
 Met steenen meer dan ééne musch deed sneven,
 Schoot zooveel wild dat hij aan Hugo vroeg
 Wat hij zou doen met alles wat hij joeg?

Ging het zoo voort met hazen en patrijzen,
Er kwam genoeg om honderd man te spijzen.

Daar vliegt op eens door 't hoofd hem een gedacht,
Een vreemd gedacht, dat mal hem tegenlacht.
'Beth wou zoo wat in haar bedrijf veroveren.'
Dat woord schijnt nu nog meer hem te betooveren.
Hij roept: 'Nu, vriend, vermits gij toch iets wilt,
Geen groensel meer, - mijn moeder doe in wild!'
En hij legt uit, terwijl zijn oogen glansen,
En bei hun honden kwispelen en dansen,
Op welke merkt en in wat deftig kraam
Zij zitten zullen, zij en hij te zaam.
De makker, die weer heel zijn hart mag hooren,
Drukt hem de hand nog vaster dan te voren.

III

'Zij doe in wild!' Een dag of twee nadien
Zat Mooie Beth op d' Eiermarkt, omhangen
Met alles wat gejaagd wordt en gevangen.
Zeil, schragen, stoel, 't was al naar heur verlangen.
't Geluk blonk uit, het gloeide van heur wangen;
De groenselwijven kwamen er naar zien.
Als een poelier, met priem en mes en honden,
Staat hij naast haar, den voorschoot aangebonden.
Weer trok hun oog, die spiegel van hun hart,
Het meeste volk dat rondkeek op de markt;
En weer vooral het jonge volk met rokken
Voelde zich tot Willem aangetrokken.
Toch kwam er ook een edele mevrouw
Die graag een paar patrijzen koopen wou.
Haar korfje droeg de dienstmeid, zoo een kwezel
Van 't slach dat spreekt met heimelijk gefezel.

‘Dat is nu die,’ blies Beth hem in het oor,
 ‘Die hongert, en haar hoeven niet kan tellen;
 Die mij eens thuis ajuinen deed bestellen,
 En afdong, afdong, da 'k erop verloor!’
 En Willem, schoon hij tot de meisjes knikte,
 Zag hoe zij 't paar patrijzen woog en wikte.
 Doch als mevrouw den koopprijs had gehoord,
 Gaf zij die weer, en trad zij zwijgend voort.
 Zij kwam terug, en woog en wikte weder,
 Vroeg weer den prijs, en lei op nieuw ze neder,
 Ging nogmaals voort, en kwam ten derden keer,
 En bood de helft, geen oordje min of meer.
 Toen klopte Willem op haar schouder, legde
 't Patrijzenpaar in 't korfje neer, en zegde:
 ‘Ik schenke z' u, arm vrouwken, wees eens blij;
 Lees nu en dan een vaderons voor mij.....’
 't Was raak, zoo raak dat eensklaps, vóór zijn oogen,
 De twee patrijzen weer zijn kraam in vlogen,
 En zij de markt verliet, of haar de grond
 Verzengen zou, zoo zij er stille stond.
 Aan hare poort - niet eerder kon zij spreken -
 Drong zij met kracht en gramschap er op aan,
 Dat nooit de meid meer aan dat kraam zou gaan,
 Dat z' anderszins haar testament zou breken;
 ‘En dan,’ sprak zij uit haar gekwetst gemoed,
 ‘Leur dan met zand, gelijk uw vader doet!’

IV

Zoo trad mevrouw Urbijn, verhit van zinnen,
 Met Nelleken de wijde koetspoort binnen.
 Daar kwam tot haar, met zijn fluweelen taal,
 Heer Vredecus, die wachtte in 't portaal.

Hem volgt een heer met neergeslagen oogen,
 Den hoed af en eerbiedig ingetogen.
 De pater had mevrouwes stem gehoord;
 Nu zag hij haar verbitterd en gestoord,
 Zag ook de dienstmeid naar de keuken sluipen,
 En hield terstond, op diep ontroerden toon,
 Op d' onderhoorgen zulk een streng sermoon,
 Dat Nelleken, aan lof van hem gewoon,
 Uit grimmigheid stil tranen nu liet druipen.
 'Wat wordt,' sprak hij, 'de rust van hert en hoofd,
 Door meid en knecht, den meester vaak ontroofd!
 Veel erger nog: hoe vaak gaan z' onbezonnen,
 Oneerlijk met 's meesters geld en goed,
 Zoo zoet geërfd, veelal zoo zuur gewonnen.....'
 Daarom had hij, met blijdschap in 't gemoed,
 Ter eere Gods, zich naar mevrouw gespoed,
 Om met geluk Haar Edel' aan te konden
 Dat hij voor haar heer Vromen had gevonden,
 Wiens kunde in 't vak, bij weergalooze trouw,
 Haar waereldsch goed met zorg beheeren zou.....

Heer Vromen was de man die hem verzelde
 Hij boog zich dieper, prevelde dat hij
 Zijn ondervinding haar ten dienste stelde,
 En sprak: 'Daartoe sta God de Heer mij bij!'

De pater noemt een aantal rijke lieden
 Wier aardisch vermogen Vromen door zijn vlijt
 Vergroot, verdubbeld heeft op korten tijd.
 Hoeveel te meer zal dat niet hier geschieden,
 Hier waar meer lands beheerd wordt dan misschien
 Een menschenoog in eens kan overzien,
 Hier waar 't verteer slechts weinig kan bedieden,

Dewijl haar Edelheid met hartelust
 Een leven slijt van eenzaamheid en rust,
 Met slechts een nichtjen en een tweetal meiden,
 Of, wijzer nog, maar ééne tusschenbeiden,
 Die bidden, kuischen en den disch bereiden....

Met stillen glimlach hoort mevrouw het aan,
 En vraagt hun, in een zale mee te gaan.

V

Een nichtjen in dat treurig huis verscholen?
 Een meisje, ja, dat nog geen achttien maal
 D' ontluiking zag der rozen en violen,
 En zelve zingt gelijk de nachtegaal.
 Waar zij verschijnt, verspreidt ze vreugd en leven;
 Het huis weergalmt alsof het haar bedankt;
 Den breeden trap schijnt z' op en af te zweven,
 En in haar hofje dartelt zij, omgeven
 Van bloemengeur, waarin ze vlinders vangt.

Dat vroolijk kind is echter maar een weeze,
 Die niets bezit dan wat mevrouw haar schenkt;
 Doch heeft zij voor de toekomst geene vreeze,
 Zij weent nochtans als z' aan 't verleden denkt.
 Haar arme moeder is zoo droef gestorven!
 Zij was mevrouwes zuster, doch heur hert
 Had Jonkheer Banck van Tholen niet verworven:
 't Was koopman Schenck die haar tot gade werd.
 Haar moeder dus, uit aadlijk bloed geproten,
 Had koel de hand eens edelmans verstooten....

Lang had daarom mevrouw Urbijn getreurd.
 Die stem der spijt had eindelijk gezwegen,
 Wijn d' eer en macht des koopmans immer stegen.
 Maar heil en ramp verwisselen bij beurt:
 Een storm op zee deed al zijn schepen stranden,
 Een vonkje vuurs zijn stapelhuis verbranden;
 Op ééne maand was de benijde man
 Zoo goederloos als men het wezen kan.
 Dan werd mevrouw - God moge 't haar niet wreken! -
 Weer koud als ijs; zij noemde het een straf.
 Het hartwee dreef het echtpaar naar het graf;
 Geen hulpe kwam, en alle beï bezweken.
 Mevrouw Urbijn wou nog haar zuster spreken;
 Het was te laat.... - Greep haar de wroeging aan?
 Z' is met het kind bedrukt naar huis gegaan.

Sinds denkt elkeen: als eens mevrouw zal sterven
 Zal 't nichtje wis haar gansch vermogen erven.

VI

Aan Vredecus heeft zelfs mevrouw Urbijn
 Gezegd: 'Zij zal mijn erfgename zijn.'
 In hare ziele leest de eerwaerde vader
 Als in een boek; hij is haar gids en rader.
 Sinds denkt hij vaak, doch spreekt het nimmer uit:
 'Voor mijnen Frits wat kostelijke bruid!
 En zit soms lang het middel te verzinnen
 Om 's meisjes hart voor jonker Frits te winnen.
 Gekoppeld heeft hij velen reeds, want goed
 Kent hij de maagd en 't maagdelijk gemoed.

Mocht Bertha toch zich tegen 't plan verzetten,
 De moei zal wel dien wederstand beletten:
 Zij is 'mevrouw' en wil een edelman;
 Frits is er een, daar heeft hij blijken van.

VII

En Frits' fortuin, de vier miljoenen, waren
 Tot twee verteerd sinds d'een-en-twintig jaren;
 't Was of de schat dien hem zijn vader won,
 Zooals een mijn, geen einde hebben kon.
 Bianca was niet d' eenige gebleven
 Die mee verkwistte in 't lichtzinnig leven,
 Maar Bertha 's goed zou hem in macht en eer
 Nog hooger op doen klimmen dan weleer.
 Dies was een glimlach om zijn mond ontloken,
 Als Vredecus van haar hem had gesproken.
 Doch - en dit zij tot 's paters lof gezeid -
 Niet dat gedacht had hem tot Frits geleid:
 Bianca wou, hoe men haar ook mocht noemen,
 De schandlijkheid haars levens niet verbloemen,
 En hij wou zien of reine liefde en trouw
 Hem voor altijd van haar niet scheiden zou;
 Want eenmaal zouden toch de dagen rijzen
 Dat Frits der Orde diensten zou bewijzen.

VIII

Maar Bertha was, hoe lustig van gemoed,
 Het meisje dat naar eigen luimen doet,
 Tot veel bereid om andren te verblijden,
 Maar dat wel minst de koppelaars kan lijden.

Eens heeft mevrouw - het kostte haar geweld
 Zoo kwistig om te gaan met blinkend geld -
 Frits uitgenood met Vredecus te zamen,
 Die dan ook graag bij haar ter tafel kwamen;
 Maar van den disch is Bertha opgestaan
 En spelend naar haar bloempriëel gegaan.
 De pater zag 't en gromde om 't mislukken;
 Frits zat beschaamd te neuriën en dronk;
 En kon mevrouw 't misnoegen onderdrukken,
 Dat, rood als vuur, haar op het wezen blonk,
 Zij kon 't niet meer, als Nelleken haar meldde
 Dat Bertha zingend achter vlinders snelde....

Een andermaal trof Vredecus haar aan
 Vlak vóór de poort; hij waagde 't haar te spreken
 Van Frits zooals hij 't nooit nog had gedaan;
 Maar zij, om plots de lofspraak af te breken,
 Riep lachend uit: 'Trouw gij er dan maar mee!'
 En liep weer heen, gelijk zij 't vroeger dee.

Zij dorst nog meer: op zeekren vrijdag morgen,
 Ging z' opgeruimd met Nelleken ter markt,
 Om voor wat wild en dit en dat te zorgen,
 Dewijl haar moei wat pijn had aan heur hart.
 Zij wist niet hoe z' er henen werd gedrongen,
 Maar regelrecht ging zij op Willem toe;
 Doch, bleek van angst en met den uitroep 'hoe!'
 Kwam Nelleken bij tijds haar vóór gesprongen,
 En fluisterde waarom mevrouw niet wou
 Dat z' aan dat kraam het minste koopen zou.
 Dan wou zij vast dien kaerel eens aanschouwen
 (Hij had toch zoo geen gruwel uitgericht),
 En sprak hem aan en keek hem in 't gezicht,

En kocht een haas, en kon zich niet weerhouwen,
 In 't henengaan, te zeggen tot de meid:
 'Hij staat mij aan, - gij sloor met uw laweit!'

De kwezel zweeg, maar dat zou Bertha rouwen....

IX

Het meisje ging nog meermaals aan dat kraam,
 En vond ook Beth bespraakt en aangenaam.
 'k Speel thuis alleen, of zit er op de trappen,'
 Zei haar het kind; 'des middags als ik eet,
 Beknort mij moei om 't minste dat ik deed.
 Hier kom ik graag wat koopen om te klappen.....'
 - 'Kom maar voor niet,' zei Beth, 'en als zij 't weet,
 Zeg met een lach dat gij haar kunt ontbeeren,
 Dat ik u 't wildverkoopen wel zal leeren!'
 Meer vroeg zij niet om dikwijls weer te keeren.....

X

En d' eene dag liep na den andren heen.
 Op zeekeer zat Vredecus alleen,
 En voelde diep dat al wat hij zou pogen,
 Niets voor zijn Frits op Bertha zou vermogen.
 'Welaan!' zoo sprak hij, stappend heen en weer,
 'Een ander spel, en dralen wij niet meer!

Mevrouw is gram om wat er vóór haar oogen
Door hare nicht aan tafel werd geplogen:
Wat zal zij niet, als zij van andren hoort
Hoe Bertha mij versmaad heeft aan de poort?
Wat zij misschien nog elders heeft misdreven?
Noch rust, noch duur aan d' oude meer gegeven!
Elkeen aan 't werk, heer Vromen bovenal,
En dan gezien wie d' erfnis hebben zal!

Derde zang

I

Bestonden er geen andre Jezuïeten
Dan die men ziet met rok en tikkenhaan,
't Zou op de waereld wis wat beter gaan
Om vrank en vrij van 't leven te genieten.
Wie rekest al de rampen op, gesticht
Door slechts één mensch met dubbel aangezicht?
Loyola wist dat trouwelooze zielen
Bij millioenen op dees aarde krielen,
En hoofden, hoofden bracht hij bij malkaar,
Gelijk een vorst doet voor zijn legerschaar.
Wie vreest zoo zeer, als eenmaal onze wallen
Voor d' overmacht in puinen moesten vallen,
Een hoofdman die den zegetoon doet schallen,
Als wel soldaten, brand- en moordenszat,
Die hunkren naar het plunderen der stad?
Ducht evenzoo die, eenzaam en vergeten,
Geen Jezuïet, maar kwezelaren heeten,
Wier hart ontvlamt met des te heetren gloed
Daar 't immer vrij van driften schijnen moet.

II

Mevrouw Urbijn zei eenmaal tot heer Vromen:
 ‘k Heb eigendom zoo wat ten allen kant;
 't Zijn huizen daar, en elders is het land;
 'k Heb bosschen ook, maar weet niet van wat boomen.....
 Zet mij dat al te zaam eens op 't papier,
 Maar kort en goed, en breng het dan naar hier.’
 En Vromen droeg mevrouw, na weinig dagen,
 Den staat dien zij hem wel had willen vragen.
 Van vreugde blonk zijn aanzicht als hij trad
 In 't muf salon waar zij te wachten zat.
 Hij wenschte haar geluk om een vermogen
 't Welk ouden adel waerdig was, en dat,
 Zoo zij het wou, nog merklijk kon verhoogen.
 Dan las hij 't blad papier met stille stem,
 En trotsch en blij bewonderde zij hem.....
 Het bleek haar dra dat, liet zij hem betijen,
 Met elke hoof en al haar landerijen,
 Z' een derde meer zou trekken dan de som
 Die jaarlijks kwam van al dien eigendom.
 ‘De boeren,’ sprak hij, ‘dragen grove kleeren,
 Maar koopen grond en worden rijke heeren,
 En trouwen zij dan zoon of dochter uit,
 Een eigen hoof krijgt bruidegom of bruid.
 Dat voedt den trots dier lieden, die vergeten
 Dat zij toch steeds uw onderdanen heeten.....’
 Dan las hij voort, en hield hij somtijds op,
 Zoo wenschte hij dat zij nog vele jaren
 Met zulk fortuin Gods zegen mocht ervaren,
 En men 't na haar ook zorgvol mocht bewaren;
 Doch bij dat laatste schudde hij den kop.....

Mevrouw had ook in Vlaandrens arme streken,
 Niet wijd van Gent, een aantal huisjes staan,
 Met elk een stal, en elk een moestuin aan,
 Om er een koei en groenselwaar te kweeken.
 Daar woonden wevers, arme wevers, in,
 Met heel een oud en heel een jong gezin.
 De tuin, gaf mee het voedsel dat het weven
 Des vaders aan zoovelen niet kon geven,
 En Vromen zegde dat een rijke vrouw,
 Een fabrikante, z' allen koopen wou;
 Dat z' een kasteel dichtbij er had doen bouwen,
 Dat heerlijk was, recht heerlijk om t' aanschouwen,
 En dat zij in den blijden glans der zon
 Die kleine huisjes niet verdragen kon.
 Zoo al dat land te koop waar, met genoeg
 Kocht zij het aan, om 't bij haar hof te voegen.
 'Ja,' zegde hij, 'mevrouw, uw landlijk goed
 Houdt schatten in die gij niet eens vermoedt.
 Denk ik daarbij aan renten, deelen, loten,
 Dan roep ik uit: hoe groot zelfs tusschen grooten!
 .... Dat zulk fortuin ten goede niet altijd
 Bestuurd zal zijn, vervult mijn hart met spijt....'
 En bij dat woord, nog droever dan te voren,
 Schudt hij het hoofd, en laat hij zuchten hooren,
 Zoodat mevrouw hem zelf onrustig vraagt
 Wat hij verbergt en welke vrees hem plaagt.
 'Ach,' zegt hij, 'nooit zou Vromen 't zich vergeven,
 De zoete vreugd te storen van uw leven.
 Geniet met vrede tot uw laatsten dag
 Een heil dat ieder niet genieten mag.
 't Zij, na uw dood, als God het zal beschikken.
 Laat mij alléén voor menschlijk ondeugd schrikken...'
 En op den boezem boog hij 't hoofd, als viel
 Het onder 't leed dat heerschte in zijn ziel.

‘Heer Vromen, spreek! 'k Wil alles, alles weten!’
 Riep thans mevrouw, van wreeden angst bezeten.
 ‘Dewijl gij 't wilt, verneem dan, Eedle vrouw,
 Wat u mijn mond zoo graag verzwijgen zou.’
 En hij verhaalde, zij was 't niet vergeten! -
 Wat Bertha zich aan tafel had vermeten;
 Ook welken hoon, wat schande nooit gehoord,
 Zij Vredecus gedaan had aan de poort.
 ‘Dat,’ zegde hij, ‘al weet men t' allerwegen,
 Heeft zijn Eerwaerde iedereen verzwegen.
 Hij bidt dat uw vermogen na uw dood,
 Niet strekke tot wat zondig is en snood.....’

‘Eens,’ ging hij voort, ‘k had in de kerk gebeden,
 Was ik bijna den tempel uitgetreden,
 Als ik uw dienstmaagd aantrof, die geknield
 Te weenen zat en 't hoofd gebogen hield.
 Naast een pilaar zat zij alleen verdoken;
 Daar heb ik haar uit deernis aangesproken,
 En ik vernam zij weende dus om wat
 Uw nichtje jegens u misdreven had.
 Zij zegde mij wat onlangs, vóór elks oogen,
 Door een poelier, u hoonends, was geplogen,
 En dat uw eigen nichtje sedert dan
 Wild had gekocht van dien verwaten man,
 Ja, dikwerf sinds met hem en zijne moeder
 Zóó had geklapt als was die man haar broeder.....’

III

Mevrouw rijst op, rijst verontwaardigd op.
 Zij houdt den zetel vast, om op te leunen;
 Zóó beeft heur arm dat hij ze nauw kan steunen;
 Haar hoofd is duizlig van heur hartgeklop.

‘Dus omgaan,’ zegt zij, en haar dunne lippen
 Ook beven, als die woorden haar ontglippen,
 ‘Dus met het schuim.....’ - en om haar harte woelt
 Al d' afkeer dien zij jaren heeft gevoeld.
 Zij poost. -

Hernemend, zegt zij hem: ‘Heer Vromen,
 Ik wil de dienstmeid thans vóór mij doen komen.
 U dank ik om uw eerbied jegens mij
 En mijnen naam; nooit zal ik dat vergeten.
 Verneem nog meer, en laat mij alles weten.
 Dat m' uw bezoek steeds aangenamer zij!’
 De veinzaard spreekt: ‘Ik zou het diep betreuren,
 Moest uwer nicht iets schadelijks gebeuren,
 Om wat zij, laas! tot heden heeft misdaan
 Z' is verre reeds van 't goede pad geweken,
 Doch - en, mevrouw, dat dreef mij tot u aan, -
 Wellicht verleert zij d' ergste dier gebreken.....’
 ‘Neen,’ onderbrak zij met een wrang gemoed,
 ‘Heer Vromen, neen, - het zit haar in het bloed!’
 Heer Vromen zuchtte met den blik ten hoogen.....
 Dan bracht mevrouw hem aan de deur, waar zij
 Hem nogmaals aanried, wonderen te pogen,
 Om Bertha's kwaad toch al te weten mogen.....
 En wederom als immer zuchtte hij:
 ‘Daartoe, mevrouw, sta God de Heer mij bij!’

IV

Hij ging en, wijl mevrouw gramstorig belde,
 Ontmoette Nelken, die naar boven snelde.
 Zij wilde weer den trap af, om de poort
 T' ontsluiten, doch hij fluisterde: ‘loop voort.’

En haar ontving de meesteres met woorden
 Als nimmer knechts van hare lippen hoorden.
 Het was 't verwijt om 't geen de domme meid
 Niet haar, mevrouw, maar andren had gezeid.
 Zóó had de kwezel juist het overleid....
 Zij snikte met de handen vóór haar oogen
 Dat zij niet had gedurven; dat dien heer
 Door haar 't geheim vertrouwd was op zijn eer;
 Dat zij, onnoozele dus was bedrogen;
 Dat z' anders nooit geklaagd had in haar leed,
 Dan wel tot God, Hem biddend om meedoogen
 Voor 't geen op aarde Bertha al misdeed.
 'Al?' riep mevrouw - 'O! ik heb mij missproken!
 Was 't antwoord en, om d' onrust aan te stoken,
 Sprak zij met haast, als driftig en oprecht:
 'Zooveel misdoet niet Bertha als men zegt!
 Mevrouw Urbijn werd bleek - door al de haren
 Haars hoofdes nu was killigheid gevaren.
 Zij hiet de meid bedriegelijk en slecht.
 'Zou mijn fortuin,' zoo grijnsde zij haar tegen,
 'Eens dienen om onwaerdigheid te plegen?
 Wat zooveel eer bevat, zou hare hand
 Dat kwistig strooien op den weg der schand?
 - O neen, mevrouw!' - en Nelkens oogen blonken -
 'De duizend francs die gij haar hebt geschonken,
 Besteedde zij - ik weet, ik weet het goed, -
 Tot geene daad die u beschamen moet!
 Dat was te wreed, al zegde zij 't zoo zoet.
 Mevrouw liet zich in haren zetel zijgen;
 Heur hart deed zeer; met moeite kon zij hijgen;
 Zij zonk in zwijm; doch 't laatste dat zij wist,
 Stiet z'uit al zuchtend: 'duizend francs verkwist!'

V

Waarom had Bertha eens dat geld bekomen?
 En wie 't haar afgetruggeld of ontnomen?
 Ho! 't was alweer een eerelooze list.

Mevrouw, een uur na 't sterven harer zuster
 Had stil de som in Bertha's hand gelegd,
 De maagd omhelsd, haar zoeten troost gezegd,
 En sedert ging het in heur hart geruster.
 En wat had Bertha met dat geld gedaan?
 Ver in de hei, waar zelden menschen gaan,
 Dan die er van hun kinderjaren wonen,
 Bewrocht een boer vier bunders vruchtbaar land,
 Als een oasis tusschen 't heidezand,
 En won er 't brood voor vrouw en kleine zonen.
 Het huisje, met de bunders land erom,
 Was, als de hei, mevrouwes eigendom.
 Eens togen twee verliefde schilders, beide
 Met stok en pijp, door d'eindelooze heide,
 En d' eene klopte, boven 't drooge kruid,
 Zijn pijp onachtzaam op zijn gaanstok uit.
 Zij gingen voort met onbekommerd herte,
 Luid juichend om een toren in de verte,
 En achter hen ontstond allengs een brand
 Die slangsgewijze voortkroop t' allen kant.
 De wind, o jammer! dreef het vuur naar 't koren
 Des armen boers, die riep: 'we zijn verloren!'
 En die, eilaas! al strijdend met de vlam,
 Plots in een rookwolk om het leven kwam.
 Niet lang nadien, de vrouw zat nog te weenen,
 Was weer de huur van huis en veld verschenen,

En liet haar Vromen weten dat de som
 Werd ingewacht, - de tijd was immers om?
 De weduwvrouw had in de laatste weken
 Haar brood alleen met tranen mogen weken,
 En liet mevrouw verzoeken om toch haar
 De pachtsom kwijt te schelden voor een jaar.
 Die bede mocht bij Vromen haar niet baten:
 Betalen zou z', of huis en veld verlaten....
 Dan pleegde zij geweld op haar gemoed,
 Zij kwam ter stede, 'n wilde haar te voet.
 Maar, alsof God het schikte, door de ruiten
 Zag Bertha voor de vrouw de poort ontsluiten.
 Zij snelde toe, en d' arme keek heur aan
 Als was vóór haar een engel komen staan.
 Een stond nadien, zelf met bekreten oogen,
 Was 't goede kind de trappen opgevlogen,
 En bracht de beurs, die zij der vrouw in nood
 Met heel heur hart in bei de handen sloot.

Dies had mevrouw het minste niet verloren,
 En 't ander mensch was rijk als nooit te voren....

VI

Mevrouw bekwam; zij schudde 't hoofd, en zei:
 ‘k Vergeef het u, lomp schepsel uit de he!l!
 Doch ditmaal slechts! Ga weg en verwittig mijne....
 Verwittig haar, dat zij vóór mij verschijne!’
 De dienstmeid ging al snikkend van haar heen.
 Maar droogde dra de teekens van geweent;
 En uit haar hofken, waar zij speelde en lachte,
 Liep Bertha, als zij hoorde wie haar wachtte.

Zij had een gouden vlinder bij den poot,
 En juichte nog als zij de zaal ontsloot.
 Verwonderd was z' en voelde tevens schaamte,
 Toen hare moei nu rees als een geraamte,
 Maar stond, wanneer zij strenge reekning vroeg,
 Gelijk de Schuld die d' oogen nedersloeg....
 'k Weet alles!' duwde d' edelvrouw haar tegen,
 'Ga uit mijn oogen, rouw en boete plegen!
 Ga,' dreigde zij, 'en wacht u, wacht u wel,
 Vóór mij te komen, buiten mijn bevel!'
 En Bertha, hare moeie ziende beven,
 Gelijk de dood, een arm gram opgeheven,
 Week achteruit en was schier zonder leven.

Zij was geknakt, zooals een bloem geknakt.
 Den trap wou z' afgaan, maar van al de treden
 Zou d' arme maagd gestort zijn naar beneden,
 Waar z' aan de zaal deur niet ineengezakt.
 Gelukkig konden tranen, vele tranen,
 Voor 't wicht des harten ras een uitweg banen,
 Zoodat het kind, in 't diepste harer ziel,
 Slechts diepen weemoed, diepe smart behiel.

Doch d' oude vrouwe strekte zich te bedde;
 Heur hart was krank, en uitgeput haar kracht;
 Nel bracht haar thee, bekeek ze schuins, en dacht:
 'Dat dokter Bal haar nu nog maar eens redde!'

Vierde zang

I

‘Goud, geef mij goud,’ zoo zucht men in de mijnen,

‘En ik zie ook den hemel en de zon;

‘k Jaag in het bosch op hazen en konijnen;

‘k Vlieg herten na, te paerd, als een baron!’

‘Goud, geef mij goud,’ zoo spreekt op zee de visscher,

‘En ‘k zend een schip om vonkelend gesteent’;

In geen paleis, bij vorst noch keizer is er

Een als de vrouw die in mijn hutje weent.....’

‘Goud, geef mij goud,’ krijt een gevloekte koning,

‘Mijn leger mort; ik smelte nog mijn kroon.....’

‘Goud!’ roept het volk, ‘één man uit elke woning;

Deelt wapens uit, en bonst hem van den troon!’

‘Goud, geef mij goud!’ zoo grijnsden d' alchymisten,

‘En zelf de Paus kust mijn vereelte hand;

Ik zwaai den staf zoo over Turk als Christen,

Als voor een God knielt elk voor mij in 't zand!’

‘Goud!’ zuchten meer de paters nog, ‘o vrinden!

En hard zal weeze Bertha t' ondervinden.

II

Mevrouwe, lag om niet meer op te staan....
 De nacht ging om in ijlen ende woelen,
 Het hoofd zoo heet dat men het niet kon koelen,
 In koortsen die niet wilden overgaan.
 De dienstmeid moest geneesheer Bal doen komen,
 Doch zij liep eerst naar Vredecus en Vromen.
 Na zijn bezoek verklaarde dokter Bal:
 ‘Er is geen kruid dat haar nog redden zal,’
 En gaf den raad om iemand heen te zenden
 Tot hen die zij als bloedverwanten kenden.
 De pater ging aan 't bed: hij troostte haar,
 Verdreef 't gedacht van erg zijn en gevaar,
 Doch voegd' erbij, dewijl zij t' allen stonde,
 Als iedereen, vóór God verschijnen konde,
 Dat haar geweten rein moest zijn van zonde
 Gelijk een spiegel vlekkeloos en klaar.
 Hij maant haar aan, hij, een van Gods gewijden
 Hem elke zond en twijfel te belijden,
 En vraagt, bekommerd, of ook nacht en dag
 In haar nabijheid iemand bidden mag,
 Een heilig man, als pater Coen, wiens bede
 Den hemel noopt tot zegening en vrede.....
 Zij stemde toe, en 't woord was nog niet koel
 Of Coen kwam in, ging zwijgend naar de sponde,
 Sloeg traag een kruis, iet prevelend van zonde,
 En ging toen knielen op een bedestoel.

III

Coen was de man voor alle kloosterscharen
 In wien de geest Loyola's was gevaren.

IV

De dag ging om, en weder werd de nacht
 In heete koorts en woelen doorgebracht.
 Dan biechtte zij, en Vredecus had ooren
 Voor welke zucht noch aarzling ging verloren.
 En als zij na lang fluisteren had gedaan,
 Bleef hij voor 't bed als in gedachten staan.
 Dan vroeg hij haar of diep in haar geweten,
 Of haar fortuin, haar niets en werd verweten,
 Of niets haar knaagde, diep in haar gemoed,
 Om 't geen men doen mocht met haar waereldsch goed?
 Zij zag hem aan, als wilde zij hem klagen
 Dat z' inderdaad aan 't harte voelde knagen,
 En hij sprak dus: 'Bedenk, hoogeedle vrouw,
 Dat al het kwaad waartoe na uwe dagen
 Met uw fortuin zou worden bijgedragen,
 Zwaar op uw ziele nedervallen zou....'
 Zoo gaat hij voort: 'Het goede, daarentegen,
 Zou bij den Heer ten uwen heile wegen....'
 En daar hij zweet ziet paerlen op 't gezicht
 Der zwakke vrouw die vóór zijn ooggen ligt,
 Verhaalt hij dat in nooit volprezen tijden
 Schier geen abdij, geen klooster werd gesticht,
 Dan met het geld van eedlen opgericht,
 Om zich van 't vuur der helle te bevrijden;
 Dat menig heer, die gansch zijn leven God
 Getergd en met zijn almacht had gespot,
 Plots van den last der zonden werd ontheven,
 Als hij zijn goed der Kerke had gegeven.

V

Dies vroeg zij hem: 'Wat raadt ge mij te doen?'

En Vredecus sprak dus tot vader Coen:
 'Gij, wijze broeder in de heilig Orde,
 Gij hoort het, richt tot ons thans uwen zin:
 Wat geeft daartoe de goede geest u in?
 Wat wil hij dat van haar fortuin geworden?
 - Het waereldsch goed, eilaas! - verderft de ziel,'
 Sprak Coen, wien 't voorhoofd op den boezem viel.
 'Wie is bestand, alléén den last te dragen
 Van zulk fortuin en Gode te behagen!
 Mijn harte beeft dat men het mij zou vragen....
 - Gij hebt,' sprak Vredecus, 'ten hoogsten trap
 Van deugd en wijsheid u nochtans verheven;
 Dien last alléén te dragen doet u beven;
 Maar denk, ons Orde z' is een broederschap....
 - Z' is als de vele pijlers waar de bogen
 Eens tempels vast op rusten in den hoogen,'
 Zei Coen, wiens oog op eens van vreugde glom.
 Eén pijler stort ter neder op zich-zelven:
 Gevelen staan zij onder kerkgewelven,
 En torschen den ontzaggelijksten drom!
 - Dus viele 't licht, indien wij al te zamen
 Den zwaren last, tot weldoen, op ons namen?
 - Tot weldoen, broeder, zijn wij steeds verplicht.
 Te zamen valt de zware last ons licht.
 Zoo mag mevrouw gerust haar oogen sluiten:
 Er zal geen kwaad uit haar vermogen spruiten.
 Nochtans, o broeder! bidden wij daarvoor!
 En boven 't hoofd hief Coen zijn armen beide,
 Ook Vredecus zonk neder aan zijn zijde
 Hun beider preevlen ruischte haar in 't oor.

VI

En heel dien dag lag d'oude vrouwe t' ijlen.
 'Ter helle niet!' ontsnapte haar bijwijlen;
 'Bouwt kloosters! bidt, bidt allen toch voor mij!
 Die duivlen weg! knielt, knielt in heel d' abdij!'
 En witter is geen sneeuwe dan haar lokken
 Dien avond waren, zóó van angst doortrokken.

VII

De koorts nam af, maar meer nog hare kracht.
 Zij hoopte wat verkwikking in den nacht,
 En waarlijk sloot een zachte slaap haar d' oogen,
 En werd heur hart met balsem overtogen.
 Doch na wat rustens drukte nu een droom
 Weer haar gemoed met folterende schroom.
 't Was ditmaal haar geweten dat ontwaakte,
 Iets in haar bloed, dat zegde: harer nicht
 Was zij toch hulp en onderstand verplicht.
 Hoe vaak was 't nood die zondaressen maakte!
 Ging deze maagd verloren door den nood,
 Zij, voelde ze, zou 't boeten na de dood.

Als 't licht werd, sprak z' aan Vredecus van sterven,
 Vroeg vuurge beden, doch vertrouwde hem
 Zij dierf de wees niet heel en al onterven;
 En dan sprak hij met droefheid in de stem:
 'De vrome werken, met uw goed te stichten,
 Zou elk van ons het eerst tot Bertha richten,

Zoo haar gedrag.....

Doch, edele mevrouw!

Bij 't zaligzijn der ziel in 't eeuwig leven,
 Vertoorne God niet met haar een juist te geven
 Wat haar nog meer tot zonde nopen zou!
 - 'Zoo laat hier,' sprak zij, 'een notaris komen.'
 En hij: 'Nog dit word eerst door u vernomen.....
 Gij weet, gij, telg uit onverdorven bloed,
 Trouw aan de Kerk met nederig gemoed,
 Hoe door het ongeloof de heiligst orden
 In onzen tijd vervolgd, vernietigd worden.
 Zoo mogen wij niet erven; 't is een wet
 Van goddeloosheid die het ons belet.
 Want weldoen is de vroomste roep der broederen
 Die men berooft van waereldlijke goederen.
 Gelukkig zijn wij, als een heilig man
 Voor ons ontvangt wat Christenen ons gunnen;
 Gelukkig, als wij 't Godsrijk stichten kunnen,
 En onze hand het goede strooien kan!'

Hij poosde. Dan hernam hij: 'Een dergenen
 Die hunnen naam daartoe met liefde leenen,
 Is hij dien uw vertrouwen zoo vereert,
 Heer Vromen, die geen waereldsch goed begeert.
 Hij dus, mevrouw, hij moge na uw sterven,
 Voor wet en recht, uw gansch vermogen erven.....'

De kranke staart hem ondervragend aan
 'Hij heeft dat,' zegt hij, 'meer voor ons gedaan.
 Wat gij hem nu, zal hij ons morgen geven.
 Spreek, vader Coen, hij is uw biechteling;
 Spreek gij van hem, daar u van gansch zijn leven
 Geen daad, geen blik, geen zucht verloren ging.....'

Coen scheen in geestdrift en geluk verslonden.
 ‘Ik bloze,’ sprak hij, ‘om mijn eigen zonden,
 Wanneer mijn oog in zijn geweten ziet:
 Zoo zuiver is de blankste lelie niet!’

VIII

Een uur nadien, met neergeslagen oogen,
 Stond Vromen vóór het ziekbed diep gebogen.
 Hij slaakte zuchten, wischte traan op traan,
 Zei dat hij haar doorgrond had en verstaan,
 En zwoer dat, uit zijn handen, haar vermogen
 In die der paters recht zou overgaan.
 Zij sprak dus weer: ‘Laat een notaris komen.’
 En Vredecus ging henen met heer Vromen.

IX

Coen heft weerom zijn armen boven 't hoofd;
 Van zijne lippen ruischt mevrouw in d' ooren:
 ‘Ik zie den hemel, hoore d' englenkoren:
 Uw naam wordt reeds vóór Godes troon geloofd!’
 En wat zoo ruischte, werd eilaas! geloofd.

X

Hoor wat men vóór de kamerdeure zeide:
 ‘Wie ditmaal, wie? - Niel!’ klonk het antwoord snel,
 ‘Notaris Niel? Die vijand van ons beide?
 Hij haat ons orde! Man, wat denkt gij wel?’

- Ik ken hem!' lachte Vromen, en zijn wezen
 Liet in de diepte zijner ziele lezen.
 'Geen kweezlaar thans! vervolgde hij met klem:
 Het dom publiek zal zwijgen, vriend, om hem!'
 Glimlachend sprak daarop de pater: 'Immer
 De zelfde vos, ja, dag aan dag nog slimmer!'

XI

En Nelleken hing haren mantel om,
 En liep om Niel als om een bruidegom.

XII

De laatste wil der veege was beschreven;
 Niel keerde huiswaarts met het testament.
 De dokter kwam en zegde dat z' omtrent
 Den avond deze waereld zou begeven.

XIII

Dat gaan en komen trof de droeve wees
 Ten laatste toch met achterdocht en vrees.
 Zij sprak het eerst de dienstmeid aan, gedreven
 Door een gevoel dat haar geheel deed beven;
 Dan Vromen, dan ook Vredecus, die gram,
 Vol heilge strengheid, bij den arm ze nam,
 Bewaerend dat haar onbezonnenheden
 Haar eedle moei nu pijnlijk lijden deden.
 Zij strengelde haar handen in elkaar
 En bad hem innig: 'Laat mij eens bij haar!'

Hij merkte wel dat z' alles zoude pogen
 Om aan het ziekbed harer moei te mogen,
 En zei dat, schoon de dokter het verbod,
 Z' er bij zou gaan, zoodra de vlaag der droomen,
 Die d' ijlkoorts nu juist weer had op doen komen,
 Zou over zijn, en zij wat rust genoot.
 Zij kermde om haar gauw te mogen spreken.
 Hij zag al meer, zoo hij de zaaldeur sloot,
 Dat zij wellicht die open zoude breken,
 Om van haar moei vergiffenis te smeeken.
 Toch zou zij haar niet wederzien - dan dood.

XIV

Geen meisjesjamren mocht hem ooit verweeken
 Wat zou hij thans juist zwichten nu er iet
 Noch hem noch Vromen duur of ruste liet?
 De sleutels die zooveel, zoovele waarden,
 Papier en goud, in kas en schuif bewaarden....
 Die sleutels droeg mevrouw op hare borst,
 Waar geene hand het lint ontknoopen dorst.
 'Die moet gij hebben!' mompelde de pater.
 'Dat zal!' zei Vromen, en een weinig later
 Stond hij aan 't ziekbed met een gloeiend hoofd.
 Van haar verstand was zij nog niet beroofd.
 Hij draalde niet nochtans, het stuk te wagen,
 En lispelend de sleutels haar te vragen.
 De brekend' oogen richtte zij tot hem,
 Alsof ze vroeg: 'Was dat wel uwe stem?'
 Dan boog hij zich dichtbij, sprak opgewonden
 Van God en hemel, duivelen en zonden,
 Dooreen, verward, en sloot zijn aandrang dus:
 'Ik vrage z' u van wege Vredecus....

Die bidt den Heer met d' armen opgeheven... -
Hoe kan uw hart aan zulke sleutels kleven
Als hij u die der hemelen zal geven?
Heur maagre hand bood hem den sleutelbos.
Van haren hals deed hij het lint niet los,
Maar snokte 't af, en ging triomfvol henen,
Met oogen die als diamanten schenen.

XV

Toen vrouw Urbijn den geest gaf, lag de nicht
Ook, vóór het bed, zooals een doode ligt.

***

Vijfde zang

I

Ik min u niet, verwijfde zuiderlanden,
 Die zonen teelt vol hoogmoed en vol trots,
 En waar zoo vaak in ketens en in banden
 De Vrijheid zucht, die liefste dochter Gods!
 Ik min u niet, gij die het vranke Noorden
 Met dweepers plaagt, die strijden tegen 't licht;
 Gij die vooral in onze gastvrije oorden
 De leugen kweekt, hier kloosterorden sticht!
 En wat al smaad, wat rampen zijn gevallen
 Op u, mijn land, wat rampen uit het Zuid!
 Dies haat ik u, o Frankrijk! onder allen,
 Want nog, nog broeit g' ons nieuwe rampen uit!
 Toch mag elkeen den Zuiden iets benijden:
 De purpren druif die gloeit in zonneschijn.
 Wie 't ook verzwijg, ik moet het luid belijden, -
 'k Min Galje niet, maar minne toch zijn wijn.
 Ik min den wijn, want waar de bekers klinken,
 Daar schijnt het hart door al de kleeding heen:
 De tong gaat los bij 't jubelen en drinken,
 En menig wordt gansch anders dan hij scheen.

Het maagdelijn van tweemaal negen lenten
 Valt met de schaal den jongling aan de borst;
 En in den kring der drinkende studenten
 Zweert een den val van zijn gevloekten vorst.
 De schalkste jood kan bij den wijn niet zwijgen;
 De koopman pocht op wat hij durft bestaan;
 Den lafsten bloed ziet men van strijdzucht hijgen;
 En wie zich schuil hield, geeft zichzelf aan.
 Wat ook de Paus geheimen moog bewaren,
 Door God-den-Geest gefluisterd in zijn oor,
 Een tweede flesch van vijf-en-twintig jaren.
 En zijn barbier gaat lachend er mee door!

II

Heer Vredecus zond zijnen knecht tot Vromen,
 Om onbemerkt naar 't klooster eens te komen;
 En als heer Vromen in zijn kamer trad,
 Sprak hij tot hem: 'Wij hadden harde dagen....
 U, waerde vriend, mag men vooral beklagen;
 Nog meer dan ik zijt gij wis afgemat;
 En 't weer bij dag is drukkend in de stad.
 Daar alles toch niet beter uit kon scheien,
 Gaan wij een dag naar buiten ons vermeien;
 Gaan w' eens naar 't Hof: de vlakke heilucht is
 Op weg erheen zoo zuiver en zoo frisch;
 En ginds in 't boomenlommer, onder 't rusten,
 Zal ons de wijn wel eens zoo lekker lusten.
 Coen rijdt niet mee: hij is te droog en stijf;
 Maar Minne zal er bij zijn met zijn lijf;
 Ook Dom, - den Dom om Dikbuik te bewaken.... -
 Drie oudren nog. Wat zullen w' ons vermaken?'
 En Vromen, die 't geluk al scheen te smaken,
 Zei ras en blij: 'Ja, prettiger dan snaken!'

III

‘Jezüieten, dus, die lachen?’ - Lezerlief,
 Daar zijn er, och! voor allemans gerief.
 Men heeft er zulken juist naar hier gezonden,
 Wijl pater Coen wat grimmig wordt gevonden.

IV

‘En Dom die waakt op Minne?... -Weet gij niet
 Dat pater A steeds pater B bespiedt,
 En B weer A? Voor elk een dubbelganger!
 Volg mijn verhaal, en onderbreek niet langer;
 Bedenk toch, man: een dichter is een zanger.

V

Dan, 's andrendaags, eer 't voor de vroegmis luidt,
 Rolt, stil maar snel, een koets de wallen uit.
 Zes paters voert het rijtuig mee, en Vromen
 Staat op de baan tot als het aan zal komen.
 Hij stijgt erin waar Vredecus hem wenkt;
 Maar van de zes zijn vier hem onbekenden;
 Dies groet hij, draait, en kniebuigt zóó in 't wenden,
 Dat een der vier hem zijnen zegen schenkt.
 Hem biedt daarop een tweede ook zijn zegen;
 Een derde nog; en weder volgt een kruis.
 ‘'t Is nu al wel,’ lacht Vredecus hem tegen:
 ‘Een koets is geen kapelleken of kluis.’
 Doch Vromen mompelt: ‘Vaders, ik heb heden
 God, onzen Heer, nog in geen kerk gebeden:
 Vergeeft mij eerst, dan zal ik rustig zijn.’
 De vijfde slaat zijn zegen in 't latijn.

Maar nu hij dien van Minne ook wil krijgen,
 Kan, bij zulk huichlen, Dikbuik niet meer zwijgen:
 ‘Comediant, kus liever mijnen schoen!
 Wat wilt gij toch met zooveel zegens doen?’

VI

Het heerlijk Lusthof waar zij henen togen,
 Behoorde Grift, den koopman uit de stad,
 Die ook op zee een aantal schepen had. -
 Zoo meende 't volk; doch al wat hij bezat,
 De paerden zelfs die met de koetse vlogen,
 Was 't eigendom der paters, in wier kas
 Geen stuk beschimmeld geld te vinden was.

VII

Dan op het Hof, het vorstlijk Hof, gekomen,
 Een woud gelijk van hooggestamde boomen,
 Gevoelden zij de lucht zich tegenstroomen
 Zoo krachtig-frisch dat gansch een vooglenhaer
 Er dartelde als visschen in een maer.
 De stedelingen snelden door de dreven
 Met blooten hoofde, d' armen opgeheven;
 Zij wuifden zich de boomlucht in 't gezicht.
 Doch reeds had hij die ‘Dikbuik’ werd geheeten,
 Meer zweetend dan al d' andren samen zweetten,
 Naar 't woonhuis en den kelder zich gericht.
 Hij kwam weerom met vier verlakte flesschen,
 Riep dat hij had wat aller dorst zou lesschen,
 En zette zich maar neder op het mos.
 't Was morgenwijn; hij trok de kurken los,

Gaf Dom bevel sigaren aan te halen,
 En zegde dat wie lust had om te smalen,
 Of die niet dronk, het alles zou betalen.
 Maar 't smaakte zóó, de tabak als de wijn,
 Dat Minne zong: 'Waar kan men beter zijn?'

VIII

Plots riep een pater: 'Waar is Dom verstoven?'
 - Ja, waar is Dom? Hij zat daar aan dien boom.'
 Men riep en zocht, wie kon nu dat gelooven?
 Dom was oprecht verzwonden als een droom.
 Zij hadden wel te snuffelen in de dreven,
 Ze vonden niet waar Domme was verbleven.
 Tot Minne riep, van op een bank ter zij:
 'Ai mij! Ai mij! Wie staat mijn buiksken bij?'
 En lachte dat de vogels in de blaren
 Op eenmaal zwegen om hem aan te staren.
 De paters allen springen nu in strijd
 Om ook te zien wat Minne zoo verblijdt;
 Van op de bank aanschouwen z' in de verte
 Dom die een poortje toesluit in een haag;
 En in het veld een flinke meid, die traag,
 Met hangend hoofd, vooruitstapt als de Smerte,
 'Och!' zuchtte Minne, 'Pater Vredecus,
 Hadt gij 't gezien, gezien dien laatsten kus!'

IX

Zwaar schuddebollend, mompelde nu Vromen:
 'Dat mag nooit Coen, nooit Coen te weten komen!
 - Ik zwijg het vast,' zei Dikbuik, 'zooals hij
 Nog vrij wat meer verzwegen heeft van mij.'
 Hoe allen keken, moet ik het verklaren?
 Ze schuilden weg in wolkjes van sigaren.

X

Daar lag een vijver en hierop een boot;
 Dom sprong erin, en roeide zingend over;
 Zijn stemme klonk zoo helder door het loover
 Als was in hem de schipper nog niet dood.
 ‘Wat zingt hij zoo?’ vroeg opgeruimd een pater.
 ‘t Soldatenlied,’ zei Minne. ‘Kent ge 't niet?’
 Wel, leer het ook; het is een lustig lied;
 't Komt van den Paus, en 't is voor zijn gebied.
 Ik zing het mede; hoor maar,’ zei de prater:
 ‘Zoo klapt het groen van verre met het water.’
 En nu weerklonken, parend in het ruim,
 Hun beider zang en ook hun beider luim.

XI**DOM, uit den boot.**

Hoe is er toch in 't heilig Roomen
 Zoo 'n bonte troep te zaam gekomen,
 Van alle kleur en spraak en stand?
 Hoe kwamen wij toch hand aan hand,
     Zoo van alom,
 Onder één vaandel, achter één trom?

MINNE, uit het groen.

Ik scharde lang in vaders koffer;
 Maar 't werd al dieper, klonk al doffer:
 De man rook lont, en moeder grees.....
 ‘Vlieg naar den Paus!’ riep tante Threes;
     ‘En vecht erom,
 Onder zijn vaandel, achter zijn trom!’

DOM.

'k Was met een lief te ver gevaren.....
 Haar broeders waren als barbaren.
 De Paus riep hulp; ik kwam van wijd:
 De brave man schold m' alles kwijt:
 'k Stap fier daarom
 Onder zijn vaandel, achter zijn trom!

MINNE.

Kwam elk wel niet door nood gedreven,
 Toch komt elkeen voor 't eeuwig leven:
 Dat schenkt de Paus! - En ook is 't schoon
 Te staan rondom Sint Pieters troon:
 't Is adeldom
 Onder zijn vaandel, achter zijn trom!

DOM en MINNE te zamen.

Werpt gij uw bliksems, heilige Vader,
 Vooruit gaan wij dan, al te gader.
 En keeren wij met lauwwen weer,
 Voor ons dan meisjes, wijn en eer!
 Dat zingt u Dom,
 Onder het vaandel, achter de trom.

XII

‘Bravo! Hoezee!’ zoo klonk het uit de monden
 Der paters die rondom te hooren stonden;
 Waarop zij saam herhaalden zooals Dom:
 ‘Onder één vaandel, achter één trom!’
 ‘Hoe jammer, eh,’ sprak zuchtend nu heer Vromen,
 Dat z' er niet triomfant zijn afgekomen....’

Maar Dikbuik zei: ‘t Geloof is naar de maan:
 Is mij dat ook oudwijvekens gegaan!
 Gelijkt daar eens de minste kruisvaart aan!’
 - ‘t Is zoo, 't is zoo,’ sprak Vredecus; ‘maar vrienden,
 We zullen, wij, ons kostje toch wel vinden!’

XIII

Een diender kwam: ‘De tafel is gedekt,
 Eerwaerde Vaders. - Waar?’ vroeg Dikbuik, ‘Binnen?
 Hier zal ze staan! Ge moet maar herbeginnen.
 Hier, waar het mos tapijten heeft gestrekt!’
 En spoedig was, door paterkoks en Vromen,
 De tafel uit de duffe zaal genomen
 En onder boomgewelven opgericht.
 ‘Kijkt nu eens rond,’ riep Minne, ‘welk gezicht!’
 En waarlijk mocht een koning hen benijden
 Die aan den disch zich nu in zetels vlijdden.
 't Was overal zoo brandend; maar hoe frisch
 Was 't áán en óm en bóven dezen disch!
 De zonne kreeg slechts hier en daar een straaltje
 Door 't loover heen; de vijver ginder ver
 Was maar een plek, doch vonklend als een ster;
 En zong omhoog daar plots geen nachtegaaltje?

XIV

‘Zoo moest het alle dagen gaan,’ zei Dom,
 En gaf een flesch en ook een schotel om.
 ‘Vast!’ meende Minne, ‘Dan waar 't voor de menschen
 De moeite waerd iet beters nog te wenschen.

Den hemel, na dit leven.....

- Wèl gezeid:

Dees aard een trapzaal die ten hemel leidt;
 Een zaal' zei Dom, 'met schildring en posturen,
 Omhoog, omlaag, langs alle vier de muren;
 Te midden in, een tafel zooals hier,
 Met eens zooveel en eens zoo goede sier,
 Vooral Champagn', dien vurigsten der wijnen;
 En dan, rondom, alkoven met gordijnen....
 'St!' deed er een; 'schuif geen gordijnen weg!
 - Bah!' pochte Dom, 'Ik weet wel wat ik zeg.
 En hier gaan toch geen kinders langs den weg.'
 De tafel schudde dat de roomers dansten.
 'Wel!' proestte Minne, en zijn oogen glansten;
 'Wel, jongenslief! den Dom laat ons vandaag
 Nog méér zien dan aan 't poortjen in die haag.'

XV

Men was niet bang voor ooren aan de boomen.
 'Maar, vader Dom,' zoo waagde zelf nu Vromen,
 'Hoe werd gij toch de pater die gij zijt?
 Gij draagt het los, uw geestelijk habijt!
 - Dat zal ik u aan 't middagmaal verhalen',
 Zei onze held; het is nu morgenmalen.
 Ge weet al veel: 'k Zong immers van een meid
 Die door een jongen schipper werd verleid?
 Die Don Juan was ik. Ge zult ook hooren
 Hoe wij den slag beschaamdelyk verloren;
 En wat ik doorstond, eer ons Orde mij....
 Maar 't is te vroeg, en 'k vraag Champagne erbij.
 - 'Te vroeg' is waar: en Vromen zal wel toeven;
 Maar den Champagne wil ik straks al proeven:

Die hoort bij kreeft,' zei Minne, en keek rond
 Of elk met hem dat niet natuurlijk vond.
 'Vast wel! vast wel!' zoo klonk het, en zij zouen
 Eens toasten ook op d' edelste der vrouwen,
 Op haar.....

- Waar mag ze zijn op dezen stond?

Zoo vroeg er een; maar Dikbuik, op dat vragen,
 Zei fluisterend, dat Dom alléén 't verstond:
 'Nog op haar bed; doch binnen drie, vier dagen
 Met ziel en al, zes voeten in den grond.'
 Er kwam den Dom een glimlach om den mond:
 'Dat meen ik ook; maar Vromen mag 't niet meenen,'
 Zoo sprak hij stil: 'hij zou geen hulp meer leenen!'
 Juist werd Champagne aangebracht in ijs.
 Zoodra die bruischte in kristallen schalen,
 Scheen 't aangezicht van Vredecus te stralen:
 'Omhoog elk glas! en saam, naar d'oude wijs,
 Op vrouw Urbijn, in Godes paradijs!'
 Het rinkelde zoo gul dat uit den vijver
 Een groepje zwanen aangefladderd kwam:
 Wat was dat lief, zoo wild en toch zoo tam! -
 Maar in elk oog sloeg Vredecus een vlam,
 Als hij weer opsprong en de wijnschaal nam:
 'Op Vromen nu, op Vromen en zijn ijver!
 Op hem die helpt bij 't puik der burgerij;
 Den Broeder in een andere kleedij!'
 Hij klonk met vuur; zij drongen allen bij,
 En klonken, dronken, jubelden als hij.

XVI

Ontroerd was Vromen; hij kon niets dan buigen
 Om voor zulk eer zijn dank hun te betuigen.
 Hij was naast hen zoo weinig ook, zoo klein,
 Dat hij toch maar hun knecht had mogen zijn.

En nu, op eens, werd hij zoo hoog geprezen!
 Op zijn gelaat stond innig heil te lezen.
 Maar als hij uitgedankt was, schoot er plots
 Een smartgevoel, een siddding, door zijn wezen,
 En werd hij bleek, hij even nog zoo trotsch.
 ‘Moest het gerecht eens rekenschap mij vragen!’
 Zoo sprak hij dof, gelijk een pijnvol klagen.
 ‘Moest mij de wees.....
     - Ons Opperhoofd, heer Coen,’
 Zei Vredecus, ‘zal z’ in een klooster doen.
 - Als ze maar wil,’ hernam hij, ‘want wij weten
 Dat ze niet kerksch of kloosterlijk mag heeten.
 - Daar moet men eerst eens over binnengaan,’
 Zei Dom. ‘Ik raad hier alle zachtheid aan.
 - Neen, neen, niet streng, niet hard in den beginne.
 Laat ons haar liefst wat geven!’ zegde Minne.
 - Z’ is niet bejaard,’ wierp Vromen tegen; ‘dus,
 Krijgt zij een voogd, niet waar, heer Vredecus?
 - Heer Coen,’ sprak deze, ‘wijzer dan wij allen,
 Voorzag dat wel en nog al meer gevallen.
 - Ik wilde iets op zegel....., iets van haar
 En haren voogd....., dat vrijstelt van gevaar.....
 Iets.....
     - Zwart op wit, dat gij gerust zoudt slapen:
 Een schild,’ riep Minne, ‘tegen ieder wapen?
 Gij hebt gelijk! ’t Is zoo dat men moet kapen!
 - En ik herhaal,’ zei Vredecus, ‘dat Coen
 Ze, kort en goed, een klooster in wil doen.’
 ‘t Was of er klonk: ‘Hier baat geen tegenstreven.’
 ‘Wil, wil.....,’ zei Dom; ‘t is niet genoeg met wil:
 Geen Jozuë houdt nu de zon nog stil.’
 Een pater sprak: ‘En wat een klank zou ’t geven,
 Vlood zij eruit, en wierd het al beschreven!’

Een andre: 'Dan kwam 't zeker vóór 't Gerecht;
 En wat wierd hier getuigd al en gezegd!
 - Dus, in der minne. Deelen met de weeze!
 - Voor haar geen klooster! - En voor ons geen vreeze!'

Maar Vredecus drong nog als vroeger aan:
 'Toch, Broeders, toch, wat Coen wil wordt gedaan.'
 - 't Is alles Coen wat ik de klok hoor slaan!'

Riep Dom nu driftig; 't mag toch zóó niet gaan!'

- Hij kan ook óns doen sluiten tusschen muren',
 Zei Minne; 'zou mijn buikje dat verduren?
 Schenk nog eens, Dom'.

En allen klonken weer.
 'Op Vromen! En voor hem geen onrust meer!'

Dom viel aan 't momplen: 't Is om bij te weenen...
 Pas achttien jaar, en in een cel, op steenen....
 Ze moesten hém daar kerkren!' riep hij luid.
 En Minne zei: hij hielp er hem niet uit!
 'Eh, Dikbuik? hoe hij bidden mocht en smeeken,
 Wij zouden toch de poort niet openbreken:
 Ik schoof er eerder nog een grendel bij!'

Zij lachten allen. Oh! ze waren vrij.
 Maar plotsling lachten allen groen, want hij,
 Coen zelf, trad voor, als iemand die hun spreken
 Had aangehoord en zich geducht zou wreken.

XVII

Hij sprak geen woord; maar, bleef zijn mond ook stom,
 Hoe sprak het vuur dat in zijn oogen glom?
 Ze wilden wijken; maar wat hielp hier deinzen?
 Wat baatte 't nog te huichlen of te veinzen?
 Hij had gezien, gehoord van uit het groen;
 En hij was Coen, de nooit verschalkte Coen!

XVIII

Op eens ontsloten zich de dunne lippen,
 En liet de krater toch wat lava glippen:
 ‘*Pcrinde ac cadaver* is den eed
 Dien g' allen deedt, zoo duur en heilig deedt.....
 De geest des opstands is in u gevaren....
 't Zijn wolven thans, zij die eens lamren waren.....
 Ik daag u vóór mijn rechterstoel, in 't Sticht,
 Nog binnen 't uur: nu kent gij uwe plicht!’

XIX

Hij trad op Vromen toe, en reikte dezen
 De vriendenhand: ‘Gij moet geruster wezen.
 Ons Orde staat gelijk de rotsen: pal.
 Geen meisje, Vriend, dat ons ooit daeren zal.’

XX

Ter keuken is reeds Dikbuik heengesloten:
 ‘Ruimt op den disch; dooft al de vuren uit;
 Spant in, spant in! En laat de paerden loopen,
 Dat wij er zijn eer 't om de vespers luidt.’

XXI

De koets kwam voor: Coen steeg het eerst erbinnen;
 Dan Vredecus; dan riep hij Vromen bij;
 En allerlest, bloedrood en heet van zinnen,
 Steeg Dom en hielp hij Minne in 't gerij.
 ‘Was dat nu pret!’ werd Minne toegefluisterd;
 Maar Dikbuik zei: ‘Zwijg, losbol, want hij luistert!’

XXII

Hoe 't ging, in 't Sticht, waar Coen als rechter zat?
Er werd geen woord geweten in de stad.
Dom, daags nadien, werd heengebracht naar Drongen,
Waar andre liedjes worden voorgezongen;
En Minnes dobbelganger werd nu Coen,
Coen zelf, die 't onverbiddelijk zou doen.....

Zesde zang

I

Blik in het hart dóór prachtgewaad en kielen;
Peil, een voor een, de menschelijke zielen,
Schier allen huichlen, en schier elk zou doen
Wat Vromen deed met Vredecus en Coen....
Daarom, liet God m' eens openhartig wenschen,
Ik bade Hem: 'Verbeter toch de menschen!'
Maar, deze zang getuige luid ervan,
Het menschdom gansch is toch een eerlijk man;
Een eerlijk man, die nimmer goed wou keuren
Wat in 't geheim snoodaardigs mocht gebeuren,
En in ons eeuw - der trotsche Vrijheid dank -
Zijn vonnis velt met strengheid en met klank!

II

Het dubbel nieuws van vrouw Urbijn haar sterven
En van den man die haar fortuin zou erven,
Vloog sneller om dan, of door heel de stad,
De helleman het uitgeroepen had.

't Liep voort in 't land, waar honderd duizend monden
 Het op hun beurt aan anderen verkondden;
 En ieder sprak verachtelijk den naam
 Van Vromen uit, den valschen erfgenaam.
 Doch ieders harte sloeg van angst aan 't beven
 Om 't geen met hem door priesters was bedreven.
 Der Jezuïeten vrienden altemaal
 Beweerden toch, 't was vuige lastertaal,
 En tevens zei en schreef men allerwegen
 Dat Vromen d'erfnis dan maar had gekregen
 Als 't nichtjen er beslist had aan verzaakt,
 En in een klooster zich had non gemaakt.
 Maar zóó liet zich, hoe sluw men wist te liegen,
 Het algemeen geweten niet bedriegen.

III

Als Willem hoorde wat er was geschied,
 Had hij behoefte iets kapot te slagen.
 Wat man, wat bloed krijgt nimmer zulke vlagen?
 Alleen het bloed der huichelaren niet.
 Hij stampte dan zijn pijp aan honderd stukken,
 En liep van huis, het hart vol ongelukken.
 Waar liep hij heen? Naar Hugo, wien hij vroeg
 Of zij niet kookten, alle d' advokaten,
 Hoe 't mogelijk was dat één zoo iets verdroeg,
 En of ze weer, na veel en hevig praten,
 Met al hun recht, het zoo maar zouden laten?
 En Hugo sprak: 't Zal gaan gelijk ge zegt....
 Vriend, ieder kan niet dagen vóór 't gerecht.
 Mocht ik terstond voor 't nichtje hem vervolgen,
 O! gij zoudt zien hoe diep ik ben verbolgen!
 Doch, kan hij zweren, hij, dat d' erfenis
 Voor hem niet, maar voor Jezuïeten, is?'

- Dat moet hij wel!' sprak Willem, 'en de menigt',
 Om hem te hooren rond het Hof vereenigd,
 Zal den gendarm toejuichen, die hem voort
 Zal sleuren, door de straten, aan een koord!
 Hoelang wel zal hij in het Rasphuis boeten,
 Vuil, ongekamd, met ballen aan de voeten?'
 - Geen uur....' zei Hugo, die met stillen lach
 't Verbaasd gezicht van zijnen vriend bezag.
 'Geen uur?' riep deze, 'en voor zeven weken
 Verwees het Hof, om 't stelen van een brood,
 Ik stond erbij, - een kruier schier ter dood!
 'k Zeg dat ik 't vonnis uit heb hooren spreken! -
 - Ik ook, vriend,' zuchtte Hugo; 'doch ik vrees
 Maar al te zeer dat Vromen luid zal zwaeren:
 Dat goed is 't mijn, en niemand kan mij daeren....
 - Dien valschen eed, ter plundring eener wees,'
 Riep Willem uit, 'dien zou hij duur bekoopen!
 Vraag eens aan 't volk, vraag eens aan ieder, vriend,
 Die daar zal staan, wat straf hij niet verdient?
 De beul moest hem zooals een paling stroopen!'
 - 't Gerecht, vriend Willem, straft den valschen eed.
 Doch, valsch of waar, wie is het die het weet?
 - Ik, gij, elkeen! Is 't niet genoeg bewezen,
 Men zal de valscheid in zijn oogen lezen,
 En hooren ook aan 't beven zijner stem.
 - Noch blik noch stem mag tuigen tegen hem.
 Geloof me: hij blijft gaan in vrije schoenen,
 En d'andren trekken alle de miljoenen.'
 Den losbol zonk het hoofd neer op de borst.
 Het scheen een wijl of hij niet spreken dorst.
 Dan morde hij: 'Ik kan het niet gelooven.....
 Zij, priesters, met een kruisbeeld aan den hals,
 Hem zeggen: 'Zweer wat eerloos is en valsch,'
 Dat gaat al 't kwaad der duivelen te boven.....'

Zijn edel' oogen stonden hol en strak,
 Als hij dus diep, dus uit zijn harte sprak.
 'Daarom,' zei Hugo, 'laat het ons beproeven....
 De wees gezocht, alom en zonder toeven.
 Zweert hij dan valsch, zoo valle eens te meer
 Zijn eerloosheid op heel hun orde neer!'
 En Willem sprak: 'Ik zal ze zien, haar spreken,
 Al ware zij de waereld uitgeweken!'

IV

't Was avond als hij thuis kwam, en zijn hoed
 Stond scheef, want immer stormde 't in zijn bloed.
 'Z' is weg,' sprak hij, 'dat weten z' allen goed;
 Waar, weet geen mensch! - Hoe vind ik ze dan weder?'
 Hij zette moe zich op een tafel neder,
 En Mooie Beth ging zitten op een stoel;
 Rechtover hem, vol moederlijk gevoel.
 Zij wist wel wat er omging in zijn harte;
 Zij zag hem aan met teederheid en smarte,
 En, schoon niet wetend wat zij zeggen wou,
 Sprak toch, verzekerd dat het troosten zou....
 Ze zei: 't geluk ontvliedt de rijke lieden
 Veel minder dan zij-zelven het ontvlieden.
 Gewis dat die Mevrouw 't ontvloden had,
 Tot haar de hand der dood had aangevat.
 'Wel tachtig jaren om na zulk een leven
 Nog niet gerust den geest te mogen geven!
 Aan hare zij, een lustig hart, een kind,
 Voor wie 't genot op aarde pas begint,
 En dat zich achter muren op moet sluiten,
 Doof voor het lied dat alle vogels fluiten,
 Blind voor de bloemen, voor de zonne blind!

Ach! Willem! Willem! d' oude bij de dooden
 En 't jong gemoed een kerker in gevloten!....
 Dat geld, dat geld, dat hartverdrogend geld!
 Och, hadden zij maar alles haar ontstolen,
 En z' in haar hemd dan omme laten dolen!
 Wie jong is, leeft gelijk een haas in 't veld.
 Maar, vol van spookten, siddren doen en zuchten,
 Haar uit de waereld in een graf doen vluchten.....
 Doch neen, neen, neen! - gedwongen heeft men haar:
 De waereld vliedt geen kind van achttien jaar!
 Ik zie ze staan nog met haar lachend' oogen;
 Zij klapte met haar hartjen op de tong;
 Zij is een dag mij aan den hals gevlogen,
 Omdat ik haar van Catherijntje zong,
 Met haar malsch lijf, waarin haar zieltje sprong.
 En, die dweept nu in zwarte nonnekleeren;
 Die, in een cel, van dag en lucht beroofd?
 Die geeselt zich? die waant zich bruid des Heeren?
 Die kruipt en snikt met asschen op haar hoofd?
 Nooit! - Mooie Beth zal slapen meer noch rusten;
 Wat z' eet of drinke, 't zal haar niet meer lusten,
 Totdat zij wete wie haar dwong, waar z' is,
 En wie ze redt uit haar gevangenis!
 'Zoo zoek met mij,' zei Wilm, 'om haar te spreken,
 Zie, moederlief, zou ik door muren breken!'

V

Wat nacht voor hem wiens edelaardig hart
 Zoo vaak beproefd, zoo ras gefolterd werd.
 Hij dacht niet eens, zich uit te moeten kleeden,
 Viel op zijn bed met afgematte leden,
 Doch, zonder 't zelf te weten, kort nadien
 Lag hij reeds door zijn zolderraam te zien.

Hij slapen? - Vraagt, wanneer de golven klotsen,
 Dat men 't gekreun en 't kraken hoort der rotsen.
 Vraagt den verbolgen oceaan dat hij
 Op eenmal glad, op eens een spiegel zij! -

De lucht was heet; hij staarde naar den hemel,
 Doch merkte niet het sterrenlichtgewemel,
 Maar als gevleugeld, als een bliksemschicht,
 Vloog nu zijn geest van 't eene kloostersticht
 Naar 't ander om, dat rees vóór zijn gezicht.

VI

Dus - aan de kim, zoo verre als d' oogen reiken, -
 Stond hij voor één, in 't midden van den nacht.
 Het lag omringd van muren en een gracht,
 Als in een woud van wilde reuzeneiken.
 'Daar zucht ze.....' spraken mond en hart te zaam.
 Ras klom hij in de kruin van een der boomen,
 Keek op een plein, en zag ze, vóór een raam,
 Bleek en met tranend' oogen zitten droomen.
 Hij bindt een touw aan een geknoesten tak,
 En slingert zich in 't venster over 't dak.
 Weer klimt hij op van waar hij was gekomen:
 Zij hangt bezwijmend aan zijnen hals, en hij,
 Hij gilt het uit: 'Dank, Heere! zij is vrij!'

Hij zag niet, schoon hij stond met glansende oogen,
 Wat donderwolk het zwerk had overtogen;
 Een bliksemstraal schoot vóór zijn aanzicht heen: -
 Eilaas! zij was nog niet hervonden, neen!

VII

Dra stond hij vóór een ander klooster weder,
 Nu met een staf, gelijk een pelgrim staat:
 Een kap verborg zijn haar en zijn gelaat,
 Een grijze baard hing op zijn boezem neder.
 ‘Een heilig man!’ riep iemand, en de poort
 Werd plechtig hem ontsloten op dat woord.
 Men knielde neer, en zegnend ging hij voort.....
 Uit een kapel, nog met beschreide wangen,
 Kwam Bertha, gilde, vloog hem aan de borst:
 Een, - vier, - tien knechts ontsprongen duistre gangen;
 Doch wee, den onnensch die ze raken dorst:
 Haar redder zwaaide bliksemende dolken.....

Weer wekte hem de donder in de wolken.

VIII

Hij wou niet dat zijn geest nog ommevloog,
 Daarom ontstak hij nu zijn pijp, en lustig
 Blies hij den rook in kronkels naar omhoog;
 Doch, werd zijn hoofd, zijn harte werd niet rustig,
 En welk is 't hoofd dat lang het hart bedroog?
 Weer zag hij haar, en ditmaal in een klooster
 Van enkel boet, alléén en in een cel,
 Met steen tot hoofdpeul en tot voetschabel,
 En achter traaljes, zonder ooit een trooster.
 Hij sprak haar aan.... Nog kende zij hem wel,
 Doch toonde zich versmadend, onverschillig:
 Zij was niet daar gedwongen, maar vrijwillig;

Versterving, sprak zij, was haar vast besluit;
 Niet levend wilde zij dat klooster uit....
 Wat hij ook zei om 't haar te doen verlaten,
 Wat hij voorzag, geen woorden mochten baten.
 Plots met een deur schoof zij de traaljes dicht,
 Om langer niet te staan vóór zijn gezicht.
 Hij zag haar toch, en vuurger dan te voren
 Liet hij de stem der hoop en wanhoop hooren.
 't Was of zijn hart, gesmolten op dien stond,
 In droppen vloed' en rolde uit zijn mond.
 Op eens, - eilaas! dat hem de Heer behoede!
 Zijn bloed werd ijs, - op eens nu greep haar hand
 Een tros geknoopte koorden van den wand;
 Z' ontblootte zich den rug, en wel te moede
 Sloeg zij zich-zelf het blanke vleesch ten bloede!

Wat gil ontvloog den martelaar die 't zag!
 Gelukkig knalde weer een donderslag;
 Gelukkiger dat Beth geen oog kon sluiten,
 En mee door 't raam wat liggen kwam naar buiten....

Zevende zang

I

Hebt gij wel ooit bij zomernacht gedwaald
 Van 't eene dorp naar 't andere in het donker,
 Wanneer de maan niet aan den hemel praalt,
 Die echter glanst van sterrenrijk geflonker?
 Zaagt g' aan de kim dan op het blauw azuur
 Geen schemergloed, gelijk een berg van vuur?
 Dat is de stad, die slaapt en ligt te droomen
 Als een vorstin op haar satijnen bed,
 Omringd van luchters, die het slaapsaet
 Met golven lichts en schittering doorstroomen....
 En evenals, nog vóór de Schoon' ontwaakt,
 Een maagdental, ten haren dienst genomen,
 Zich rept en roert, voor alles zorgt, en maakt
 Dat z' elken wensch der Dartele voorkomen,
 Zoo zorgen ook de goede dorpers dat
 Zij vóór den dag ten dienste zijn der stad.
 Wat veld en tuin en boomgaard rijpen lieten,
 Wat stal en wei verschaffen voor den disch,
 Wordt aangevoerd, wanneer 't nog donker is,
 Langs aardewegen, Scheldestroom en vlieten,
 Opdat de Slaapster, bij haar wakkerschieten,
 Het versch en frisch, met wellust moog genieten!

II

Zij lagen - zoon en moeder - dus te zaam
 Te kijken en te praten door het raam.
 Daar hooren z' in de stad alom een dommelen,
 Gelijk 't gebrom van honderd duizend hommelen.
 'De boeren!' mompelt Beth, en op dien stond
 Kraait juist een haan uit hunnen keldermond.
 Allengskens onderscheiden zij van verre
 In al 't gerucht het rijden eener karre;
 Daar komt zij aangerold in hunne straat
 En nadert, nadert, tot zij stille staat.
 'De Zandboer! - Knokkel!' klonken beider kreten.
 'De Zandboer, ja, die u niet heeft vergeten.'
 Zoo sprak de man en reikte blij te moe
 Hun van de kar een mandje krieken toe.
 Slechts éénen boom had hij nabij zijn woning;
 Toch was hij nu gelukkig als een koning,
 En stak, na 't eerste mandje, hun verrukt
 Een tweede toe, voor Hugo volgeplukt.

III

Plots, op een wenk, als was zij weggevlogen,
 Stond Beth beneen, met stralen in heur oogen.
 'Zie, vriend, dat 's braaf! dat gaat door mijn gemoed!
 Ik kan niet zeggen wat mij dat hier doet....
 Ja, dat is braaf! Wij, arme duivels, moeten
 Wel vroeg en laat voor brood en koffij wroeten;
 Maar ons geluk, - och! zoo de rijke liên
 Dat hadden, vriend, ge zoudt wat anders zien!
 Zóó rijk zijn, zóó....
 Hebt g' ook al hooren spreken
 Van die mevrouw? Zij zat soms heele weken

Vóór haar stom geld, vast meenend dat heur land
 Maar diende om er guldens op te kweeken.....
 Hadd' zij er liever kriecken op geplant!
 -'k Mocht op haar hei niet eens gaan zavel steken.'
 Sprak d' oude man, 'en sedert negen jaar,
 Nog langer, woonde reeds mijn Nel bij haar!'
 'Wat!' riepen driftig zoon en moeder samen,
 'Uw dochter, zegt ge? Zoo een zwak gestel
 Van drie voet hoog en met een trommelvel?'
 De zandboer zuchte: 'Ja, dat is mijn Nel....
 Maar sinds acht jaar heeft zij mij niet gesproken.
 Zij hielp mij nooit, - nooit, - zelfs niet op den dag
 Als moeder ziek, reeds op haar doodsbed lag.
 Ik heb alleen haar oogen toegeloken....'
 - Hoor, zegde Wilm: vriendin of vijandin,
 Zij moet u zeggen, gauw nog dezen morgen,
 Waar men mevrouwes nichtje heeft verborgen.
 Waar zond men haar? Wat klooster is zij in?'
 De man hield wat zijn oogen neergeslagen;
 'Z' is in geen klooster,' sprak hij dan met drift.
 'Ik denk eraan, - zoo eene sinds vier dagen
 Is in mijn dorp, op 't hof van koopman Grift.
 Nel bracht z' erheen, te zamen met een pater.
 Heb ik het met mijn oogen niet gezien
 't Is mij gezegd door wel een mensch of tien.
 Zij keerden maar getweeën weer, wat later.
 't Is immers droevig, als uw eigen kind....

Doch Willem vloog naar boven als de wind,
 En kort daarop, reisvaerdig weer beneden,
 Met ransel, stok en pijp en vilten hoed,
 Sprak hij tot Beth: 'Ik ga, en houd u goed!
 Niet ongerust, al keerde ik niet heden!'

IV

Zij zag hem na, bleef in gedachten staan,
 En zegde stil: 'k Hadd' willen medegaan.....'
 En ziet, wanneer de zon reeds eenig' uren
 De ruimte had doorstroemd met gloed en licht,
 Als 't eerste stoomgevaart uit Antwerps muren
 Den tocht begon, door 't heideland gericht,
 Dan voerde 't Ida, Beth en Hugo mede,
 Voor wie het kroop, hoe men het vliegen dede.
 En als de zon heur dagreis had volbracht,
 Als uit het veld, bij 't nadren van den nacht,
 Het landvolk huiswaarts keerde met zijn ossen,
 Gelukte 't hun het meisje te verlossen.
 Dan keerden z' ook gevijven naar de stad,
 Der weezes hand in Ida's hand gevat,
 En saam vooruit langs akkers, heû en bosschen.

V

Zij hadden dus het goede kind verlost;
 Het had hun moeit' en menig woord gekost,
 Want d' arme wees had niets gedaan dan weenen,
 Sinds hare moei van d' aarde was verdwenen.
 Men had haar hier, naar 't eenzaam hof, geleid,
 Opdat zij mijmren zou over d' eeuwigheid.
 Zóó had men 't lot der arme voorbereid,
 Dat zij reeds tot een klooster had besloten,
 Waar, meende zij, toch zielrust werd genoten.
 Haar rouwde zelfs de schuldelooze vreugd,
 De levensgulheid harer blijde jeugd:
 Zij hadde nu haar bloed erom vergoten,
 Ja, 't had hun veel gekost, eer met de smart
 Het spook der onrust wegvlood uit haar hart.

Zoet' Ida, zij, d' eenvoudigst' in 't verzinnen,
 Wist haar vertrouwen zusterlijk te winnen,
 Edoch 't was Beth, de goede moeder Beth,
 Die haar bepaald van 't klooster had gered:
 Zij nam heur handen innig in de haren,
 En fluisterde ter maagd van achttien jaren:
 'Uw moeder heeft uw vader ook bemind.....
 Elk meisje moet eens moeder worden, kind!
 De maged stond te rillen op haar beenen:
 'Komt,' zegde zij, en liep met allen henen.....

VI

Wel vluchtten zij dien avond nog met haar,
 Want daags nadien kwam Vredecus weer daar,
 Met pater Coen, die haar moest overreden
 Om onverwijld een klooster in te treden.....

VII

Zij trokken dan, bij 't vallen van den nacht,
 Naar 't stoomtuig heen, dat hen had aangebracht,
 Om, als de wind, ter stede weer te snellen.
 Het was te laat: de trein was weg, en bleek
 Werd Bertha, die met angst in 't ronde keek.
 Moest dat geval haar ongeluk voorspellen?
 'Geen nood!' riep Willem, 'bestig zal het gaan:
 Daar komt de zandboer juist met Knokkel aan!
 De Zandboer, ja; de leurder had van verre
 Hen afgewacht met nieuw getuig en karre.
 Zij stegen op, en Bertha klapte nu
 Blij in haar handen: 'O! hoe dank ik u!
 Zoo reed de groep, tot vreugde van die 't zagen.
 Maar Willem dacht: 'Ik hadde ze gedragen!'

Achtste zang

I

Geschiedenis, Gods eeuwige greffier,
 Die uwe pen zoo onverpoosd laat loopen,
 Leg die vandaag wat neder op 't papier,
 En sla voor mij uw Liggers maar eens open.
 Wat menigeen te hersenloos vergeet,
 Toon, Wraakgodin, dat gij het immer weet!

Hier zat een Vorst op zijnen troon verheven,
 Omringd van macht, van luister en van lof;
 Een vreemdeling, door zijne faam gedreven,
 Kwam in zijn rijk, en toog tot aan zijn hof:
 De troon lag platgetrappeld in het stof,
 En onder 't puin de koning zonder leven.
 Geschiedenis, wat hebt gij aangeschreven?
 'Hij trapte zelf zijn volk neer, maar het volk
 Rees als de wraak, en rechtte met den dolk.'

Daar woond' een stam die blaakte naar verlangen
 Om volk bij volk in ketenen te prangen.
 Dies rukte hij in woeste drommen uit,
 Van oost naar west, en maakte steden buit.

In ieder land, dat aller oogen 't zagen,
 Werd hoog en trotsch een zetel opgeslagen,
 En uit dien zetel gaf er een 't bevel:
 Strekt hier de Vrijheid tot mijn voetschabel!
 Geschiedenis, wat werd er dan geplogten?
 'Dat volk bij volk te wapen is gevlogten,
 Zijn akkers mestte met het vreemde bloed,
 En zelf het rijk waaruit de drommen togen,
 In stukken scheurde als verweldigd goed.'

Ginds, bij eenvoudige, bij nog wilde stammen,
 Met zoete liefdedoorden in den mond,
 Ging barrevoets een jonge priester rond,
 Die menig hart voor Christus deed ontvlammen.
 Hij bouwde zich in 't bosch een hut van riet
 En zei: 'Mijn rijk is van dees aarde niet.'
 Meer andre priesters, achter hem gekomen,
 Gedroegen zich naar 't voorbeeld dezes vromen;
 Doch na zijn dood, waar eens zijn hutje stond,
 Rees een abdij voor d' andren uit den grond.
 Van rijke stoffen maakten zij gewaden;
 Van drank en spijzen boog hun tafel door;
 En wen zij zich in lust en weelde baadden,
 Schreef rondomheen hun abt bevelen voor.
 Geschiedenis, wat staat op uwe bladen?
 't Eenvoudig volk brak met gespierde hand
 Het kruisbeeld stuk, en stak d' abdij in brand.'

II

Heer Vromen was gedagvaerd om te zwaeren,
 Bij God den Heer, die in zijn harte las,
 Dat Vrouw Urbijnes goed het zijne was,
 Dat hij, wien ook, er niets van uit moest keeren.

Hoeveel hij reeds voor d' Orde had gewaagd,
 Op zijnen eed had men hem nooit gedaagd.
 Ook werd hij bleek, en ving hij aan te beven
 Als hem 't papier nog maar werd afgegeven;
 En toen hij 't had gelezen, kromp zijn hart
 Alsof 't van angst ineengenepen werd.
 Hij kon geen uur de foltering verdragen,
 En ging om raad aan Vredecus te vragen.
 De pater drukte lachend hem de hand:
 'Laat gaan wat gaat,' zoo sprak hij, 'en hou stand!
 'k Voorzag het, vriend. Waarom haar op gaan lichten,
 Was 't niet om ons tot weergaaf te verplichten?
 Zwaer, zwaer, en uit is alles wat begint.
 Wis denken zij, heer Vromen is een kind.....'
 Hij lachte weer, doch Vromen loech niet mede:
 Niet zulke taal gaf zijn geweten vrede;
 En zulk een lach was een gemaakte lach.
 'O!' zei de pater, die hem koel bezag,
 'Gij weet dat ik naar waerde loonen mag;
 En, wat voor u niet minder moet beteekenen,
 Als wij op u, moogt gij op d' Orde rekenen.....'
 Doch Vromen schudde moedeloos het hoofd.
 'Ja,' zegde hij, 'gij doet wat gij belooft.
 Maar zwaeren wat niet waar is....; God bedriegen.....;
 Hem tot getuige roepen, en toch liegen.....;
 Wie zou mij dat vergeven?'
 - 'Coen! Heer Coen!
 Riep Vredecus, 'hij die nog meer zou doen!
 Men zweeg een stond. 'Maar wierde 't ooit bewezen
 Hoe valsch ik zweer, men wierp mij in 't gevang.....'
 - 'Zijn wij niet daar? Zijn niet ons armen lang?
 Wie d' Orde dient, heeft geen gerecht te vreezen!
 'k Verwacht hier Minne, hem die op het Hof
 Zóó voor u sprak dat het ons allen trof.

Daar is hij juist: zult gij ook hem mistrouwen?
 En, na een stond aanhooren en aanschouwen,
 Zei Minne streng: 'Wat! aarzelt hij dan toch?
 Wat! komt hij hier nog entren van bedrog?
 't Is een geheim dat, buiten ons, geen wezen
 Kent, dan de Heer die nimmer is volprezen.
 Wij doen 't voor hem! o Man, zijn oogen lezen
 Ons door en door; hoe strak richt hij z' op u!
 Zwaer! 't is voor Hem; 'k vergeef het u reeds nu.....'
 Hij mompelde latijn; maar Vromen roerde
 Noch oog noch tong, hoe scherp men hem beloerde.
 'Ho! ho!' dacht Minne, 'zóó zing ik verkeerd.'
 Hij zeide schier: 'Dat was maar aangeleerd.'
 Plots kwam een glimlach in zijn oogen spelen.
 Hij was weer Dikbuik, Dikbuik uit den heelen:
 'Wel, Vromen, jongen! zijt gij zoo vervaerd?
 Wat razen ze dat ge met ons moet deelen?
 't Is al voor u! Ge doet wat ge begaert
 Met dat fortuin: het staat op u beschreven.
 Wij weten wel dat gij het ons zult geven;
 Maar 't *is* het uwe, 't *is* het als gij zwaert.
 Dus, nikske valsche, en nikske dus misdreven.....'
 - 'Zeer juist, zeer juist,' zei Vredecus dan stil.
 'Gij *moet* niet, maar (hierin zit heel 't verschil)
 Gij geeft het wèl, doch uit uw vrijen wil.....'
 Heer Vromen zweeg: het woû niet van zijn harte
 Dat hem iet vreeslijks dreigde in de verte.

III

Een deur ging open; Coen trad in als een
 Die met den Heer in samensprake scheen.
 Toen hij gezien, gehoord had en gelezen,
 Verhelderde een glimlach heel zijn wezen.

‘Ah! slechts een eed? Niet eens bewijzen dus?’
 Sprak hij. ‘Ze zijn maar zwakjes, Vredecus.
 Zwaer, Vromen, zwaer.’ - Doch Vromen stond te zuchten:
 ‘Is 't waar, heer Coen, heb ik geen straf te duchten?’
 - ‘Van wien?’ vroeg Coen, en blikte zóó hem aan
 Alsof hij zei: zoudt gij nu wederstaan?
 ‘Zet u wat neer.’ En als zij allen zaten:
 ‘Vreest gij dan toch dat wij u eens verlaten?’
 Hernam hij, maar vermilderde zijn stem.
 ‘Nooit,’ zegde Vromen, ‘nooit!’ sprak hij met klem.
 ‘Maar meinedpleger..... o! eerwaerde Vaderen,
 Mijn bloed wordt nu reeds kil tot in mijn aderen.....
 God weet het toch! En zoo 't Gerecht het weet,
 Het ooit eens weet, gale straf voor dien eed!
 Vraag niet zooveel: ik zou 't niet overleven.....’
 Zij zagen, ja, zij hoorden Vromen beven.
 Hij zei nog stil: ‘Ik heb er een gekend
 Die voor een eed in 't Rasphuis stierf te Gent.....’
 't Was diep gevoeld. Gewis die man zou falen,
 Kwam thans hun woord zijn ziele niet verstalen.
 ‘Begrijp eens wel, heer Vromen,’ sprak nu Coen,
 ‘En oordeel zelf of gij wel *kunt* misdoen:
 Men dagvaardt u alleenig om te zwaeren
 Dat gij aan niemand iets hebt uit te keeren.
 Wel, zwaer dat, Vriend; en als 't gezworen is,
 Rijdt gij naar huis zooals gij zijt gekomen;
 De Rechtbank zegt: een eerlijk man is Vromen,
 En ik schenk ook u Gods vergiffenis.
 Gij twijfelt, schijnt het? 't *Moet* aldus geschieden!
 Zelfs, als uw eigen daden u verrieden,
 En heel 't fortuin de wees gegeven werd,
 Wat of 't Gerecht zou willen en gebieden,
 Het kreeg toch u in kerker noch in smert.

Vrij bleeft ge, vrij: geen land in heel Europen
 Of 't ligt voor ons, en 't lag voor u dan open!
 Geen kloostersticht, in gansch de waereld geen,
 Of 't wachtte u, en veilig zoudt g' erheen!
 Gelooft gij heilig wat ik u verklare?'

- 'Ja,' knikte Vromen; 'heilig als het ware
 Maar God.....

Kan ik niet zwaeren zonder God?'

- 'Hoor aan dan, zoon. Gij spraakt het uit: 'het ware.

Dat is het woord, ja, dat is heel 't gebod.

God is het ware. Als den boom de loten

Is ook de waarheid God den Heer ontsproten.

Zij is Gods wil, en ons een rein genot.

Eerst als het ware hier zal zegepralen,

Zal ook 't geluk op aarde nederdalen.

Wat zien wij echter? Satan zwaait den staf;

En Satan is de leugen en de straf.

Er is geen strijd dan voor het eeuwig leven,

Dan 't goede willen often kwade streven.

Die strijd is, ach! den Booze zóó gelukt

Dat hij den voet op heel het menschdom drukt,

En grijnslacht tegen Jezus, die zijn armen

Naar allen strekt uit liefdevol erbarmen.

De *wet* is 't wapen dat de Booze smeedt,

Waarmee hij dreigt, en onheil zaait en leed.

Voor Godes wil, voor 't woord dat *wij* verkonden,

Wordt in die wet nooit steun noch hulp gevonden;

En zelfs een Vromen blijkt me zóó besmet

Dat hij durft aarzelen tusschen God en wet.....

o Heer, o Almacht, bronwel aller waarheid,

Ze zien u niet, en Ge zijt louter klaarheid!'

Hij poosde. Vromen zat gelijk verplet.

Zoo diep gevoelde Coen zijn strenge woorden

Dat zij als priemen zijn gemoed doorboorden.

‘Ik mag dan,’ sprak hij, ‘zwaeren wat men vraagt?
 Bij God?’ voltrok hij, rillend en gejaagd.
 ‘Gij *moet!*’ zoo klonk het, ‘wijl het Hem behaagt...
 De wet is 't werk der helle; zij is zonde:
 God wil ze niet; Hij wil wat ik verkonde!’

IV

Hoe duldt Ge 't, Heer? Gij hebt het toch gehoord?
 Of zijt Ge niet, en is er maar een woord?
 Wij zoeken U, en vloten, arme menschen,
 Als op een zee van twijfeling en wenschen.
 Zoo Gij bestaat en als uw schepsels voelt,
 Hoe wordt op Coens uw wrevel eens gekoeld!

V

‘Och!’ meende Dikbuik, ‘alles is comeede;
 Ik speel met God, ook met den Duivel mede.’

VI

De dag was daar voor 't menschelijk gerecht.
 Als was van huis tot huis het aangezegd,
 Lang vóór het zich de poorten zag ontsluiten,
 Stond reeds het volk bij honderden daar buiten.
 Toen Hugo kwam, van Willem vergezeld,
 Geleek die volkshoop naar een korenveld
 Plots door een storm geslingerd en geslagen:
 Men joelde, juichte, wilde beiden dragen.
 Zij echter stapten, spijtvol, zwijgend voort,
 En drongen binnen langs een zijdepoort.

Toen eindelijk de voorpoort werd ontsloten,
 Kwam 't volk zoo bont en wild erin geschoten,
 Dat honderden niet konden in de zaal,
 En wriemelden in voorhof en portaal.

VII

Een rijtuig kwam tot aan de poort gereden.....
 Wanneer het volk er Vromen uit zag treden,
 Liep een gemompel, als het dof gebrom
 Van verren donder, door de menigt om.
 Elk week terug, veel min om plaats te maken
 Dan wel uit afschuw van hem aan te raken;
 En zonder d' oogen rechts of links te slaan,
 Ging Vromen door, en in de zale staan.

VIII

Naast deze zaal, alleen met zijn geweten,
 Was d'opperrechter denkend neergezeten
 Van heel den drom dien hij daar had gezien,
 Leed hij het meest om 't geen er ging geschien.
 Een tweede rechter kwam, en opgerezen
 Ging hij tot hem en met bekommerd wezen,
 Vroeg: 'Zou hij zweren? Zou hij?', en zoo viel
 Hem uit den mond hoe 't woelde in zijn ziel.

IX

Daar klinkt de bel, en doodstil wordt de menigt
 Die vóór en in de rechtszaal staat vereenigd.
 De rechters treden binnen; ieder richt
 Doordringend' oogen naar hun aangezicht.

Vlak achter hen, vol liefderijk erbarmen,
 Hangt Jezus aan het kruis met open armen.
 Één man is daar die d' oogen nederslaat....
 Het hoofd der rechters geeft bevel, heer Vromen
 Bij naam te roepen, om vooruit te komen,
 En Vromen klimt vier treden op, en staat
 Dan stil met hollen blik en bleek gelaat.
 Verloor hij 't hoofd? Hij hield de hand geheven,
 Ten eed bereid, en ieder zag ze beven.....
 'Zweert gij,' zoo vroeg de grijze rechter hem,
 Zelf bleek, zelf bevend, en met trage stem,
 'Zweert gij bij God en op uw eeuwig leven
 Dat gansch 't fortuin van wijlen vrouw Urbijn
 Het uwe is, en immer 't uw moet zijn,
 Dat gij 't aan andren nooit moet overgeven?'
 Hij zwoer het, en de grijze rechter, wien
 Het op het hert viel, kon hem niet bezien.
 Hij rees uit zijnen zetel op, en samen
 Met d'andre rechters ging van waar zij kwamen.
 Dan vroeg hij water, water; maar hij schonk
 Het bevend in, ook bevend als hij dronk....
 Rechtschapen man, rein, onbevlekt geweten!
 Daar nevens in de rechtszaal klonken kreten;
 Hadd' u het volk gezien, door veler hand
 Waar bij de keel die Vromen aangerand!

X

En Willem? - O! het witte zijner oogen
 Had Hugo rood zien worden van het bloed!
 Hij trok hem mee, tot in de ziel bewogen,
 En zelf geschokt, gebroken in 't gemoed.

Hij trok hem mee naar d'advokatenkamer,
 Sloot dicht de deur, trok sleutel af en kruk.
 De jongling sloeg zijn harde vuist er stuk,
 Die op den muur weerklonk gelijk een hamer.
 Zijn oogen rolden bloed; doch niet één schreeuw
 Kwam uit zijn mond; d' omringend' advokaten
 Beweerden dat een leeuw was losgelaten....
 Een leeuw, voorwaar, maar wat geduchte leeuw!

XI

Vriend Hugo deed een rijtuig naadren, leidde
 Er Willem heen, en zoo vertrokken beide.
 Hij zegde hem, tot balsem voor zijn pijn:
 'Zij zal de zuster mijner gade zijn....'
 Doch Willem zweeg: wat in zijn voorhoofd woelde,
 Moest schriklijk zijn, - hij hoorde noch gevoelde.
 En Hugo zelf, bij 't peinzen aan dien eed,
 Had in den blik iets ijselijk en wreed.
 Een denker zag 't, en morde: 'Vromen! Vromen!
 Moet weer een rijk van Robespierren komen?'

EINDE VAN HET TWEEDE BOEK

Derde boek

Eerste zang

I

Maar, dichter lief, waar brengt gij ons al heen?
Gaat gij drie levens dag voor dag vertellen?
Slaat gij geen daad, geen voorval over, géén?
Dat schrijft ge niet op tweemaal duizend vellen!
- Och, beste Lezer, blijf nog wat gerust.
'k Zal, hoop ik wel, niet dikwijls u vervelen.
Mij toch is 't hoofdzaak dat ge steeds met lust
Frisch luistert naar mijn donderen of kweelen.
Laat om uw mond al eens een glimlach spelen:
Dat is het recht des lezers - en zijn plicht,
Als hij in 't hoofd wat oordeel heeft en licht.
De dichter weeft..... Gekleurde tafereelen,
Vol pracht en kracht, ontstaan voor elks gezicht,
't Boeit alleman; maar hoe hij dat verricht,
Ziet ieder niet, al staat hij nog zoo dicht;
Hij die het vat is primus onder velen.

De dichter weeft. Hij kan ook visscher zijn,
 Aan 't water staan, en vangen met de lijn.....
 Kom, ja, ik visch. Ik hengel, maar in stroomen
 Diep als de zee, en als de zee zoo ruim.
 Hoor hoe de baren gieren langs de zoomen,
 Zie hoe de winden slingeren met die boomen,
 Hoe elke golf gehaarlokt is met schuim.

Maar, stil, Orkaan! 'k Wil heden rustig weder,
 Blik, Lezer, nu tot op den bodem neder:
 Het water is thans helder als kristal.
 Wat zwemt, of speelt, of drijft, gij ziet het al,
 Hier klein gerei in eindeloos getal.
 Daar 't koningsvolk der zalmen en dolfijnen;
 Ginds andren weer, die schichtelijk verschijnen,
 En even snel met lach of grijns verdwijnen.

II

Zóó ziet de dichter in de waereld klaar:
 Als visschen hier, zoo vangt hij menschen daar;
 Maar niet elkeen begeert hij aan zijn lijnen.....
 Niet veel meer, Lezer, wordt u opgedischt;
 Doch als het beste wordt het uitgevischt.

III

Daarbij, 'k word oud, en zal niet eeuwig duren;
 Mijn spiegel grimt het daaglijks tot mijn haar.
 Wel is mijn hart als over veertig jaar;
 Maar,.... - Lezer lief er is zoo menig maar! -
 De geest verdooft, de geest om aan te vuren;
 Op al mijn lusten drukt er iet zoo zwaar;
 En iemand anders wordt 't al lang gewaar.... -
 Maar dat 's van 'thuis,' en daaromheen staan muren.

IV

'k Verhaal u dus langwijlig niet en breed
 Wat men genoeg uit eenen regel weet.
 Daarbij, 't is mooi zijn verzen zóó te bouwen
 Dat één plots veel, soms alles laat aanschouwen.
 Verneem dus bondig: Fritz is pas getrouwd;
 Zijn vrouw ziet scheel, maar 'zwemt' toch in het goud,
 En dat is goed, want met zijn laatste pluimen
 Was zijn Bianca henen over zee.
 Hij had getierd, maar had al wel te schuimen;
 Dra zweeg hij stil, uit vrees voor erger wee.
 Uit vrees voor spotters, - zijn koetsier was mee.....
 Die vrouwtjes toch, wat overleg, wat luimen!

V

Van Willem thans; maar neen van hem nog niet:
 Het meeste 'mensch' is Willem, dus de beste;
 En 't beste, Lezer, krijgt ge voor het leste;
 Zoo is 't altijd in Vlaanderen geschied.

VI

Van Hugo dan, van Hugo, uitgelezen
 Als advokaat voor weduwen en wezen.
 Zoo meent gij toch? Maar o! wat zijt gij mis.
 Het is zoo diep dat hij veranderd is!
 De plaat die zijn beroep heeft aangewezen,
 Is van zijn koetspoort weder afgevezen.
 Hij pleit niet meer, zooals de regel wil,
 Naar Pieters dwaasheid of naar Pauwels gril.
 Een drama kiemt er toch in elk geschil,
 Een blijspel groeit zoo lichtlijk uit krakeelen?
 't Is voor geen hof dat hij die af wil spelen;

't Is voor geen rechter die niet toornen mag,
 Die nooit zijn hart uitschatert in een lach; -
 Het menschdom gansch aanschouwe zijn tooneelen!
 De schouwburg zij het rijk waar hij gebiedt,
 Waarheen men stroomt uit alle vier de winden;
 Te welker plaats hij 't ware meent te vinden,
 Daar is er niets, maar niets dat hij ontziet.
 Doch hij is mensch, en wil ook anders niet
 Dan menschlijk zijn en menschlijkheid verbinden.
 Vorst, heer, knecht, slaaf, al wie ter waereld leeft,
 Al wie er lijdt, zijn stof waaruit hij weeft;
 Zijn visschen die hij hengelt naar verlangen,
 Want allen, weet gij, allen kan hij vangen.

VII

En Hugo koos ten eerste Grooten uit,
 De Grootsten zelfs, een Koning en zijn magen.....
 - Maar, dichter lief, hij zal het toch niet wagen,
 Te doen wat hij al zei in vroeger dagen:
 Een klok te zijn die alverdelging luidt?
 De tronen, outers,....
 - Kunt ge zoo iets vragen,
 Mijn beste Lezer? Laat m' u dan beklagen.
 Het leven leert wie goede trouw vereert,
 Wie waarheid zoekt: het had ook hem geleerd.
 De jongling die niet gloeit voor idealen,
 Is erg misdeeld, al zou hij nooit eens dwalen:
 Hij 's dor, hij 's arm, hij gaat door een woestijn
 Waarin geen bloem, waarin geen vooglen zijn.
 Maar hij die vol is, vol van eedle droomen,
 En eeuwig wil wat nooit een zal bekomen;
 Wie loover eischt des winters aan de boomen,

Te middernacht nog immer zonneshijn.....
 Kom, kom, niet zoo is Hugo: hij, mijn vrienden,
 Zal menschlijk zijn en menschlijkheid verbinden.

VIII

Niet één gevoel is door zijn hart gestroomd,
 Niet éenen droom heeft ooit zijn hoofd gedroomd,
 Of nog ontschieten hem de reinste klanken
 Om warm en gul voor zooveel heil te danken.
 Wat hij verfoeide, hij verfoeit het nog;
 Hij haat nog steeds de leugen en bedrog;
 Maar hij vergeet en wil zooveel vergeven
 Aan wie meer zwak dan boos zijn in dit leven....
 Zij slepen zwaar een keten aan den voet.
 En, waar die los, de kudde daar der menschen
 Brak steenen op, zou wrokken en verwenschen.....
 De domheid is 't die d'eerste zwichten moet;
 Die kudde daar moet beetren van gemoed!
 Licht in elks hoofd en lucht aan ieders harte!
 Zóó daagt gij op, o Menschdom, in de verte....

IX

Hij zal dus menschlijk wezen, - en daarom
 Weeft hij een mensch, een Mensch, in 't Koninkdom.

X

Het is een treurspel dat zijn handen weven,
 Een uit den tijd dan nog waarin wij leven,
 En uit ons land.... - Wel zeker, jong student,
 Omdat hij die het best gevoelt en kent.

't Is niet gebeurd, neen, maar het kan gebeuren;
 Gebeuren zal 't, gelijk de tarwe schiet
 Die men op 't veld de boeren zaaïen ziet;
 Gebeuren zal 't, gelijk zich bloemen kleuren,
 Gevogelt zingt, gewonde harten treuren;
 En Hugo zag het, - meer behoeft er niet.
 Hij is geen dichter die door neevlen wandelt;
 Hem is een mensch geen schimme die daar zweeft:
 Wien hij u toont, is een die stapt en handelt,
 Die vleesch en bloed en merg en beenders heeft,
 Die mint, die haat, die driftig is, die beeft.....
 Die faalt en boet, die mint, die haat, die leeft.....

XI

Hij las 't eens voor, hij las 't eens voor aan velen;
 Zij zaten hijgend, met beklemde borst.
 'Laat mij', riep Willem, 'o! laat mij dat spelen;
 'Laat mij in 't vel eens kruipen van dien Vorst!'
 Een lach weerklonk, een lange lach van allen:
 Hij op de planken! - En als Koning nog!
 't Gelach hield op; 'en toch', dacht ieder, 'toch'...
 Want ieder had een ziele hooren schallen.
 't Zou ook eens waar zijn, Vrienden, wat daar klonk,
 Klonk uit zijn stem, en in zijn oogen blonk.

(Nota van den uitgever: Zooals wij zeiden in de Inleiding schreef de dichter, van het Derde en Vierde Boek, enkel de brokken die wij hier drukken.)

Vierde boek

Danst voor uw meesters op de mat!

Ze trommelen za? zei Peer la-la.

'k Slaap nog geen vijftig jaar.....

Ha! roept men nu ter feest al, ja?

Welaan dan Peer is klaar!

Sinds Neerland werd in twee gescheurd,

Wat is er hier zoal gebeurd?

- 'k Ga zien! zei Peer la-la, sa-sa;

'k Ga zien! zei Peer la-la.

Den hoed op en den stok ter hand,

Ging Peer nu recht naar zee.

De vischvangst is een mijn aan 't strand;

't Ging toen zoowel daarmee!

Die honderd schuiten, gansch een vloot.....

Ze is nu gewis wel eens zoo groot?

- Ze smolt! zei Peer la-la, sa-sa,

Ze smolt! zei Peer la-la.

De koopvaardij met zeil en stoom
Verrijkte toch de kust!
Oud Vlaanderens grootheid was geen droom:
Zoo'n zeestrand is een lust!
Oostende, Brugge, Kortrijk, Gent,
Uw handel is nu zonder end!
- Geen schip! zei Peer la-la, sa-sa,
Geen schip! zei Peer la-la.

't Zijn thans fabrieken, zoo dacht Peer,
En trok op steden af.
Maar Gent was arm en Gent niet meer
En Brugge was een graf.
Sloot Willem beurs en kolonies,
Toch iet kreeg Vlaanderen voor 't verlies?
- Ja, wind! zei Peer la-la, sa-sa,
Ja wind! zei Peer la-la.

Van aan de grens, geen staatsgebouw,
Geen raadhuis, geen paleis,
Waar Peer niet zien en hooren wou;
Maar 't was een kale reis!
Heel 't Vlaamsche land was waalsch en fransch:
Zijn diep verval begreep hij thans.
- Wat schand! zei Peer la-la, sa-sa,
Wat schand! zei Peer la-la.

Antwerpen deed zijn harte goed:
 Wat handel en wat kunst!
 Dat wrocht het zelf, met vlaamschen moed;
 Dat deed geen waalsche gunst.
 Ha! kreeg de fransquillon 't gedaan,
 Zijn kunst zou gauw naar Brussel gaan.
 - Ook 't Scheld! zei Peer la-la, sa-sa,
 Ook 't Scheld! zei Peer la-la.

Naar Brussel, recht naar Brussel dan!
 Daar staan ze toch aan 't hoofd;
 Daar tref ik thans nog menig man,
 Die bergen heeft beloofd.
 Ministers, Kamers, heel het Hof,
 Wie uwer maakt het toch zoo grof?
 - Ik kom! zei Peer la-la, sa-sa,
 Ik kom! zei Peer la-la.

Hij belde er aan paleizen aan;
 Liep Hof en Kamers rond;
 Hield Koning en Ministers staan:
 Geen mensch die hem verstond,
 Hem Vlaming van den ouden eed,
 Zelfs niet die Graaf van Vlaanderen heet....
 - 't Is hard! zei Peer la-la, sa-sa,
 't Is hard! zei Peer la-la.

Dat is niet al! - riep Cies van Ghendt.
 De kloosters gaan hier goed;
 Ontelbaar is de zwarte bend,
 Die zuigt aan 't leste bloed;
 Ons Vlaanderen lijkt een wingewest,
 Dat fransquillons en papen mest.....
 - Dat is 't! zei Peer la-la, sa-sa,
 Dat is 't! zei Peer la-la.

En trommelen zij daarom al feest?
 O Vlaanderen! hoor mijn lied:
 Bij Artevelde en Marnix geest,
 Zoo laf nog zijn wij niet!
 Waar Neerland werd vaneengescheurd,
 Daar past geen feest, daar dient getreurd.
 - En meer! zei Peer la-la, sa-sa,
 En meer! zei Peer la-la.

